

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ»
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ
КАРЛОВ УНІВЕРСИТЕТ, м. ПРАГА, ЧЕХІЯ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ, м. РИГА, ЛАТВІЯ
МІЖНАРОДНИЙ ЧОРНОМОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
м. ТБІЛІСІ, ГРУЗІЯ**

ІХ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**СТРАТЕГІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ**

28 жовтня 2022 року

Черкаси
ЧДТУ
2022

С83 Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри : матеріали ІХ міжнар. науково-практич. конфер. (28 жовтня 2022 року, м.Черкаси) [Електронний ресурс] / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2022. – 95 с.

В збірнику представлені матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри», яка була організована кафедрою міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету за участі ВГО «Українська асоціація економістів-міжнародників», Інформаційного центру Європейського Союзу в Черкаській області, Карлового університету, Балтійської міжнародної академії та Міжнародного Чорноморського університету.

Розглянуто інституційні, технологічні, інноваційні та фінансові аспекти забезпечення глобальної конкурентоспроможності, досліджено соціально-гуманітарний контекст глобального та національного економічного розвитку, окреслено стратегічні напрями розвитку обліку, аналізу і контролю в сучасних умовах господарювання, розглянуто можливі шляхи розв'язання сучасних проблем теорії і практики забезпечення конкурентоспроможності на рівнях країни, регіону та підприємства.

Організаційний комітет

Голова

Григор О. О. д-р політ. наук, ректор Черкаського державного технологічного університету

Заступник голови

Демиденко В. В. канд. екон. наук, доцент, декан факультету економіки та управління ЧДТУ

Члени оргкомітету

Петкова Л. О. д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу ЧДТУ

Гавриленко В. О. д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри обліку, аналізу і оподаткування ЧДТУ

Гончаренко І. Г. д-р н.держ.упр., професор, завідувач кафедри фінансів ЧДТУ

Захарова О. В. д-р екон. наук, професор, професор кафедри економіки та управління ЧДТУ

Коломицева О. В. д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики та маркетингу ЧДТУ

Манн Р. В. д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва ЧДТУ

Секретаріат конференції

Пасенко В. В. канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу ЧДТУ

Паламарчук Д. М. канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу ЧДТУ

*Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

ЕКОНОМІЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Захарова Оксана

д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ПЕРЕПРОФІЛЮВАННЯ ФАХІВЦІВ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Економіка України знаходиться у глибокому кризовому стані, в якому вона опинилася через невдалі багаторічні владні рішення й корупцію, анексію та окупацію протягом восьми років частини території країни та вимушене через це внутрішнє переселення населення, щорічне скорочення чисельності мешканців країни через негативний природний рух населення та високий рівень трудової міграції українців, наслідки пандемії через зростаючу захворюваність на COVID-19 та повномасштабний військовий напад РФ тощо. Подолати прояви дуже складної кризової ситуації, що сьогодні склалася в соціально-економічній сфері неможливо якимось одним управлінським рішенням, яким би геніальним або талановитим воно не було. Потрібен комплексний підхід, який би дозволив покроково змінювати ситуацію на краще у всіх без виключення сферах життєдіяльності країни. При цьому, такий підхід має дозволити доволі швидко отримати перші видимі результати, так як саме від часу, який необхідно буде витратити на відновлення економіки України та створення сприятливих умов для життя та праці населення буде залежати ймовірність повернення з-за кордону у повоєнний період великої кількості українських жінок та дітей, які з початку російської військової агресії в пошуках безпеки тимчасово виїхали до територій інших країн світу. Якщо ж такого досягти не вдасться, то існує доволі висока ймовірність, що потоки вимушених мігрантів-українців не лише не змінять напрям руху, а й посиляться за обсягами.

Всі перелічені проблеми, що останнім часом загострилися в економіці країни, негативним чином позначилися і на стані розвитку ринку праці України. Тут зараз спостерігається помітне уповільнення всіх операцій, що сталося в наслідок зупинення роботи певної кількості великих промислових підприємств, загибелі та переміщення населення по території країни та за її межі, релокації підприємств, де це дозволяє здійснити технологія виробництва. Навіть за наявності потреби у фахівцях, підприємство через відсутність фінансових можливостей сьогодні не користується послугами кадрових агенцій, а здійснює

самостійно пошук кандидатів серед місцевого населення та тимчасово переміщених осіб, що може позначитися на якості набраного персоналу та подальших фінансово-економічних результатах діяльності підприємства. Через виїзд фахівців за кордон або переїзд до більш безпечних регіонів країни, для більшості з них гостро постала проблема з працевлаштуванням та відсутністю робочих місць за наявною професією на місці проживання. Чим більше триває війна, тим ця проблема буде загострюватися та набирати масштабів. Тому вже сьогодні на державному рівні мають бути створеними реальні можливості для перенавчання фахівців на затребувані професії, до яких у найближчий час можна віднести професії у межах таких сфер діяльності, як сільське господарство, будівництво, освіта та ІТ-сфера. Наявність у людини базових знань і досвіду дозволять скоротити час на підготовку затребуваних фахівців і тим самим підвищити швидкість оздоровлення економіки регіону та країни.

При цьому обов'язково слід враховувати той факт, що у більшості випадків перепрофілюванню будуть підлягати українці середнього і старшого віку, а тому під час організації процесів професійної підготовки мають бути врахованими особливості процесу навчання дорослих, а саме [1; 2]:

усвідомлене ставлення до процесу власного навчання – людина, яка має певний життєвий та професійний досвід більш відповідально ставиться до процесу навчання, так як розуміє, що від його результативності буде залежати подальші фінансові можливості людини;

потреба в самостійності та активності під час навчання – доросла людина вже є самостійною одиницею суспільства із певним суспільним статусом, вона потребує поваги до своєї індивідуальності та наявного людського капіталу;

потреба у свідомості навчання (для розв'язання важливої проблеми і досягнення конкретної мети), що забезпечує мотивацію дорослою людини до отримання знань за зовсім новою для неї спеціальністю;

практична спрямованість навчального процесу, прагнення до застосування на практиці отриманих знань, умінь і навичок – мотивація дорослої людини до навчання буде прямим чином залежати від ступеня практичної спрямованості навчального процесу та розуміння корисності отриманих знань для подальшого професійного життя;

наявність життєвого досвіду як важливого джерела знань – важливою умовою успішності протікання навчального процесу та його результативності є врахування тих знань і вмінь, які людина вже набула протягом попереднього професійного життя;

вплив на процес навчання професійних, соціальних, побутових і тимчасових чинників, які можуть як стримувати, так і навпаки – пришвидшувати навчальний процес.

Висновок. Для того, щоб досягти помітних позитивних зрушень у розвитку ринку праці України у повоєнний період слід вже зараз досить відповідально відноситися до процесів перепрофілювання та перенавчання

фахівців, забезпечити їм максимально комфортні та сприятливі умови, надати всі можливості для професійного зростання. Крім того, у обов'язковому порядку мають бути врахованими стан фізичного й емоційного здоров'я людини та ступінь пригнічення фізіологічних процесів через вікові фізіологічні зміни.

Список використаних джерел

1. Захарова О. В., Шумаєва О. О., Соловцова О. П. Управління змінами: навчальний посібник. Донецьк: ТОВ «ВРА «Епіцентр», 2014. 453 с.
2. Захарова О. В. Потенціал людини третього віку для суспільства. *Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. Черкаси, 2018. Вип. 49. С. 26–33.

Петкова Леся

д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

Світоустрій після закінчення Другої світової війни формувалася виходячи з усвідомлення неприпустимості подібних трагедій та на основі принципів мирного співіснування, захисту основних прав людини, рівності прав більших і малих націй, що відображено в Статуті ООН. За понад сім десятиліть повоєнної історії, долаючи виклики локальних та регіональних воєнних конфліктів, періоду «холодної війни», міжнародного тероризму тощо, формувалась і система реагування світового співтовариства на нові загрози.

Гострота причин, що обумовлюють міжнародні конфлікти, почала послаблюватись з огляду на самовизначення та ствердження суверенітету постколоніальних та посттоталітарних країн. Суттєво зросла кількість суверенних держав – повноправних членів міжнародних організацій. Нові країни інтегруються до світового економічного простору, а глобальне економічне зростання забезпечує підвищення рівня життя людства. Так, кількість суверенних держав – членів ООН зросла з 51 країни – учасниці першого засідання в 1946 р. до теперішніх 193 країн-членів. Рівень валового національного доходу в розрахунку на душу населення зріс із близько 5500 в 1990 р. до 18625 дол. США в 2021 р. (в поточних цінах). Суттєво змінились показники якості життя: протягом останніх 30 років кількість населення, що живуть в крайній бідності постійно зменшується, за оцінками фахівців Світового банку, починаючи з 1990 року до періоду пандемії вона щорічно скорочувалася приблизно на один відсоток. Коефіцієнт бідності населення

скоротився із 43,6 % в 1981р. до 8,4 % в 2019 р. Очікувана тривалість життя при народженні зросла з 53 до 73 років у період з 1960–2020 рр. Орієнтація на переважно позитивні результати глобального розвитку і зміни дво полюсної системи світоустрою 90-х рр. ХХ ст. («Кінець історії» Ф. Фукуяма) сприяли занадто оптимістичному сприйняттю політичних трансформацій глобального світу, недооцінці глобальних економічних дисбалансів.

Перша третина ХХІ ст. ознаменувалась щонайменше трьома викликами, які зруйнували ілюзію безконфліктного майбутнього. Глобальна фінансово-економічна криза 2007–2009 рр. та пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) унаочнили надвисокий рівень вразливості глобалізованої світової економіки. Згідно висновків Світового Банку, в 2020 р. близько 70 млн. людей опинились в стані крайньої бідності, це найбільший приріст з часу початку моніторингу в 1990 році. Стрімка зупинка чи переривання глобальних ланцюгів створення вартості, ключових форм міжнародних економічних відносин, що призводить до погіршення рівня і якості життя, в деяких випадках, – до загрози голоду населення, спонукали критично оцінити національні та міжнародні стратегії економічної безпеки.

Надзвичайним викликом існуючому світовому порядку стала агресія РФ в Україні. За оцінкою Організації економічного співробітництва та розвитку, прямі економічні втрати світової економіки від агресії складуть \$2,8 трлн недоотриманої продукції до кінця 2023 року. Як зазначає Дж. Стігліц, російсько-українська війна політичним керівництвом РФ трактується як протистояння з усім Заходом, але крім узгодженої політичної та дипломатичної відповіді, потрібна і злагоджена ефективна економічна відповідь [1]. Показовими є висновки нової стратегії національної безпеки адміністрації президента США Дж. Байдена, де основними викликами зазначені політика КНР та РФ, хоча вони і різні за змістом. Так, РФ «становить безпосередню загрозу вільній і відкритій міжнародній системі.. своєю жорстокою агресивною війною»; КНР ставить на меті «зміну міжнародного порядку... та дедалі більше використовує економічну, дипломатичну, військову та технологічну силу для досягнення цієї мети» [2].

Відкрите вторгнення в російсько-українській війні 2022 р., зростання глобальної політичної напруги, активізація в глобальному політичному просторі авторитарних держав формують нові виклики для сучасного світового розвитку. Світова економіка відчуває тренди деглобалізації та входить в невизначений період зниження продуктивності, зростання довгострокової інфляції. До ключових викликів, що визначають реалії світового господарства за нинішніх умов належать економічні проблеми провідних країн світу: стрімке посилення американського долара, загроза рецесії ЄС, системні диспропорції розвитку КНР – гальмування економіки, криза на ринку нерухомості, потреба в залученні нових джерел зростання, орієнтація на безпекові та політичні пріоритети розвитку за рахунок економічних та технологічних.

Порядок денний світового розвитку в першій третині XXI ст. визначають спроби переформатувати політичну архітектуру світу в напрямі посилення автократичних держав із відповідною заміною принципів демократії на політику обмеження індивідуальних прав і свобод. В економічній площині така політика зіштовхується з реаліями відкритої глобалізованої системи, високим рівнем інтеграції до світового господарства більшості країн світу, високою взаємозалежністю національних економік та регіональних інтеграційних об'єднань. Виникає питання, чи можливо для автократичних країн, де економічне зростання напряму залежить від ефективної інтеграції на світові ринки, досягнути посилення глобальних позицій за умов протистояння та санкційного режиму провідних держав. Рішення цієї дилеми залежить, передусім, від результатів російсько-української війни. Згуртованість світу проти агресії РФ та всебічна міжнародна підтримка України – це необхідна умова не тільки нашої перемоги, але і перспектив світового розвитку.

Список використаних джерел

1. Joseph E. Stiglitz (2022) Wars Aren't Won with Peacetime Economies *Project Syndicate*. URL: <http://surl.li/dkcvw>
2. National Security Strategy (2022) URL: <http://surl.li/dptow>

Болгов Владислав

к.е.н., доцент

Ахновська Інна

к.е.н., доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ЦИКЛИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Нестійкий розвиток суспільства та економік світу спонукають до пошуку шляхів мінімізації як прояву кризових явищ у глобальному вимірі, так і забезпечення сприятливого рівня економічної безпеки. Останнім часом досить популярною у науковому середовищі є тема причин кризових явищ у сучасній економіці. Велика кількість аналітиків та фахівців стверджували про неминучість близької глибокої кризи у світовій економіці. Однак, у межах існуючих економічних теорій, причини та наслідки ніхто не наважується наводити. Тим більше, ніхто не бере на себе відповідальності щодо розробки програм протидій та спроб прогнозування подальших тенденцій.

Ідея використання золотого перетину в економічних дослідженнях не є новою. Більшість цих теорій присвячені вивченню процесів на мікро- та мезорівні, набагато менше підходів, що визначають закономірність макропроцесів:

найяскравішими прикладами є праці Р. Н. Еліота [1], А. Лаффера [2], І. Петруненка, С. Козловського, Р. Лаврова, Н. Болгарової [3], А. О. Касьянової [4] та інших вчених.

Метою дослідження є вивчення теорії хвиль у проблематиці економічного розвитку, визначення можливості застосування «принципу золотого перетину» на основі ряду Фібоначчі у поясненні процесів формування цивілізаційних циклів у контексті технологічних переходів, виявлення закономірностей та характерних рис цих коливань.

У процесі дослідження використано методологію, яка базується на використанні чисел ряду Фібоначчі в теорії циклічного розвитку. Принципи даного методу полягає у наступному:

1. Сума будь-яких двох сусідніх чисел дорівнює наступному числу в послідовності.

2. Співвідношення будь-якого числа послідовності до попереднього числа приблизно дорівнює 1,618.

3. Співвідношення будь-якого числа послідовності до наступного наближається до 0,618.

Вказані у пунктах 2 та 3 співвідношення відповідають математичній сутності рівняння золотого перетину:

$$x^2 - x - 1 = 0 \quad (1)$$

$$x_{1,2} = \frac{1 \pm \sqrt{5}}{2} = \begin{cases} x_1 = +1,6180339887 \dots \\ x_2 = -0,6180339887 \dots \end{cases} \quad (2)$$

Ряд Фібоначчі має наступний вигляд: 0; 1; 1; 2; 3; 5; 8; 13; 21; 34; 55; 89; 144; 233; 377; 610; 987; 1597; 2584; 4181; 6765 .... Рухаючись від менших до більших чисел ряду Фібоначчі, значення вказаних коефіцієнтів все більше наближається до значень X_1 та X_2 . Слід зазначити, що ряд Фібоначчі має безліч інших коефіцієнтів, однак в економічній теорії та практиці саме ці є найпоширенішими. Один із визнаних способів прогнозування майбутньої ситуації в економічних процесах будується саме на числах ряду Фібоначчі.

У процесі просування за еволюційною шкалою відбуваються прискорення як самих цивілізаційних хвиль, так і термінів переходу від одного циклу до іншого. Відштовхуючись від цього, можна представити послідовність цивілізаційних циклів за закономірністю Фібоначчі у вигляді таблиці 1.

Тренд останнього циклу було задано протестантським рухом, що обумовив світоглядний напрям розвитку сучасного капіталізму, а інституційні підвалини були закладені Вестфальською мирною угодою 1648 року. Однак, цю дату не можна розглядати як безпосередній перехід від одного циклу до іншого, як і в суто економічних хвилях: зародження наступного циклу відбувається в надрах попереднього. Крім того, масштабність процесів та неоднорідність світоглядних перетворень має вигляд ланцюгу історичних цивілізаційних подій, що створюють канву політичного та економічного розвитку окремого суспільства та цивілізації в цілому.

Таблиця 1 – **Послідовність цивілізаційних циклів за закономірністю Фібоначчі**

<i>Період біфуркації</i>	<i>Початок циклу</i>	<i>Підґрунття</i>
≈ 233	4130 р. до н.е. (VI–IV тис. до н.е.)	Перший великий загальний розподіл праці. «Неолітична революція». Зародження сучасної осілої цивілізації
≈ 144	1546 р. до н.е. (XVI–XIV ст. до н.е.)	Винайдення методу виплавки заліза з руди. Початок бронзової доби
≈ 89 років	51 рік н.е.	Перший Єрусалимський (Апостольський) собор, розробка доктрини розповсюдження християнства
≈ 55 років	1038 рік н.е.	Перехід від раннього середньовіччя до високого середньовіччя. Встановлення феодального ладу в Європі
≈ 34 роки	1648 рік н.е.	Вестфальська мирна угода, що призвела до розпаду Великої Римської імперії релігійна терпимість, розповсюдження протестантизму
≈ 21 рік	2025 рік н.е.	Симбіоз людини та робота на базі появи філософії людського життя у співіснуванні зі штучним інтелектом. Інституціоналізація синтезу людини та машини. Посилення політичного та економічного значення самоврядування великих міст

Як свідчить історія людства, катализатором загострення та прояву протиріч, що накопичилися, стають другорядні та непрогнозовані фактори. Першим з таких поштовхів до розв'язання сучасних протиріч стала світова пандемія COVID-19 (2020 рік), а другим війна росії проти України, яка руйнує фундамент світового порядку і набуває ознак цивілізаційного протистояння.

Отже, у розв'язанні цих криз жодна з державних формацій не може проявити ефективність. За логікою нашого дослідження, протяжність перехідного періоду має скласти 21 рік, а поява нового цивілізаційного циклу – в середині 20-х років XXI сторіччя.

Можна стверджувати, що людська цивілізація знаходиться у стадії біфуркації, яка триватиме 21 рік, і людство обиратиме новий вектор та світоглядні засади для наступної хвилі цивілізаційного розвитку протяжністю близько 233 років.

Висновок. У даному дослідженні зроблено теоретичні висновки щодо подальшої динаміки і загального тренду циклічного розвитку суспільства. Встановлено, що використання цивілізаційних циклів суспільного розвитку на основі ряду чисел Фібоначчі може пояснити процеси розвитку сучасного суспільства, таких як пандемія Covid-19 та сучасне цивілізаційне протистояння прогресивних сил на чолі з Україною, атакістичним. У формуванні циклів спостерігаються їх скорочення, що пояснюється наявністю більш глобальних цивілізаційних коливань, які закладають тренд розвитку всіх суспільних відносин, економічних в тому числі.

Список використаних джерел

1. Elliott, R.N. (2012). The Wave Principle, *Snowball Publishing*, №2(8), 74 p.
2. Laffer, A. B. (2004). The Laffer Curve: Past, Present, and Future, *The Heritage Foundation*, № 1. Retrieved from <https://www.heritage.org/taxes/report/the-laffer-curve-past-present-and-future>
3. Petrunenko, I., Kozlovskiy, S., Bolhov, V., Akhnovska, I. Lavrov, R., Bolgarova, N. (2022), Civilizational Cycles and Economic Development in the Context of Technological Transitions and Global Pandemics, *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 18, No. 4, pp. 191–202. Retrieved from <https://mnje.com/sites/mnje.com/files/v18n4/191-202%20-%20Kozlowsky%20et%20al..pdf>
4. Касьянова А. О. Використання рівнів Фібоначчі для прогнозування розвитку економік окремих країн. Актуальні проблеми економіки. – 2013. № 3. – С. 175–185.

Сахно Тетяна

ст. викладач

Горобчук Альона

студентка

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Нові виклики, які з'явилися в Україні на початку 2022 р., значно вплинули на всі напрями життєдіяльності українського суспільства. Під дією впровадження воєнного стану не стала виключенням і фінансова система держави загалом та один з напрямів її діяльності – валютні операції, як інструменти валютного ринку, зокрема. Відносно української економіки та національного суспільства постали нові проблемні питання: зміна вартості валюти та валютного курсу, здійснення міжнародних розрахунків, а особливо, проведення валютних операцій між суб'єктами валютного ринку. В багатосторонній світовій системі розрахунків та торгівлі вигодами додаткової участі для економіки країни є обіг національної грошової одиниці шляхом проведення валютних операцій.

Валютна операція – це контракти агентів валютного ринку щодо купівлі-продажу та надання позик в іноземній валюті на певних умовах, у певний момент часу [1]. Валютною операцією є операція, що має хоча б одну з таких ознак:

- торгівля валютними цінностями;
- операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності між резидентами або нерезидентами;
- транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей [2].

Національна економіка зазнала значного зниження показників діяльності суб'єктів господарювання території. Однією з причин проблематики є зміна діяльності валютного ринку відповідно до термінового впровадження правок у нормативно-правовій базі фінансової системи України. Для забезпечення стабільного та надійного функціонування зазначеного напрямку було прийнято деякі правила та обмеження відносно валютних розрахунків, кредитування та інших операцій.

Курс гривні для країни є універсальним показником не лише стану макроекономічного середовища, торговельного балансу та інвестиційної привабливості, а й економічних очікувань громадянського суспільства і бізнесу. У період впливу певних кризових явищ, які відбувалися в останні періоди – «Covid-19», наразі, воєнні дії в Україні, національна спільнота відчула вплив зміни вартості валюти та валютного курсу, проте учасники економічного бізнес-середовища пристосовуються до нововведень в українському законодавстві.

До нормативно-правових документів України, які регулюють проведення валютних операцій в період воєнного стану, було прийнято деякі обмеження, а саме:

1) граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями (якщо операція на суму 400 тис. грн і більше):

- 120 к. днів – з 08.06.2022 р., застосовується і до операцій, які розпочаті з 05.04.2022 р.;

- 365 к. днів – застосовується до операцій розпочатих до 05.04.2022 р. Вродовж даного часу має бути закритий ЗЕД-контракт [3];

2) видача готівкових коштів в іноземній валюті з рахунку клієнта банку за межами України:

– не більше еквіваленту 50 000 грн на календарний місяць – якщо рахунок у національній валюті;

– не більше еквіваленту 10 000 грн на день – якщо рахунок в іноземній валюті;

3) операції резидентів Російської Федерації (РФ) та Республіки Білорусь (РБ) – заборона валютних розрахунків російськими та білоруськими рублями, розрахунків з учасниками цих країн при використанні платіжних карток та інших електронних платіжних засобів щодо соціальних виплат, виплати заробітної плати тощо;

4) заборона на перекази юридичних осіб резидентів з гривневих платіжних карток українських банків на картки іноземних банків від 05.10.2022 [4].

Однак, для громадян які знаходяться на окупованій території або на територіях під загрозою окупації країною-агресором дозволено:

1) знімати готівкову національну та іноземну валюту з рахунків без обмежень за сумою, але, за наявності готівки у касі банку;

2) купувати готівкову іноземну валюту з фізичною поставкою за умови наявності коштів у відділенні банку [4].

Також, Національний банк України не встановлював обмеження щодо випуску валютних карток. Для волонтерської діяльності підприємцям дозволено переказувати кошти у національній та іноземній валюті для закупівлі низки товарів: бронежилети, каски, взуття, захисний одяг, спальні мішки та медикаменти. Проведення зазначених операцій може відбуватися з інших країн до України, але з врахуванням обмежень щодо валютних розрахунків з РФ або РБ.

Висновок. Після впровадження воєнного стану в Україні були змінені деякі правила національних та валютних розрахунків, конвертування валюти. Але, варто зауважити, що усі обмеження є необхідними заходами для підтримки економіки та фінансової системи держави в умовах сучасних викликів. Регулювання валютних операцій та дотримання нормативно-правових змін сприяє зупиненню відтоку валюти з країни, що забезпечує стабільність національної валюти.

Список використаних джерел

1. Поняття та класифікація валютних операцій. URL: <http://surl.li/dsqkw> (дата звернення 02.10.2022 р.)
2. «Про валюту і валютні операції»: Закон України від 12 травня 2022 року N 2260-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 03.10.2022 р.)
3. «Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів»: *Постанова правління Національного Банку України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-19#Text> (дата звернення 03.10.2022 р.)
4. «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України»: *Постанова правління Національного Банку України*. Зі змінами і доповненнями № 18 24 лютого 2022 р.; № 30 від 01 березня 2022 року; № 211 від 29.09.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>; https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_01032022_30; https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29092022_211 (дата звернення 03.10.2022 р.)

Шевчук Владислава

к.е.н., доцент

Державний університет інфраструктури та технологій

м. Київ, Україна

БІЗНЕС-МІГРАЦІЯ ЯК ТРЕНД МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах поглиблення процесів інтеграції і глобалізації особливого значення набуває процес бізнес-міграції, який стає новітнім трендом сучасного міжнародного бізнесу.

Компанії, які займаються міжнародним бізнесом, зацікавлені в наявності та близькості постачальників та клієнтів, стабільності юрисдикції, в нормальних

податкових умовах діяльності, а також в захисті активів як від кризових явищ, так і від спроб третіх осіб доступу до них. Завдяки відмінності законодавства різних країн та різним міжнародним домовленостям, міжнародний бізнес, який функціонує одразу в багатьох країнах, може отримувати широкий спектр заохочень, наприклад, економію податків (податкова оптимізація), збільшення кількості клієнтів, зменшення витрат на виробництво та постачання тощо. Нині з метою розширення бізнесу підприємці все більше вдаються до бізнес-міграції.

Бізнес-міграція – це переїзд з країни громадянської належності для проживання в іншу країну (державу) з метою ведення на її території підприємницької діяльності [1].

Також бізнес-міграцію трактують як процес переміщення існуючого бізнесу, відкриття або купівлі нового бізнесу в іншій країні (чи купівля компанії за кордоном), на підставі чого виникає можливість отримання посвідки на проживання [2]. Варто зауважити, що у цьому визначенні перераховані основні способи бізнес-міграції.

Загальні ознаки і способи бізнес-міграції наведено на рисунку 1.

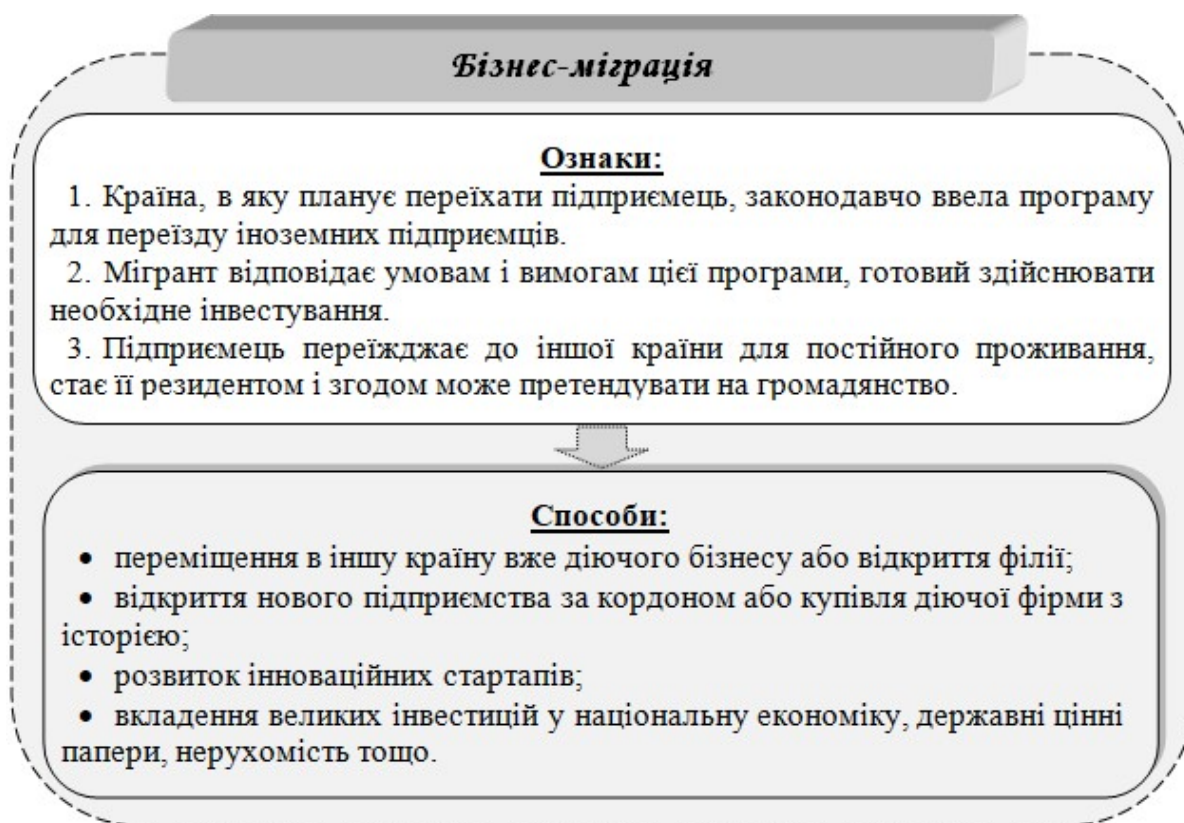

Рисунок 1 – Загальні ознаки і способи бізнес-міграції

Джерело: складено автором на основі [1; 2]

Зрозуміло, що способи бізнес-міграції для кожного бізнесу різні, але на думку експерта з цих питань, старшого юриста ЮФ ICF Legal Service О. Дерлюка, найвірнішим і простішим є створення своєї компанії. Адже, в такому випадку фірма реєструється в тій юрисдикції, яка їй найбільш підходить.

На практиці бізнес-міграція відбувається у декілька етапів. Перший – отримання візи або посвідки на проживання. Недоліком візи є те, що вона надається лише на певний термін і з нею не завжди можна працювати.

Як зазначає О. Дерлюк, посвідка на проживання – це вхідний етап. Як правило, впродовж 5 років після отримання посвідки на проживання, яка продовжується щороку, підприємець може отримати дозвіл на постійне місце проживання, яке надається безстроково і не потребує продовження. Зазвичай тільки після отримання ПМЖ через деякий час (частіше всього років 5) можна отримати громадянство [2].

Другим етапом бізнес-міграції є отримання дозволу на роботу.

Відомо, що кожна країна має свої особливості і культуру ведення бізнесу. Серед країн світу найпопулярнішими для міграції бізнесу є: Сполучені Штати Америки, Канада, Австралія, такі європейські країни, як Австрія, Болгарія, Словенія, Італія, Іспанія, Ірландія, Греція, Німеччина, Мальта, Польща, Угорщина, Кіпр, Чехія, Фінляндія.

Висновок. Багато розвинених країн світу прагнуть залучити іноземних бізнесменів, які готові розвивати їх економіку, натомість мігранти отримують посвідку на проживання, статус підприємця і захист.

Таким чином, у сучасних умовах міжнародна бізнес-міграція для підприємців є способом переходу на новий рівень як доходів, так і свободи. Є ризики і небезпеки, але потенційно міжнародний бізнес стає менш залежним від локальних проблем, а отже, стабільнішим у стратегічному масштабі.

Список використаних джерел

1. Бізнес-міграція за кордон: кращі країни. URL: <https://europortal.biz.ua/dovidkova/emigratsiya/biznes-imihratsia.html>.
2. Головка К. Мігруємо вигідно: експерти розповіли про привабливі можливості інвестування. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/126640_mgrumo-vigdno-eksperti-rozpovli-pro-privabliv-mozhlivost-nvestuvannya.

Загоруйко Іван

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

МОДЕЛІ НАБЛИЖЕННЯ КРАЇН ДО СВІТОВОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО РУБЕЖУ

Класична модель світового технологічного рубежу. Одним перспективних напрямів порівняльного аналізу національних економік різних країн є концепція світового технологічного рубежу (World Technology Frontier – WTF). Математично, вона ґрунтується на непараметричному підході до

обробки економічних даних (Data Envelopment Analysis – DEA). Відповідно до цього підходу, два обраних показники визначають систему координат, в якій стан кожної країни відображається як точка. Опукла оболонка цих точок інтерпретується як міжнародна межа ефективності. Якщо в якості порівнюваних показників обирається фондомісткість ($k=K/Y$) та працемісткість ($l=L/Y$) внутрішнього валового продукту (Y), то світовий технологічний рубіж набуває форми одичної ізокванти.

В класичній моделі WTF кожній реальній країні відповідає віртуальна країна, що є точкою перетину променя її фондоозброєності ($\kappa=k/l=K/L$) та світового технологічного рубежу. Вважається, що показники цієї віртуальної країни є еталоном для реальної країни. Реальна країна має наближатися до свого цільового стану на WTF, підтримуючи сталу фондоозброєність праці ($\kappa=\text{const}$). Якщо певна країна є технологічним лідером, то її віртуальний стан збігається з реальним.

В залежності від цілей дослідження, можливі різні модифікації класичної моделі WTF. У пропорованих моделях країна-аутсайдер може рухатися до світового технологічного рубежу, змінюючи фондоозброєність національної економіки.

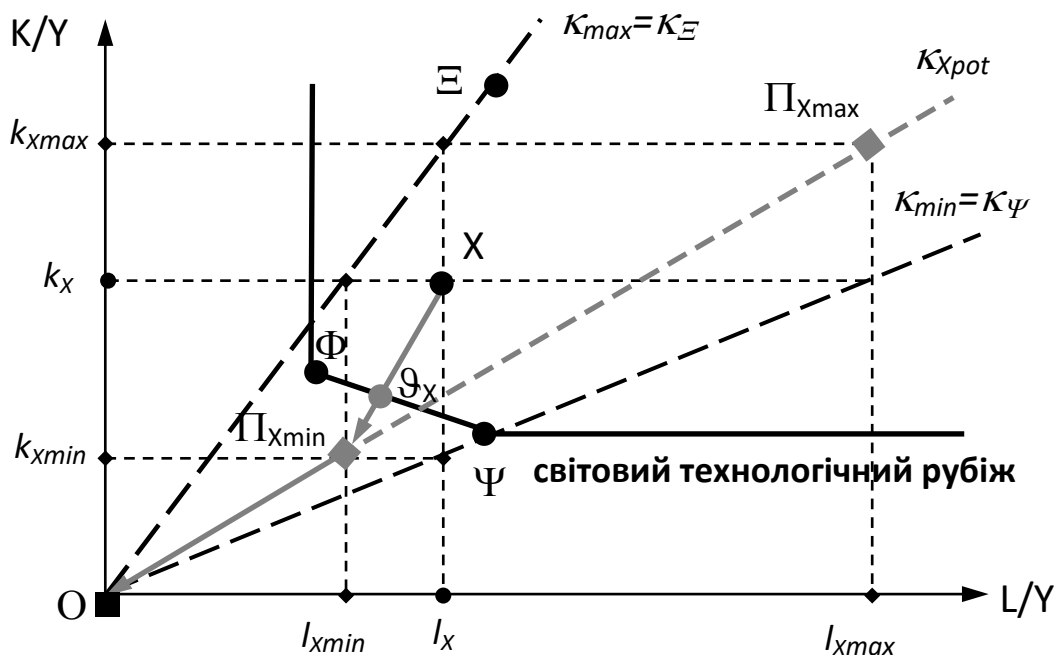
Національний потенційний маршрут технологічного прогресу.

Теоретично, дві або декілька країн можуть мати однакову фондоозброєність праці. Проте, в реальних умовах їхні фондоозброєності будуть різними, розподіляючись від найменшого до найбільшого значення: $\kappa_{\min} < \kappa_j < \kappa_{\max}$. Якщо країна X враховує тільки ці межі, то її національний маршрут технологічного прогресу можна представити як ламану лінію, що складається з двох відрізків. На початковому відрізку така країна має рухатися до певного потенційного стану Π_X , який визначається її власними показниками ефективності та існуючими межами фондоозброєності. Кінцевий відрізок її національного маршруту з'єднує її потенційний стан та початок координат O ($k=0, l=0$).

Потенційний стан, до якого має спочатку прямувати країна, можна визначити наступним чином. Найвища та найнижча працемісткість, яких може досягнути країна X , не змінюючи власну фондомісткість, дорівнюватимуть: $l_{X\max}=k_X/\kappa_{\min}$, $l_{X\min}=k_X/\kappa_{\max}$. Аналогічно, найвища та найнижча фондомісткість, яких вона може досягнути, не змінюючи власну працемісткість, дорівнюватимуть: $k_{X\max}=l_X \cdot \kappa_{\max}$, $k_{X\min}=l_X \cdot \kappa_{\min}$. Звідси випливає, що реальна країна X має два потенційні стани: $\Pi_{X\max}(k_{X\max}, l_{X\max})$ та $\Pi_{X\min}(k_{X\min}, l_{X\min})$. Обидва вони розташовані на одному промені: $\kappa_{X\text{pot}}=(\kappa_{\max} \cdot \kappa_{\min})/k_X$. Очевидно, що країна X має орієнтуватися на потенційний стан з найнижчими показниками ресурсомісткості.

Оскільки потенційні стани країн будуються незалежно положення WTF, їхні мінімальні точки можуть опинитися за його межами. Виходячи з цього, видається логічним утворити з мінімальних потенційних станів власний рубіж ефективності.

Геометрична інтерпретація моделі національного потенційного маршруту представлена на рисунку 1.

Рисунок 1 – Світовий технологічний рубіж та національний потенційний маршрут

Чорною ламаною лінією зображений світовий технологічний рубіж, сірими стрілками – національний потенційний маршрут. Чорні точки – реальні країни, сірі квадрати – потенційні стани, сіра точка – віртуальний стан країни X . Зображений випадок, коли світовий технологічний рубіж утворюється двома країнами, одна з яких має найнижчу фондоозброєність, а мінімальний потенційний стан розташований за межами рубежу.

Джерело: модель автора

Міжнародні ідеальні маршрути технологічного прогресу. На відміну від попередньої моделі, у наступній моделі припускається, що країна-аутсайдер орієнтується не на діапазон фондоозброєності (k_{min} , k_{max}), а на деякий «ідеальний» рівень в межах цього діапазону. Її еталонний маршрут на кінцевому відрізку проходить через відповідну віртуальну країну на WTF, а решта, більш віддалених, відрізків утворюється реальними країнами-аутсайдерами.

Побудова ідеальних маршрутів здійснюється наступним чином. На світовому рубежі обираються дві країни, що є абсолютними лідерами за одним з показників ресурсомісткості. Точка, в якій обидва показники є найнижчими $\Omega (k_{min}, l_{min})$, інтерпретується як віртуальна країна з «ідеальною» фондоозброєністю праці: $k_{id} = k_{min}/l_{min}$. Промінь ідеальної фондоозброєності розрізає множину реальних країн на дві області. Між ідеальним променем та віссю фондомісткості опиняться країни з відносно меншою працемісткістю, а між цим променем та віссю працемісткості – країни з відносно меншою фондомісткістю. В кожній області послідовно будуються оболонки реальних станів, опуклі до ідеального променя.

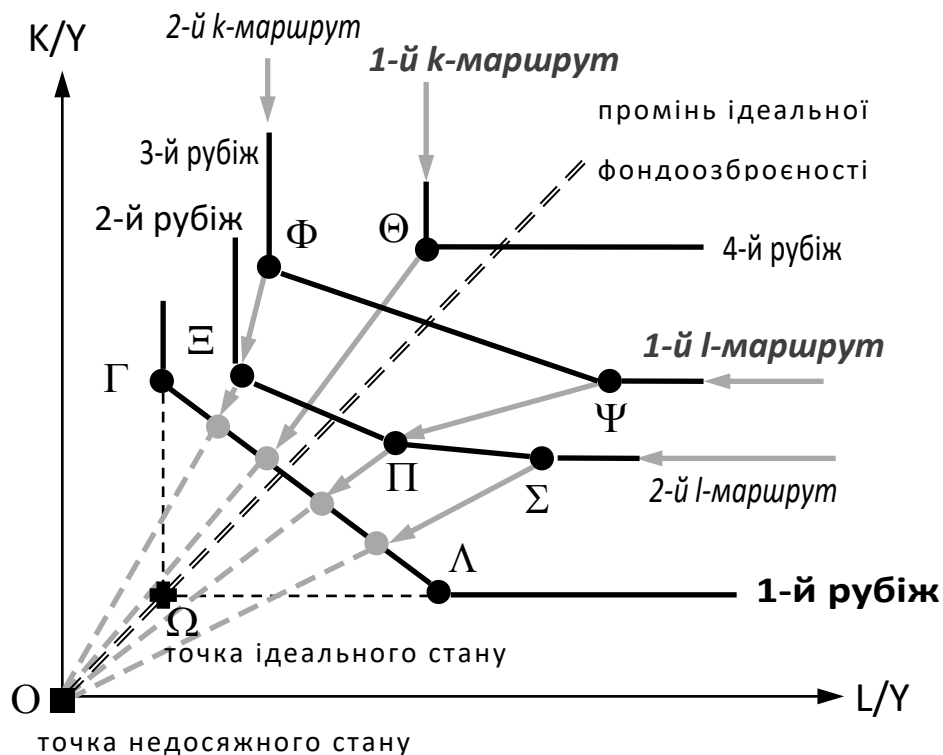
У побудованій таким чином моделі маршрути технологічного прогресу являтимуть собою еталонні траєкторії, що забезпечують не тільки наближення до світового рубежу, але й до ідеальної (в даних умовах) фондоозброєності праці.

Кінцеві відрізки усіх маршрутів є променями, що виходять з початку координат – точки недосяжного стану ($K/Y=L/Y=0$). Початкові відрізки маршрутів паралельні відповідним осям координат і «розпочинаються» у нескінченно віддалених точках. Карту цих еталонних маршрутів можна розглядати як дискретний аналог фазового портрету системи двох диференціальних рівнянь з точкою рівноваги O стійкий вузол.

Світові технологічні рубежі вищих порядків. У моделі ідеальних маршрутів кожен з них є підмножиною сукупності досліджуваних країн. На ідеальному маршруті країна, більш віддалена від WTF, має вважати зразковими показники країни, яку вона «наздоганяє». При цьому логічно вважати, що в цій «технологічній гонці» країна-аутсайдер послідовно перетинає проміжні світові рубежі. Природним способом утворення таких рубежів є послідовна побудова оболонок країн-аутсайдерів, опуклих до початку координат. У новій моделі, традиційний WTF, який є оболонкою всієї сукупності країн, інтерпретується як рубіж першого порядку. Рубіж другого порядку є оболонкою сукупності усіх країн-аутсайдерів, рубіж третього порядку є оболонкою решти країн і т.д. Крайні відрізки кожного рубежу є паралельними відповідним осям координат, а самі осі інтерпретуються як світовий технологічний рубіж нульового порядку.

Геометрична інтерпретація моделі міжнародних ідеальних маршрутів та перетину ними світових рубежів представлена на рисунку 2.

Рисунок 2 – Світові технологічні рубежі та міжнародні ідеальні маршрути

Чорними ламаними лініями зображені світові технологічні рубежі, сірими стрілками – міжнародні ідеальні маршрути. Чорні точки – реальні країни, сірі точки – віртуальні. Зображений випадок, коли рубіж першого порядку утворюється двома країнами, а останній – однією.

Джерело: модель автора.

Висновки. Пропоновані моделі узагальнюють концепцію WTF і можуть бути використані у порівняльних міжнародних дослідженнях. По-перше, побудова потенційних станів національних економік та відповідного світового рубежу створює основу для непараметричного прогнозу розвитку світової (або регіональної) економіки. По-друге, застосування технологічних рубежів вищих порядків дозволяє класифікувати досліджувані країни відповідно до показників ефективності їхньої економіки. По-третє, міжнародні маршрути технологічного прогресу, побудовані як послідовні опуклі оболонки, дозволяють поділити країни на групи відповідно їхньої близькості до «ідеальної» фондоозброєності праці.

Список використаних джерел

1. Mitropoulos P. & Mitropoulos A. (2022). Productivity growth and technology gaps of the national systems of entrepreneurship: is there a convergence pattern between efficiency-driven and innovation-driven countries? *International Journal of Innovation and Technology Management*, vol. 19, no. 05, 2241005. – Режим доступу: <https://www.worldscientific.com/doi/epdf/10.1142/S021987702241005X>

2. Lafuente E., Ács Z. J., Szerb L. (2021). A composite indicator analysis for optimizing entrepreneurial ecosystems. *Research Policy*, 104379, in press, corrected proof. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S004873332100175X>

Сахно Тетяна

ст. викладач

Яшин Ян

студент

Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО-ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування фінансово-валютної системи є актуальною тематикою для світового економічного простору та економік окремих країн. Даний напрям є визначальним для руху фінансових потоків між фізичними, юридичними особами, резидентами, нерезидентами, державою та іншими учасниками, які здійснюють валютні операції. Для діяльності валютного ринку визначено закони – «кордони руху» фінансів, що впливають на напрями функціонування та ефективність розподілу грошових потоків в межах держави під час здійснення міжнародних фінансових розрахунків. Фіксовані правила регулювання даного напрямку мають вплив на стабільність валютних курсів та визначають подальший розвиток валютної системи.

Наразі, відповідно до викликів, які постали перед Україною в 2022 році – введення воєнного стану на території держави, актуальності набуває питання подальшої стабільності національної економіки [1, 2]. Значна роль її розвитку

залежить від зовнішньоекономічних зв'язків, які мають значний вплив на ступінь її зростання та безпосередню залежність від діяльності валютних ринків.

На нашу думку, бойові дії на території країни зумовили «економічний шок» у національному масштабі, що позначилося на усіх напрямках життєдіяльності України, також, на зрушенні стабільності валютних курсів та розвитку валютної системи у майбутньому.

Логічним є припущення, що, відповідно до непередбаченої ситуації, додатковими викликами для економічного простору країни є захисна реакція міжнародних партнерів щодо збереження своїх вкладень на території України, а саме: виведення нерезидентами власних капіталів за межі території держави; бажання іноземних кредиторів отримати повні виплати по кредитах; вивезення за кордон власних капіталів резидентами країни; релокація бізнес-структур до інших країн. Супутніми викликами, як наслідками довготермінового військового конфлікту є: зниження рівня зовнішньоекономічної співпраці, особливо в міжнародній торгівлі; зменшення обсягу платіжного, а саме, торгового балансу; фактичний рівень наявності та використання валютних резервів; зменшення вартості національної грошової одиниці (гривні). Дані елементи є одними з ключових для формування дій щодо визначення подальшого регулювання економічної політики країни загалом, та фінансово-валютної системи, зокрема.

Введення воєнного стану продукувало негайне реагування органів державного управління та впровадження антикризових рішень щодо змін у регулюванні валютно-кредитної системи України. Характеристику діючої валютної системи України представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика валютної системи України в умовах воєнного стану

Елементи регулювання	Характеристика валютного механізму
1. Національна валюта	Гривня
2. Регулювання валютного курсу	Регульований режим валютного курсу. Від початку воєнних дій валютний курс був фіксованим по відношенню до іноземних валют та регулюється НБУ
3. Регулювання валютних обмежень	Присутність валютних обмежень спрямованих на підтримку та стабілізацію конкурентної спроможності гривні
4. Регулювання міжнародної валютної ліквідності	Золотовалютні резерви НБУ, резервна позиція в МВФ, державні цінні папери в іноземних банках
5. Умови конвертованості	Купівля іноземної валюти фізичними особами в межах визначених обмежень на календарний місяць, купівля іноземної валюти бізнесом дозволяється за необхідності
6. Регулювання міжнародних розрахунків	Дозволено здійснювати перекази за операціями з імпорту товарів, що класифікуються у визначеному переліку товарних груп
7. Регулювання валютного ринку та ринку золота	Функціонування лише позабіржового валютного ринку, робота міжбанківської валютної біржі призупинена до завершення воєнних дій. Ринок золота не розвинений в повній мірі, золотовалютні запаси є досить незначними порівняно з іншими країнами
8. Органи державного управління щодо контролю та регулювання валютно-фінансових відносин	Кабінет Міністрів України, НБУ, Державна податкова інспекція України, Державна митна служба України та інші національні органи управління

Систематизовано авторами за даними [3, 4, 5, 6]

У період воєнного стану в Україні національними органами управління впроваджено значні коригування нормативно-правових документів щодо регулювання та контролю валютно-фінансових відносин. Дані рішення вимагали термінового впровадження дій для захисту економіки країни та є додатковими заходами для утримання дефіцитного ресурсу – іноземної валюти.

Висновок. З початку дії воєнного стану в Україні, органами державного управління здійснюється регулювання та контроль валютно-фінансових відносин і операцій на внутрішньому ринку, з умовами лояльності, для стабілізації господарської діяльності в межах країни, підтримки та відновлення її економічного простору, але, має більші обмеження у міждержавній економічній співпраці. В залежності від змін поточної ситуації в державі відбувається миттєве коригування та формування правок до законодавчої бази для пом'якшення наслідків від викликів сьогодення.

Для національної економіки запроваджені заходи є необхідними для утримання руху валютного курсу, що є визначальним фактором для стану і функціонування фінансово-валютної системи в майбутньому та її впливу на загальний економічний простір України.

Список використаних джерел

1. МВФ очікує стабілізації ВВП України наступного року, якщо не затягнеться війна. URL: <http://surl.li/dsqlq> (дата звернення 17.10.2022 р.)
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.09 – 30.09.2022). *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/dsqlv> (дата звернення 17.10.2022 р.)
3. Про внесення змін до постанови «Правління Національного банку України»: *Постанова правління Національного Банку України*. Зі змінами і доповненнями від 24 лют. 2022 р. № 18; 21 бер. 2022 р. № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>; https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_21032022_58 (дата звернення 17.10.2022 р.)
4. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України: *Постанова правління Національного Банку України*. Зі змінами і доповненнями від 24 лют. 2022 р. № 18; від 02 вер. 2022 року № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>; https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_02092022_197 (дата звернення 18.10.2022 р.)
5. Щодо зупинення дії ліцензії на провадження професійної діяльності на організованих товарних ринках ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа»: *Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку* від 13 трав. 2022 р. №377. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/rish_377.pdf (дата звернення 18.10.2022 р.)
6. «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту». *Постанова Кабінету міністрів України* від 24 лют. 2022 р. №153 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-%D0%BF#n9> (дата звернення 18.10.2022 р.)

Новак Олександра

аспірантка

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

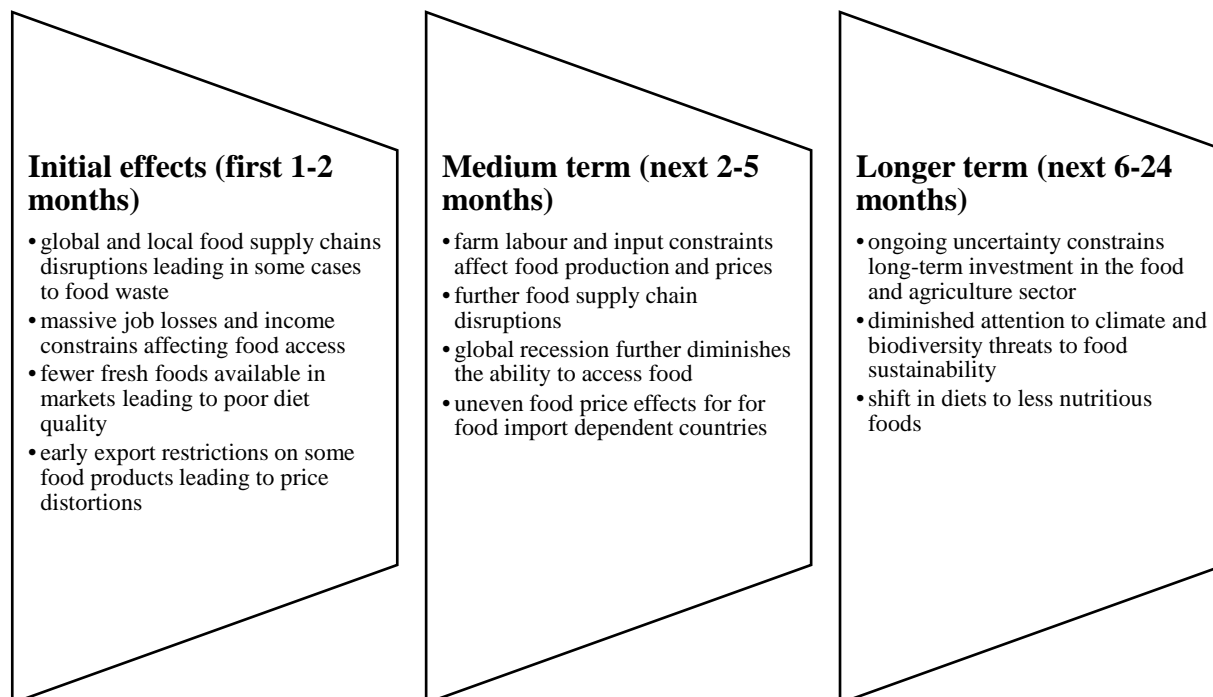
COVID-19 AS A GLOBAL THREAT TO FOOD SECURITY OF STATES IN THE WORLD

The term “food security” was first defined at the World Food Conference in 1974, amid a time of soaring food prices and widespread concern about the impact of market turmoil on world hunger. In that context, food security was defined as “[the] availability at all times of adequate world food supplies of basic foodstuffs to sustain a steady expansion of food consumption and to offset fluctuations in production and prices” [1]. This definition reflected the dominant thinking at that time that hunger was predominantly the product of lack of availability of sufficient food supplies at the global level and of international price instability. However, within a timespan the four dimensions have been highlighted in the academic literature on food security, namely, **availability** (sufficient quantity and quality of food), **access** (economic, social and physical), **utilization** (nutritional well-being), **stability** (food security provision in the event of sudden shocks or cyclical events).

These days the food security definition has transformed with a view to global threats. In particular, in the wake of COVID-19 pandemic in 2020 the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition (HLPE) has identified six dimensions of food security – adding to the four above **agency** (socio-political government structures enable the achievement of food security) and **sustainability** (food needs are ensured in line with long-term regeneration of natural, social and economic systems). Thus, food security is defined as “a situation that exists when all people, at all times, have physical, social and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life” [2].

The COVID-19 pandemic has revealed the interconnected nature of different systems, including food systems, as well as the need for coordination across different government sectors to ensure food security. According to FAO, the number of people affected by hunger globally rose to as many as 828 million in 2021, an increase of about 46 million since 2020 and 150 million since the outbreak of the COVID-19 pandemic. [3] Efforts to halt the spread of the disease, including travel restrictions and lockdowns, had an initial and medium term effects on economic and market systems. But the COVID-19 has also exerted long term implications for food systems.

Table 1 – COVID-19 impact on food systems over time

Source: Adapted by author after [4]

The result of these interconnections between food systems and ecosystems, economic and market systems, health systems, and socio-economic systems highlights the importance of supporting all six dimensions of food security:

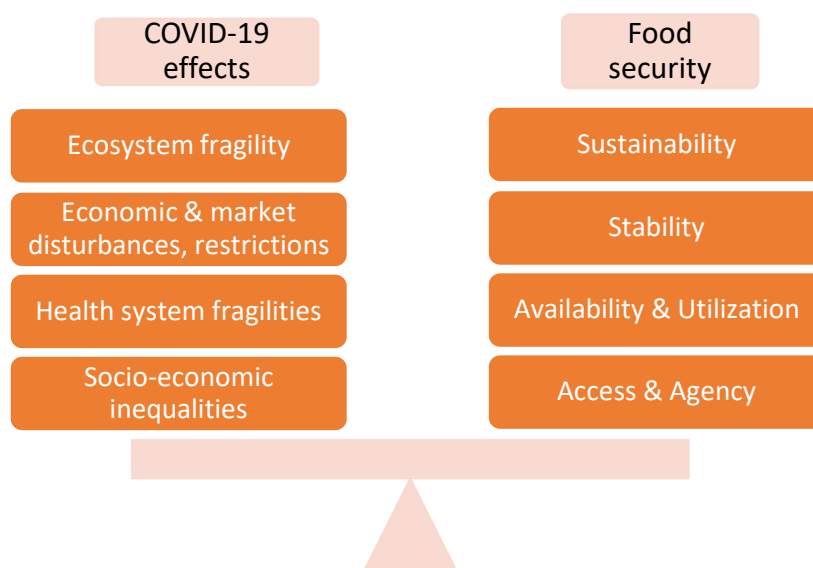
(1) Ecosystem fragility highlights the importance of **sustainability**. For instance, the pandemic has resulted in an increase in food losses and waste and decreased attention towards climate change and environmental concerns.

(2) Economic and market disturbances and restrictions illustrate the importance of **stability**. COVID-19 has initially brought export restrictions and border closures later contributing to uncertainty on markets & inputs access, increased food price volatility and inflation.

(3) Health system fragilities highlight the importance of **availability** and **utilization**. All the countries experienced supply chains disruptions, however, the agri-food production in lower-income labour-intensive countries suffered more than in high-income capital-intensive ones specifically due to labour shortages. The pandemic also had a negative impact on people's ability to afford a healthy diet and marked a shift toward more processed foods [5].

(4) Socio-economic inequalities highlight the importance of **agency** and **access**. Food access has arguably been the most affected by the COVID-19 crisis due to global economic recession triggered by lockdowns resulting in loss of jobs and higher food prices. This means that, in the absence of social safety nets, spending on food decreased as incomes declined. In terms of agency, collective action and the ability to organize have been curtailed by physical distancing measures and lockdowns.

Table 2 – COVID-19 impact on food security dimensions

Source: Designed by author

Conclusion. Although the COVID-19 pandemic and associated crisis in food security remains ongoing, we conclude that the pandemic has revealed food system fragilities, such as rigid food supply chains, lack of diversity in terms of production, distribution and trade channels. In addition, rising food price inflation at the global level was observed in most countries, although to varying degrees. Moreover, COVID-19 has exacerbated social inequities, which has had a direct impact on rising levels of hunger and malnutrition since the start of the pandemic due to the inability to afford adequate and nutritious foods on the part of those who have been most disadvantaged. All this indicates the need to prioritize food security in global agenda, in terms of mitigating the negative effects driven by global threats, specifically, pandemics.

References

1. United Nations. 1975. Report of the World Food Conference, Rome 5-16 November 1974. New York
2. HLPE. 2020. Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security, Rome. Access mode: <https://www.fao.org/3/ca9731en/ca9731en.pdf>
3. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2022. The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable. Rome, FAO.
Access mode: <https://doi.org/10.4060/cc0639en>
4. Clapp, J. 2020. Covid-19 and Food Security Implications. Webinar presentation, The Ceres2030project, April 7 2020. Access mode: <https://www.iisd.org/events/virtual-meeting-covid-19-global-food-security-implications-english-version>
5. HLPE. 2020. Impacts of COVID-19 on food security and nutrition: developing effective policy responses to address the hunger and malnutrition pandemic. Rome. Access mode: <https://doi.org/10.4060/cb1000en>

Боброва Дар'я

студентка

Дон Ольга

к.е.н., доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Для сучасного розвитку світового господарства характерні глобалізація, інтернаціоналізація, тяжіння економік до відкритості, вільне переміщення факторів виробництва, в тому числі і робочої сили. Більшість країн світу так чи інакше зіштовхуються із неоднозначним впливом на соціально-економічну ситуацію міжнародної трудової міграції, масштаби якої невпинно зростають. Саме тому актуальним лишається питання виокремлення причин та наслідків даного явища. Завдяки цьому можна зробити висновок про те, чи є міжнародна трудова міграція викликом для учасників міжнародних економічних відносин.

Саме явище міграції сягає доісторичних часів, коли людство почало розповсюджуватися територіями і континентами. Велику роль у міжнародних економічних відносинах відіграє саме міжнародна трудова міграція, яка з'явилась відповідно із появою необхідності пошуку роботи закордоном.

Єдиного визначення міжнародної трудової міграції досі не вироблено, проте, узагальнивши риси, можна уточнити, що це процес переселення закордон працездатної особи з певних причин, якщо ця особа не є громадянином країни прибуття, на термін більше одного року з основною метою легального працевлаштування та отримання оплати за виконання роботи [1].

Розглядаючи причини міграції, необхідно наголосити на тому, що вони зазвичай поєднані між собою суб'єктивним бажанням мігрантів покращити якість життя, і саме в сукупності впливають на мотивацію. Взагалі, міграційна мотивація – психічний стан індивіда, який спонукає його до досягнення власної мети економічного, соціального чи психологічного характеру шляхом зміни постійного місця проживання. Це поняття розкриває якісну сторону потреби особистості у зміні місця проживання, умов праці, реалізації певного життєвого проекту [2].

Також варто відмітити, що причини міжнародної трудової міграції дещо збігаються з причинами міжнародної міграції, відмінною рисою при цьому лишається намір працевлаштування [3].

Основоположним фактором, який спонукає мігрантів до переміщення у пошуках роботи, є зростаючі відмінності між країнами.

До причин міжнародної трудової міграції можна віднести наступні:

1) економічні. Здебільшого, їх можна охарактеризувати незадовільними економічними умовами в країні проживання у порівнянні із країною прибуття мігрантів. До них можна віднести:

- нижчий рівень заробітної плати у країні проживання
- бідність
- вищий рівень безробіття
- гірші можливості розвитку кар’єри
- відсутність матеріального заохочення, бонусів тощо
- гірші умови праці
- великий попит на вакансії, або навпаки відсутність попиту
- натомість попит на працівників у країнах прибуття

2) неекономічні. Різного роду незадовільні умови для особи, що приймає рішення мігрувати. Умовно їх можна поділити на такі:

- політико-правові. Наприклад, політичні кризи, незадовільна політика влади чи законодавство, що не влаштовує особу.
- природні, екологічні. Гірше екологічне становище у країні проживання, ніж у країні прибуття, кліматичні зміни або стихійні лиха, що спонукають до міграції.
- військові. Збройні конфлікти, революції, війни, відсутність безпеки на території країни походження.
- соціо-культурні. Гірше моральне ставлення до певних культур у країні проживання, або ж бажання возз’єднання зі своєю сім’єю, що проживає за кордоном, історична та географічна близькість країн походження і призначення [4].

Якщо ж говорити про наслідки міжнародної трудової міграції, то необхідно виділити позитивні та негативні як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів, адже вплив завжди двосторонній (Табл.1).

Таблиця 1 – Позитивний та негативний вплив міжнародної трудової міграції на країн-донорів та реципієнтів

За наслідками	За спрямуванням	
	На країн-донорів	На країн-реципієнтів
Позитивний	<ul style="list-style-type: none"> - зниження рівня безробіття - підвищення середнього рівня зарплати і реальних доходів населення - поповнення вітчизняної економіки валютними ресурсами (податки з переказів, особисте інвестування мігрантів) - зростання кваліфікації емігрантів - скорочення соціального забезпечення 	<ul style="list-style-type: none"> - залучення дешевої трудової сили до трудомістких видів робіт - економія на підготовці висококваліфікованих кадрів для ринку праці - омолодження структури трудових ресурсів - збільшення зайнятості і виробництва - збільшення податкових надходжень
Негативний	<ul style="list-style-type: none"> - втрати від недоотримання податкових надходжень - втрата конкурентоздатної частини трудового потенціалу, старіння трудових ресурсів - зниження наукового потенціалу - витрати на підготовку нових спеціалістів - соціально-психологічні наслідки для сімей 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення конкуренції - збільшення витрат на соціальне забезпечення та захист іммігрантів - відплив національної валюти закордон у вигляді переказів - ризики культурних конфліктів - ризики довгої адаптації мігрантів

Складено за джерелом [5]

Як можна бачити з узагальнюючої таблиці, обидві країни не тільки стикаються з певними викликами, але і можуть винести з міжнародної трудової міграції користь.

Висновок. Міжнародна трудова міграція стає одним із закономірних наслідків глобалізації світового господарства. Основним фактором зростання масштабів даного явища можна назвати національні відмінності і бажання мігрантів покращити рівень життя.

Внаслідок міжнародної трудової міграції країни-донори зазвичай більше втрачають, адже втрати податкових надходжень перевищують економію від скорочення соціального забезпечення. Проте соціальні, культурні, правові ризики напливу робочої сили для країн-реципієнтів також значні і можуть нести дестабілізуючий характер. Отже, можна зробити висновок, що міжнародна трудова міграція може приносити позитивні зміни у соціально-економічну ситуацію країн, але за відсутності контролю з боку держав та міжнародних організацій постає викликом для учасників міжнародних економічних відносин. Таким чином, логічним видається винайдення погоджених шляхів міжнародного і національного регулювання міграційних потоків як зі сторони приймаючої країни, так і зі сторони країни базування.

Список використаних джерел

1. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін. Міжнародна економіка: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
2. Sell, Ralph R., and Gordon F. DeJong. "Toward a Motivational Theory of Migration Decision Making." *Journal of Population*, vol. 1, no. 4, 1978, pp. 313–35.
3. International labour migration. "A rights-based approach". Geneva, International Labour Office, 2010. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_208594.pdf
4. Дон О.Д. Глобальні тренди міжнародної трудової міграції. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 21–22. С. 91–97
5. Bauer, Thomas & Haisken-DeNew, John & Schmidt, Christoph. "International labour migration, economic growth and labour markets: the current state of affairs", 2005. URL: https://unece.org/DAM/pau/_docs/pau/PAU_2005_Publ_NDRCh07.pdf

Долженков Костянтин

магістрант

(науковий керівник – доц. Пасенко В. М.)

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КОРПОРАТИВНІЙ СИСТЕМІ ТНК

Людський капітал є основним чинником економічного зростання та продуктивності, як на рівні підприємства, так і на рівні національної економіки. З боку компаній, особлива увага приділяється питанням освіти, навчання та інновацій, що залучені у процес професійного зростання персоналу. Часто

компанії прагнуть забезпечити процес безперервного професійного навчання, що відбувається в ході безпосередньої роботи персоналу та оплачується роботодавцем. В результаті, вирішальними у виробничих процесах більшості сучасних корпорацій стає людський капітал, його мобільність, гнучкість, здатність до формування нових навичок та компетенцій, в результаті чого відбувається формування нового типу корпорацій, що в центр своєї організаційної структури ставлять людський капітал.

Управління людськими ресурсами є одним з найважливіших аспектів розвитку сучасного бізнесу. Якщо компанія не може зрозуміти своїх співробітників, їхні потреби та те, як вони впливають на бізнес в цілому, майбутній ефективний розвиток, з високою долею ймовірності буде ускладнений. При цьому, у системі управління персоналом варто врахувати той факт, що часто зосередження на найму нових працівників призводить до ігнорування вже наявних, які за період своєї роботи стали частиною виробничого процесу, тому у більшості компаній залучення нових людських ресурсів виходить за межі найму та адаптації.

В сучасній економіці, економіці знань, здатність створювати нематеріальні активи та використовувати їх вартість на користь компанії, призводить до формування особливих компетенцій для організацій. Досвід багатьох сучасних компаній показує, що вдосконалення здібностей і розширення можливостей персоналу безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності компанії. Якщо в компанії розуміють важливість і цінність людських ресурсів і визнають їх основним активом організації, то зусилля менеджменту будуть направлені на покращення наукової та професійної позиції людського капіталу, за рахунок чого з'являється можливість для зростання ефективності і, таким чином, створення додаткових конкурентних переваг та зменшення внутрішнього і зовнішнього тиску та ризиків.

Так, стратегічний підхід в управлінні людськими ресурсами від традиційних методів управління персоналом можуть відрізнити наступні аспекти. Зокрема, необхідно, щоб практика управління людськими ресурсами була пов'язана зі стратегічним організаційним процесом, коли процеси формування людських ресурсів компанії, кадрові питання, слід розглядати як частину стратегічних орієнтирів організації в цілому. Також, важливо досягти синергії (або певного ступеня сумісності) у різних методах управління людськими ресурсами і переконатися, що ці методи відповідають потребам організації та забезпечують зростання продуктивності.

Варто зауважити, що сучасні компанії успішно впроваджують і постійно вдосконалюють заходи, спрямовані на покращення показників інтелектуалізації людського капіталу, а це обов'язково приносить прямі та непрямі вигоди для компанії як в ході виробничої діяльності, так і в ході формування позитивних ефектів для економіки, в цілому. В даному контексті доречно було б навести вислів Дж. Гілбрейта, який відзначав: «Долар, вкладений в інтелект людини, нерідко приносить більший приріст національного доходу, ніж долар,

вкладений в залізниці, дамби, машини та інші капітальні блага. Освіта стає високопродуктивною формою капітальних вкладень» [1, с. 49].

На основі вивчення досвіду 62 найбільш процвітаючих корпорацій фахівці американської консультативної компанії з управління «McKinsey» Т. Пітерс і Р. Уотерман прийшли до висновків, суть яких найбільш узагальнено виражена у формулі: «продуктивність – від людини» [56, с. 249]. Досягти максимального ефекту в управлінні людськими ресурсами, в реалізації організаційних можуть ті з компаній, які намагаються виховати у власних працівників зацікавленість та причетність до повного циклу створення продукту, формування корпоративної культури, забезпечення сприятливого середовища для професійного зростання і самореалізації.

Висновок. Великі транснаціональні корпорації зосереджені в основному в секторах, які відчувають глобальну конкуренцію (наприклад, в обробній промисловості), і завжди відіграють ключову роль в періоди економічного підйому, наступного за черговою рецесією. В сучасних компаніях людський капітал допомагає створювати можливості для зростання бізнесу та реагує на зміну потреб клієнтів і ринкових можливостей. Загалом, у перспективі динамічних можливостей, людський капітал корпорацій є своєрідним центром концентрації ресурсів, оскільки конкурентоспроможність і продуктивність компанії залежать від характеристик людського капіталу.

Список використаних джерел

1. Gilbraith D. (1979) Ekonomichni teorii ta tsili suspilstva. Economic theories and goals of society. М.,406 [in Ukrainian]
2. Thomas J. Peters and Robert H. Waterman (1982). In Search of Excellence: Lessons from America's Best-Run Companies. By Jr. New York: Harper & Row

Горбачова Дар'я

студентка

Миценко Іван

д.е.н., професор

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ОСЛАБЛЕННЯ ВПЛИВУ РИЗИКІВ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Трансформації в економіці України та її фінансовому секторі пов'язані з новими глобальними викликами. Особливо гостро відчувається вплив загроз на рівень фінансової безпеки в сучасних реаліях України. Вітчизняний фінансовий сектор перебуває під тиском міжнародних фінансових організацій та фондів, які

надають Україні фінансову допомогу для стабілізації стану фінансової безпеки, але водночас отримують змогу впливати на окремі напрями фінансової політики. Тому забезпечення фінансової безпеки не може бути досягнуто без розуміння актуальних загроз і ризиків для ефективного функціонування фінансової системи нашої держави.

Фінансова безпека, згідно зі слушною думкою різних науковців, є системним поняттям, що може стосуватися як окремого громадянина, домашніх господарств, населення в цілому, підприємств (організацій) та підприємців, асоціацій, галузей (або секторів економіки) регіонального або національного господарського комплексу, країни (або держави) та різноманітних міждержавних утворень, світового співтовариства у цілому тощо. При цьому зрозуміло, що хоча фінансова безпека на різних рівнях управління та по відношенню до різних об'єктів чи суб'єктів управління має своє специфічне наповнення або відмітні характеристики, її достатньо часто і цілком обґрунтовано розглядають як складову економічної безпеки [1].

Сучасний етап глобалізації економічних відносин створює можливості розвитку та, одночасно, нові загрози й виклики економічній безпеці України. Вразливість національної економічної макросистеми до глобальних викликів відбувається в торговельних відносинах України з країнами-партнерами. В останні роки активізувалося суперництво провідних глобальних та регіональних держав-лідерів за перерозподіл сфер впливу, зокрема на теренах пострадянських країн. Боротьба України за незалежність, як країни із позаблоковим статусом, відбувається в складних і небезпечних умовах загострення конфлікту інтересів найбільш впливових держав. Зазначені зовнішні загрози посилюють негативний вплив внутрішніх загроз, що виникають в умовах суспільно-політичних трансформацій в Україні [2, с. 10].

На сьогодні, на жаль, немає цілісної теорії фінансових ризиків ні в економічній науці, яка розробляє методи їх забезпечення і подолання, ні у правознавчій, яка мала б обґрунтувати комплексну систему правових методів захисту суб'єктів та учасників фінансової сфери від їх негативного впливу. Складність класифікації господарських ризиків полягає в їх різноманітності. Господарюючі суб'єкти, що в процесі свого функціонування відчують вплив різних видів ризиків, можуть управляти ними, тобто прогнозувати настання ризикової події і вживати заходи щодо зниження ступеня ризику. Ефективність організації управління ризиками залежить від ідентифікації їх місцеположення у загальній системі [3].

Загрози у фінансовій сфері проявляються у нераціональному розміщенні та структурі фінансових резервів і політиці НБУ, а також у санкціях FATF (узгодження національного законодавства зі вимогами цієї організації), які можуть ускладнити діяльність вітчизняної банківської системи [2, с. 31].

Пріоритетом та основним завданням забезпечення фінансової безпеки на макрорівні є формування дієвого механізму захисту державних фінансів

(інколи цей термін поєднується з поняттям публічних фінансів) та приватних фінансових активів на фінансовому ринку і в особистому користуванні з боку владних структур. Безпека національних фінансів виражається у здатності державних органів влади забезпечувати раціональну фінансово-економічну політику для виконання завдання реалізації національних та приватних фінансових інтересів. У цьому контексті можна виокремити першу суттєву загрозу фінансовій безпеці, що нині характерна для України, а саме суперечливість фінансових інтересів держави, бізнесу та окремих індивідів [4].

Важливими напрямками політики ослаблення впливу ризиків для фінансової безпеки мають стати:

- забезпечення безперервного обслуговування та погашення державного та гарантованого державою боргу із використанням можливостей заміни залучення коштів на відкритих ринках отриманням міжнародної фінансової допомоги;

- уточнення пріоритетів бюджетної політики з метою мінімізації негативного впливу на економічну активність від вимушеного зменшення видаткової частини бюджету у разі надмірного наростання дефіциту бюджету;

- запобігання необґрунтованому підвищенню цін (через вияви монопольної поведінки та недобросовісної конкуренції, зокрема природних монополістів – постачальників послуг комунальної сфери), використання спекулятивного ціноутворення;

- відокремлення проблемних кредитів банківської системи, які постали внаслідок впливу бойових дій, оптимально – у спосіб створення для їх концентрації спеціалізованої державної установи, що дозволить «розвантажити» активи банків і зосередити їх діяльність на кредитуванні суб'єктів господарювання за програмами післявоєнного відновлення країни [5].

Водночас випереджальна відкритість економіки України без попереднього структурного оновлення загострює наявні диспропорції національного господарства і створює додаткові ризики залежності держави від впливів світових кризових явищ та мінливої кон'юнктури зовнішнього ринку. Україна опинилась у скрутному фінансово-економічному становищі, що загострюється наслідками економічної кризи. Виходячи з цього, в умовах включення України у світові господарські процеси особливого значення набуває регулююча функція держави для виконання завдань, пов'язаних з формуванням конкурентного середовища, структурною перебудовою національної економіки, створенням умов для економічного зростання та посилення позицій у міжнародному поділі праці [2, с. 42].

Висновок. Комплексне ухвалення економічних, політичних, інвестиційних, інноваційних та організаційних заходів по забезпеченню фінансової безпеки дозволить Україні вийти на новий рівень ефективності принципово нових підходів до забезпечення безпеки.

Список використаних джерел

1. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/16.pdf.
2. Миценко І. М., Бабець І. Г. Трансформація системи управління зовнішньоекономічною та інвестиційною безпекою України в умовах глобалізації: монографія. Кропивницький: ЦНТУ, Поліграф-Сервіс, 2021. 464 с.
3. Талавіра Є. В. Дослідження ризиків в системі управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. 6. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/67.pdf.
4. Носань Н. С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 40. С. 35–39.
5. Моніторинг актуальних ризиків для фінансової безпеки. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/monitorynh-aktualnykh-ryzykiv-dlya-finansovoyi-bezpeky-2402-7042022-roku>.

Захарченко Богдан

студент

Дон Ольга

к.е.н., доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

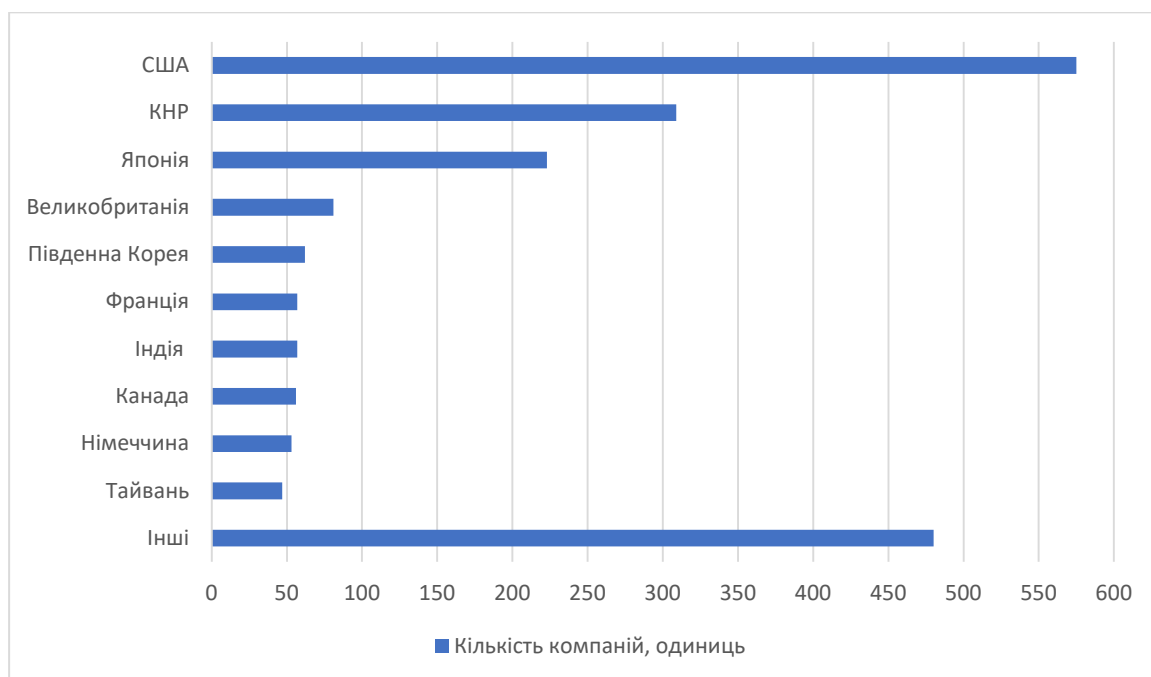
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТНК

Розвиток сучасного світу супроводжується такими процесами як глобалізація та інтернаціоналізація. Транснаціональні корпорації є одними з ключових суб'єктів міжнародних економічних відносин, тому відіграють важливу роль у глобальній економіці. Їх стратегії впливають на формування і розвиток торговельних шляхів, обсяги прямих іноземних інвестицій та фінансових потоків.

На рисунку 1 зображено аналіз географічного районування світової економіки, де за даними рейтингу Forbes у 2019 році можна побачити, що за багатьма параметрами переважають компанії з США, КНР, Японії, Великобританії, Франції та Німеччини [1].

Можна зробити висновок, що основна кількість гравців на ринку ТНК – компанії розвинених економік світу, що пояснюється, наприклад, високим розвитком технологій, впровадженням діючих механізмів регулювання на національному рівні та елементів відкритості економіки. А уряди розвинених країн більше зацікавлені у збереженні і розвитку потужних ТНК, що можуть застосовувати свої гнучкі адаптивні моделі функціонування, незважаючи на обсяги їх діяльності.

Рисунок 1 – Географічна структура найпотужніших споживчих ТНК у світі

Далі наведено таблицю 1, що висвітлює рейтинг галузей з найбільшою кількістю компаній.

Таблиця 1 – Рейтинг галузей з найбільшою кількістю компаній

Галузь	Кількість компаній	Загальний прибуток, млрд. дол. США
Банківська справа	308	6331,8
Фінанси	145	3650,3
Будівництво	123	1616,2
Нафтогазові операції	110	4001,6
Страхування	102	2421,9
Матеріали	102	1428,2

Побудовано на основі [1].

Можна побачити, що банківська справа є лідером серед галузей з найбільшою кількістю компаній. Транснаціоналізація банківського капіталу в сучасних умовах є переміщенням значної частини активів банків за кордон, базування банківських послуг за межами країни, налагодження місцевих довгострокових зв'язків промислових компаній і банків однієї і тієї самої країни за кордоном, відбувається також передання інформації, нових технологій, досвіду ведення банківської справи тощо. Транснаціональний банківський капітал дедалі активніше виконує посередницьку функцію в обміні знаннями, формує сукупну робочу силу в банківській сфері на інтернаціональній основі.

У 2019 році значна частина ТНК зазнала складнощів. Пандемія коронавірусу змусила деякі компанії значно скоротити обсяг їх діяльності, що вплинуло і на прибутки. Відчутно постраждала галузь туризму, а саме – авіакомпанії. Наприклад, American Airlines впала з № 372 у списку до 967-го після втрати 2,2 млрд. доларів у першому кварталі. Дохід у третьому кварталі

зменшився на 73 % у річному обчисленні завдяки скороченню загальної кількості авіамиль на 59% у річному обчисленні [2].

Проте не всі міжнародні компанії зазнали такого скорочення діяльності, а навпаки – деякі ТНК змогли навіть збільшити свої прибутки, незважаючи на пандемію. Такі компанії-гіганти як Amazon, Walmart та Alibaba, що є гравцями електронної комерції, виграли від продажів в інтернеті. Доходи компанії Amazon збільшились на 27,2 % у 2020-му році, компанії Alibaba на 36% та компанії Walmart майже на 2 %.

Можна зробити висновок, що пандемія коронавірусу стала чинником значного падіння глобальної діяльності ТНК. Наслідками стали значне скорочення прямих іноземних інвестицій та рецесія розвинених країн та країн з перехідною економікою.

Також слід зазначити, що у 2022 році, коли Росія веде війну проти України, багато міжнародних компаній покидають ринок країни-агресора, аби зберегти свою репутацію та не зазнати санкційних обмежень. Війна також вплине і на прибутки компаній, які займаються нафтогазовою діяльністю: деякі країни Європи значно скорочують постачання російського газу та шукають альтернативні джерела. Продовольча криза, створена війною також вплине на деякі компанії, адже попит на окремі види послуг зменшиться (наприклад, туризм).

Список використаних джерел

1. Ponciano J., Hansen S. The World's Largest Public Companies 2019: Global 2000 By The Numbers. URL: <https://www.forbes.com/sites/jonathanponciano/2019/05/15/worlds-largest-companies-2019-global-2000/>
2. AmericanAirline Financial Results Report Third-Quarter 2020. URL: Newsroom - American Airlines Reports Third-Quarter 2020 Financial Results - American Airlines Group, Inc. (aa.com)

Yevgen Kudelia

Graduate Student

Tetyana Reshitko

Candidate of Economics, Associate Professor
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

Ukraine is taking measures to achieve an important state priority - to become a full and active participant in global economic processes. The indisputable confirmation of this is the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union (EU) [1] and future membership in this organization, where the issue of cooperation in the agricultural sector is given an important place.

The European Union is an important trading partner of Ukraine in the segment of agro-food products. The association agreement contributed to the increase of trade volumes with EU countries in terms of agriculture and food industry. During the period of validity of the Association Agreement, the share of the export of agro-food products of Ukraine in the total domestic export of goods to the EU since 2013 increased by 6% in 2020 and reached 35.0%. In 2021 the export of Ukrainian agriculture food products to EU countries increased by 33% in monetary terms compared to 2020, and amounted to \$8.3 billion [2].

Nowadays, it is becoming more and more obvious that European integration of Ukraine is a determining factor in ensuring success in the economic, social, environmental and other spheres of cooperation and in the world environment.

At the same time, on Ukraine's way to effective European integration, it is still necessary to carry out a number of institutional measures, in particular, as regarding convergence of policies and legislation.

An important prerequisite for Ukraine's effective participation in global integration processes was the achievement of mutual understanding of state policies by participants in international economic relations, enshrined in national legislative acts, possession of the necessary knowledge and compliance by the parties with the rules defined by the World Trade Organization (WTO), as well as other international unions and relevant intergovernmental agreements. According to the Constitution of Ukraine, international agreements, approved by the Verkhovna Rada of Ukraine, have high legal force [3].

According to the Association Agreement, along with the general measures of the organization of economic cooperation, in the issues of the agrarian sector of the economy and the development of rural areas, the directions of Ukraine's gradual approach to agrarian legislation, the bringing of the institutional infrastructure and the state control system of the food products quality in accordance with regulatory and administrative policy and practice have been specified of the European Union.

Important issues include the harmonization of quality standards of domestic agricultural products, organic production regulation and cultivation of genetically modified agricultural crops, compliance with the rules of seeds trade and breeding resources, methods of production of agricultural products and food products, development of biodiversity, etc.

After signing the Association Agreement with the European Union, Ukraine received potential opportunities for socio-economic development. According to many scientists and participants in foreign economic activity, in order to use them to the maximum, the parties should more actively and qualitatively ensure the fulfillment of the tasks outlined by the mentioned international regulatory act. At the same time, our state, which also intends to join the European Union, which is enshrined in the Constitution of Ukraine, is entrusted with the main tasks of implementing the outlined measures, with the prospect of achieving the relevant criteria defined by various European declarations and the aforementioned Agreement. Such actions on

the part of the Ukrainian side should acquire a more systematic and consistent character, with a mandatory focus on the maximum protection of national interests [4].

In the EU, there is a condition under which if the state recognizes and fulfills the principles and criteria established by this organization, then it can count on similar membership.

With regard to the agrarian sector of the economy of Ukraine, such membership primarily requires bringing the state agrarian policy closer to the Common Agrarian Policy of the European Union, which is recognized as a single policy for all countries of the community, enshrined in the relevant regulations, directives and other decisions of the governing bodies of the union.

The common agricultural policy of the European Union is aimed at implementing coordinated measures on the appropriate basis in all its member countries. In particular, it is the organization of basic income support for farmers, which is not related to the volume of products they produce. The criteria here are the number of cultivated hectares or the number of animals by submitting relevant applications, provided that you are an active farmer, complying with the rules regarding land use, environmental protection, water resources management, biodiversity conservation and other requirements.

The main areas of such a policy are to support the organization of common markets for agricultural and food products, the development of rural areas, the financing of the common agrarian policy management and monitoring. An important factor of stability is the policy of budgetary support for the development of the agricultural sector and rural areas, which is set for a period of seven years [4;5].

Certain positive changes have already taken place in attracting European investments to Ukraine and in other areas of cooperation. Mutual understanding of agrarian policies, objective assessments of current and potential opportunities of the domestic agricultural sector is deepening. However, the main thing here is the improvement of mutual awareness of further joint steps on the way to intensifying cooperation in the agrarian sphere.

References

1. Association Agreement between Ukraine and the European Union. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011>
2. Official Website of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Agrarian Policy of the European Union: Challenges and Prospects: monograph / edited by Prof. T. O. Zinchuk. Kyiv: "Center for Educational Literature", 2019. 494 p.
4. Development of the Agricultural Sector of the Economy of Ukraine in the Conditions of European Integration / Gadzalo Y.M., Luzan Yu.Ya. // Economy of Agriculture. – 2021. – No. 8 – P. 6–15.
5. Reshitko T. Problems of Investment and Crediting of Agricultural Enterprises of Ukraine at the Macroeconomic Level: Foreign Experience. Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences. Issue 6(39). 2021. P. 37–46.

Процідило Вероніка
магістрантка
(науковий керівник – проф. Петкова Л. О.)
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

СУЧАСНА ДИНАМІКА ІНДЕКСУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СПІВСТАВЛЕНЬ

Якість життя служить для вимірювання добробуту населення в його різних аспектах. Це – це багатовимірне поняття, яке об'єднує різні елементи. Наприклад, гарна робота дозволяє отримати більший дохід, що підвищує рівень і якість життя людини. В щорічному «Звіті про людський розвиток» Програми розвитку ООН (ПРООН) відображається динаміка в розрізі окремих країн і регіонів на основі різних індикаторів, зокрема – Індексу людського розвитку (ІЛР). ІЛР є синтетичним показником, який узагальнює стандарти, досягнуті різними країнами в трьох ключових вимірах людського розвитку, до якого підключено індикатор, здатний виміряти сам вимір.

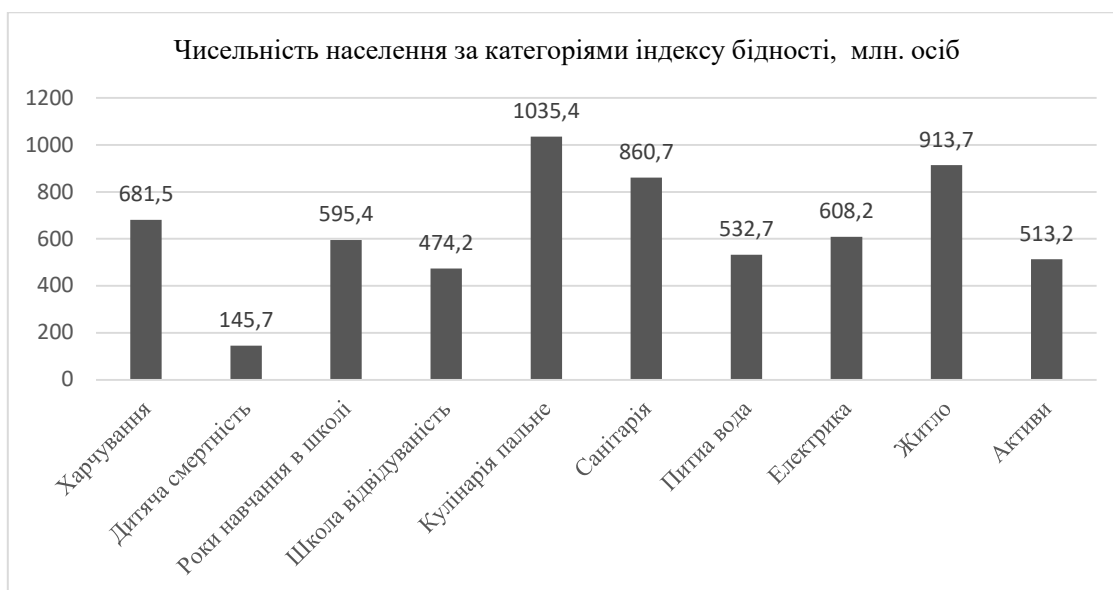
Індекс людського розвитку почали розраховувати у 1990 році, він складається з трьох параметрів: можливість жити довгим і здоровим життям, виміряна очікуваною тривалістю життя при народженні; рівень освіти, виміряний середньою кількістю років, проведених у школі дорослими, та очікуваною середньою кількістю років, які будуть проведені в школі для дітей, які вступають до початкової школи; мати пристойний рівень життя, виміряний середнім ВВП на душу населення. Кожному з цих трьох факторів надається однакова вага для розрахунку індексу людського розвитку.

За оцінками експертів ООН, останні два роки спостерігається глобальне падіння ІЛР через пандемію COVID-19 та військове вторгнення РФ в Україну. Ситуація здебільш в 191 країні, які включені до індексу, насамперед щодо очікуваності тривалості життя, повернулись до показників 2016 року. Так, у США передбачувана тривалість життя при народженні знизилася на понад два роки. В решті країнах зниження спостерігається набагато більш суттєве.

В глобальному вимірі все ще зберігається значна нерівність, що є наслідком нерівномірного економічного розвитку країн. Глобальна нерівність у доходах і багатстві між окремими людьми та спільнотами має дві складові: нерівність між країнами та регіонами і нерівність усередині країн. У сучасній глобальній економіці ці дві складові нерівності є дуже суттєвими. Нерівність усередині країн сьогодні досягла історичного максимуму, а нерівність між країнами залишається високою, незважаючи на те, що країни, які розвиваються, дещо наздоганяють лідерів за останні чотири десятиліття.

Ще до того, як пандемія COVID-19 і нинішня криза вартості життя були враховані, статистичні дані засвідчили, що 1,2 мільярда людей в 111 країнах,

які розвиваються, живуть в гострій багатовимірній бідності (рисунок 1). Ця кількість майже вдвічі більше перевищує показники, що визначаються за критерієм життя менше ніж на 1,9 дол. США на день.

Рисунок 1 – Багатовимірна бідність у всьому світі

Складено за даними: [1]

За методикою Індексу багатовимірної бідності показники поділені на основні виміри, такі як здоров'я (харчування та дитяча смертність), освіта (роки навчання в школі та відвідування школи), рівень життя (доступність палива для приготування, санітарія, питна вода, електрика, житло та активи). Показник харчування становить 681,5 він означає, що будь-який дорослий до 70 років або будь-яка дитина, щодо якої є інформація про харчування, недоїдає. Дитяча смертність становить 145,7 і означає, що будь-яка дитина у віці до 18 років померла в сім'ї в п'ятирічний період, що передує обстеженню.

Роки навчання в школі становлять 595,4, це означає, що немає члена домогосподарства у шкільному віці і старших, які б закінчили навчання в школі упродовж не менше шести років. Відвідування школи становить 474,2 – означає, що будь-яка дитина шкільного віку не відвідує школу до того віку, в якому вона закінчила б восьмий клас. Доступність палива для приготування їжі становить 1035,4, це значить, що домогосподарства використовують дрова, деревне або кам'яне вугілля. Санітарія – становить 860,7 тобто санітарно-гігієнічні умови домогосподарств не покращуються. Питна вода становить 532,7 – домогосподарство не має доступу до покращеної питної води принаймні за 30 хвилин ходьби від дому. Електрика становить 608,2 – у домогосподарстві відсутня електрика. Показник «житло» становить 913,7 – принаймні один з трьох житлових матеріалів для даху, стін та підлоги є недостатнім: підлога з натуральних матеріалів та/або дах та/або стіни з натуральних або рудиментарних матеріалів. Активи становлять 513,2 – означає, що

домогосподарство не володіє більш ніж одним із цих активів: радіо, телебаченням, телефоном, комп'ютером, велосипедом, мотоциклом, холодильником, а також не володіє легковиком чи вантажівкою.

В Україні у 2022 році також прогнозується падіння ІЛР, що узгоджується із світовими тенденціями. Експерти ООН вважають війну, яку РФ розв'язала проти України основною причиною тренду. За оптимістичними прогнозами рівень бідності в Україні зросте з 39,9% у 2021 р. до 57,6% у 2022 р. У відповідності до усереднених варіантів макроекономічних прогнозів (згідно даних аналітичних агенцій) та поміркованими оцінками експертів, рівень бідності у 2022 р. буде становити 66,7%. За песимістичною оцінкою цей показник зросте до 79,3% або майже вдвічі порівняно з попереднім роком (рисунок 2). Додатково відчуватиметься вплив пандемії COVID-19, та глобальних кліматичних змін.

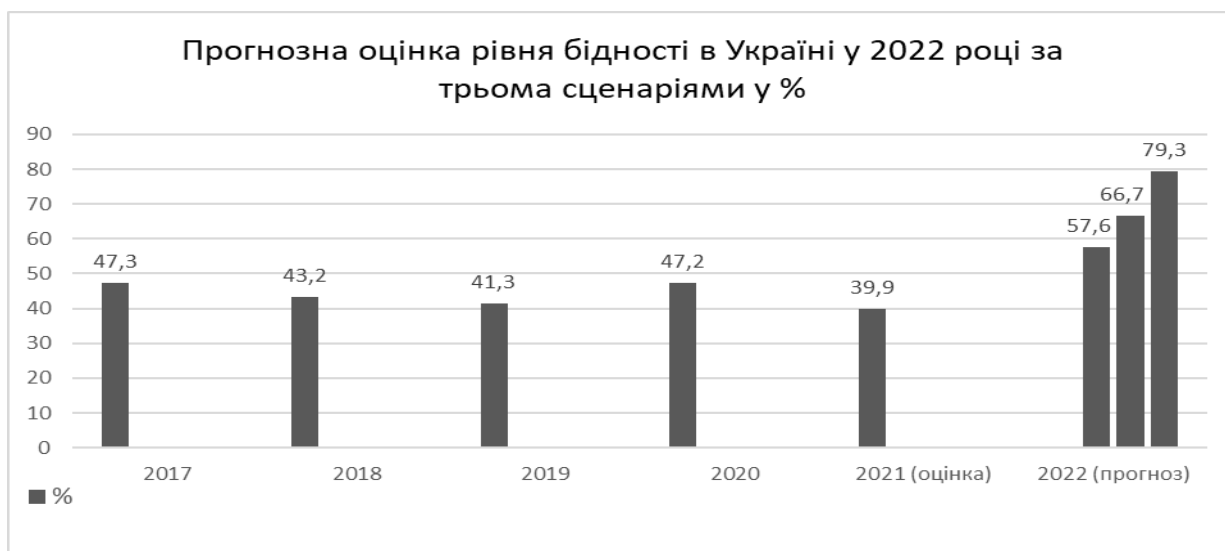

Рисунок 2 – Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні [2]

Боротьба із бідністю в світі та Україні можлива лише за умов стійкого економічного зростання та відповідної соціальної політики урядів. Українська економіка в період війни має значне скорочення ВВП. За оцінками міжнародних та урядових організацій економічний спад в 2022 р. складе понад 30%. Це означає, що принаймні в 2023 р. вирішити проблему падіння рівня життя в Україні не вдасться. Першочерговою умовою успішної соціально-економічної політики безперечно є перемога у війні та вихід на траєкторію довгострокового економічного зростання.

Список використаних джерел

1. 2022 Global Multidimensional Poverty Index Report – Режим доступу: <http://surl.li/dpttg>
2. Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні у 2022 році за трьома сценаріями розвитку соціально-економічних процесів внаслідок російсько-української війни. Аналітична доповідь – Режим доступу: <https://idss.org.ua/public>

Пасенко Владислав

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

Ірада Агамирова Салман кизи

директор ТОВ «АДА ІНТЕР»

м. Баку, Азейбарджан

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ІНОЗЕМНИХ ЮРИСДИКЦІЙ ДЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ БІЗНЕСУ

Класичні привабливі для реєстрації нового бізнесу юрисдикції мають свої переваги у вигляді мінімальних або нульових податків, спрощеної звітності, конфіденційності. Однак багато підприємців віддають перевагу реєстрації підприємства не в острівній державі, а розвиненій країні, бажаючи поліпшити імідж своєї фірми і отримати всі передбачувані преференції, яких чимало. Тобто, в категорію привабливих справедливо потрапила група розвинутих країн, які займають провідні місця в світовій економіці. Не дивлячись на те, що в цих юрисдикціях проживає близько 16% населення всього світу, але три чверті валового світового продукту виробляється саме там. Рівень культурного, економічного, соціального і політичного розвитку юрисдикцій є орієнтиром для інших країн.

Перевагами реєстрації підприємства в юрисдикції з групи розвинутих країн є:

– стабільне правове середовище. Бізнесмени з інших країн можуть розраховувати на всебічну підтримку держави, отримують можливість працювати в атмосфері позитивної ділової репутації, користуватися преференціями в рамках спеціальних програм для підтримки середнього і малого бізнесу;

– надійний захист активів і капіталів. Законодавство більшості розвинених країн влаштовано таким чином, що активи місцевих компаній надійно захищені від рейдерських атак, економічних і політичних потрясінь, незаконних посягань третіх осіб;

– вихід на міжнародний ринок. Наприклад, європейська компанія отримує близько 500 мільйонів потенційних клієнтів серед багатонаціональної аудиторії споживачів з різними уподобаннями і смаками;

– оптимізація оподаткування. Якщо реєстрація бізнесу проводиться в розвиненій країні, це не означає, що завжди доведеться платити великі податки. Багато країн пропонують порівняно низькі податкові ставки для бізнесу – 12,5 % – 5 %. Головне, правильно вибрати юрисдикцію, орієнтуючись на актуальні бізнес-завдання;

– можливість відкрити банківський рахунок в кращих банках світу. Класичні офшорні компанії не завжди можуть похвалитися такою перевагою.

А ось підприємства, засновані в юрисдикціях розвинених країн, мають можливість відкривати рахунки практично в будь-яких фінансових інститутах світу [1].

Однією з кращих юрисдикцій для реєстрації компанії серед розвинених країн вважається Естонія. Ця європейська юрисдикція виділяється прогресивним корпоративним законодавством та розвинутою цифровою інфраструктурою. Практично будь-які бізнес-процеси можна здійснювати в онлайн-режимі: реєструвати бізнес, подавати декларації, звіти, спілкуватися з регуляторами і т. д. Реєстрація та супровід бізнесу за своєю вартістю є невисокими.

Як ще одна приваблива юрисдикція, Швейцарія приваблива своєю потужною банківською системою, високим рівнем життя, політичною стабільністю, високою якістю товарів і послуг. Юрисдикція по праву вважається міжнародним діловим центром. Реєстрація бізнесу саме в Швейцарії підвищить респектабельність всієї бізнес-структури. Є можливість оптимізувати податкове навантаження за рахунок привабливих податкових режимів, великої кількості двосторонніх угод. Використовувати швейцарську компанію можна для торговельної діяльності завдяки вдалому географічному розташуванню та тісному зв'язку з Європейським Союзом. Часто швейцарські компанії використовують в якості холдингових [2].

Реєстрація компанії в Чехії буде вигідна в першу чергу тим підприємцям, хто хоче пропонувати свої товари та послуги на ринках ЄС. З'являється можливість купувати товари від імені чеської фірми і повертати ПДВ. Чехія – розвинена країна, яка забезпечує іноземним інвесторам хорошу правову захищеність, можливість оформити кредит на покупку нерухомості комерційного або житлового призначення за пільговими відсотковими ставками, отримання довгострокової візи при дотриманні певних умов. Вартість реєстрації і подальшого утримання бізнесу в юрисдикції не є високою.

Республіка Мальта є однією з кращих юрисдикцій для реєстрації бізнесу, завдяки політичній стабільності і розвинутою податковій системі. Мальтійська компанія – це не тільки престижно, але вигідно. Ефективна податкова ставка на прибуток тут становить всього 5 %. У деяких випадках її можна знизити до нуля. Найчастіше реєстрації компанії на Мальті віддають перевагу судновласники. Якщо вантажопідйомність судна фірми не більше 1000 тон, то платити прибутковий податок не потрібно. Завдяки найманим мальтійським резидентам, які будуть виконувати роль номінальних керівників, бенефіціар може зберегти повну конфіденційність.

Перевага реєстрації компанії в Канаді – це відмінний інструмент для захисту активів і ведення міжнародного бізнесу. Популярність юрисдикції останнім часом значно зросла серед бізнесменів з інших країн – завдяки надійній репутації країни, привабливому законодавству, захисту прав власності з передбачуваним оподаткуванням, можливості відкрити рахунок для компанії

практично в будь-якому банку світу. Іноземний інвестор в Канаді не вважається резидентом, відповідно, платити податки в юрисдикції не буде. Відсутні вимоги до мінімального статутного капіталу, а також відкривається вихід на ринок США і Великобританії.

Особливої уваги на разі заслуговують питання реєстрації нових підприємницьких структур у секторі інформаційних технологій (ІТ). Зокрема варто визначити наступні привабливі для реєстрації ІТ-бізнесу юрисдикції:

- Ірландія – другий за величиною експортер ІТ-послуг в світі. Юрисдикція пропонує податкові пільги для науково-дослідницької діяльності. Тут працюють такі світові лідери: Apple, Intel, Microsoft, IBM.

- Сінгапур – вигідне стратегічне розташування, розвинена транспортна інфраструктура, розвинена цифрова торгівля, великий кадровий резерв, наявність угод про вільну торгівлю. Є можливість провести реєстрацію

- ІТ-компанії в режимі онлайн. Ставка корпоративного податку – 17 %, можливість скористатися податковими пільгами.

- Гонконг – вигідно реєструвати ІТ-компанію завдяки низьким податкам, вигідному розташуванню, добре розвиненою технологічною інфраструктурою і підтримці держави.

- у Великобританії ІТ-галузь вважається в юрисдикції ключовою. Британський уряд встановив висококонкурентні ставки корпоративного податку для цифрового бізнесу.

- у Австралії ІТ-галузь стала об'єктом стратегічних інвестицій. Великий досвід в області цифрового контенту та стрімкий розвиток цифрових ігор дозволили завоювати Австралії всесвітнє визнання.

- Штат Делавер в США – відсутність корпоративного податку для фірм, що ведуть бізнес за межами штату, а також швидкий процес реєстрації ІТ-бізнесу.

Висновок. Реєстрація ІТ-бізнесу в одній із цих юрисдикцій дозволить підприємцям збільшити доходи та показати послуги в різних промислових віддзеркаленнях. Вдале місце інкорпорації дозволяє збільшити клієнтську базу та сприяє загальному розвитку діяльності.

В будь-якому випадку перед реєстрацією компанії, незважаючи на національність юрисдикції, варто уважно вивчити законодавство юрисдикції, ознайомитись з правилами реєстрації та процедурами, порівняти відповідні ресурси з актуальними законодавчими вимогами.

Список використаних джерел

1. Кращі юрисдикції для реєстрації бізнесу серед розвинених країн в 2021 році. URL: <https://corporate.interlegal.com.ua/luchshie-yurisdiktzii-dlya-registratsii-biznesa-sredi-razvityh-stran-v-2021-godu/>

2. Відкриття компанії в зарубіжній юрисдикції: різниця між США і Європою URL: <https://icf.ua/ua/blog/view/otkrytie-kompanii-v-zarubezhnoy-yurisdiktzii-raznitsa-mezhdu-ssha-i-evropou>

Maryna Leshchenko

PhD

Cherkasy State Technological University

Cherkasy, Ukraine

THE OPTIMIZATION METHODS OF THE DECISION-MAKING SUPPORT ON FDI

The development of expert systems that are used to make decisions on foreign direct investment is relevant nowadays. The creation of such systems is based on a knowledge base (most often in the form of production rules) and an inference mechanism. The disadvantages of such systems include the fact that they operate only with quantitative estimates, while it is easier for the operator to work with qualitative estimates.

Modern optimization methods suffer from one or more of the following disadvantages:

- have high computational complexity;
- fall into a local extremum with a high probability;
- do not guarantee convergence.

In this regard, there is an actual problem of optimization methods' insufficient efficiency.

The goal of this research is to improve the efficiency of decisions on foreign direct investment by creating a fuzzy expert system trained based on metaheuristics. The following tasks were set and solved: to develop a fuzzy expert decision support system for foreign direct investment; to select a quality criterion for the proposed fuzzy expert system; to create a metaheuristic method based on an adaptive gravitational search algorithm to determine the proposed fuzzy expert system parameters; to conduct numerical research.

To make decisions on foreign direct investment, a fuzzy expert system is proposed. It involves the following steps:

- 1) linguistic variables formation;
- 2) fuzzy knowledge base formation;
- 3) Mamdani fuzzy inference mechanism formation: fuzzification; sub-conditions aggregation; conclusions activation; aggregation of conclusions; defuzzification.
- 4) identification of parameters based on metaheuristics.

The following input variables were chosen: the volume of gross domestic product (GDP) per capita (per year, US dollars), x_1 ; the inflation indicator (according to the consumer price index, which reflects the annual percentage change in the cost for the average consumer of purchasing a goods and services basket, per year, %), x_2 ; the volume of goods and services export indicator (total volume, per year, USD), x_3 ; the labor force indicator (labor force is people aged 15 and over who provide labor for the production of goods and services, per year, number of people), x_4 .

Numerical research was carried out using the Keras submodule of the TensorFlow module. The Pandas module was used to fill in missing values through linear interpolation, as well as for tabular data I/O operations. The Scikit-fuzzy module was used to create a fuzzy expert system. The fuzzy expert system was researched using the World Bank economic indicators database []. The economic indicators of 145 countries for 10 years were used. The size of the original sample was 1450. For the proposed adaptive gravity search algorithm, the gravity constant G was 100, the maximum number of iterations was 1000, and the population size was 50.

The comparison results of the proposed fuzzy expert system with the operator are presented in Table 1.

Table 1 – Comparison results of the proposed fuzzy expert system with an operator

Correct estimation probability	
fuzzy expert system	operator
0.98	0.8

The parameters of membership functions for linguistic input variables are presented in Table 2.

Table 2 – Parameters of membership functions for linguistic input variables

Parameters	$\tilde{x}_1$	$\tilde{x}_2$	$\tilde{x}_3$	$\tilde{x}_4$
a_i	944,1	2,6	9481010885,0	1079562,0
b_i	1157,2	2,8	10478702474,0	1272212,7
c_i	11014,1	14,9	125832697215,4	20360285,8
d_i	12200,0	16,1	164778468696,7	21024264,6

The parameters of the membership functions for the values of the linguistic output variable are presented in Table 3.

Table 3 – Parameters of membership functions for the values of the linguistic output variable

Parameters	Variables $\tilde{y}$		
	$\tilde{\beta}_1$	$\tilde{\beta}_2$	$\tilde{\beta}_3$
e_m	0	0	26696781415
u_m	2148167773	12536658130	30993116964
v_m	6444503318	28769042464	35289452510

The traditional method of the gravitational search algorithm ignores the iteration number during the particle position calculating; this reduces the accuracy of finding a solution (Table 1); requires a large number of parameters associated with the gravitational constant calculating. The proposed method eliminates these shortcomings. The traditional non-automatic approach to assessing the foreign direct investment effectiveness reduces the likelihood of a correct assessment (Table 1). The proposed method eliminates this disadvantage.

Conclusion. The proposed optimization method based on swarm metaheuristics and a fuzzy expert system make it possible to intellectualize the technology of making decisions on foreign direct investment. Prospects for further research involve testing the proposed method and system on a wider test database set.

References

1. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/>

Дегтяренко Вікторія

(науковий керівник – проф. Петкова Л. О.)

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ В МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЯХ

На сьогодні цифрові платформи управління підприємствами є важливим інструментом пристосування останніх до мінливих та динамічних умов зовнішнього середовища. Такі платформи дозволяють збирати, упорядковувати та активувати дані від різних структурних підрозділів, різних категорій цільової аудиторії з різних онлайн-ових, офлайн-ових і мобільних джерел. Такі дані є надзвичайно важливими, оскільки потім ці дані підприємства використовують для створення детальних профілів клієнтів, які стимулюють цільову рекламу та ініціативи персоналізації. Використання різноманітних цифрових інструментів у процесах управління підприємствами та у їх виробничій діяльності змінює саме середовище розвитку міжнародного бізнесу.

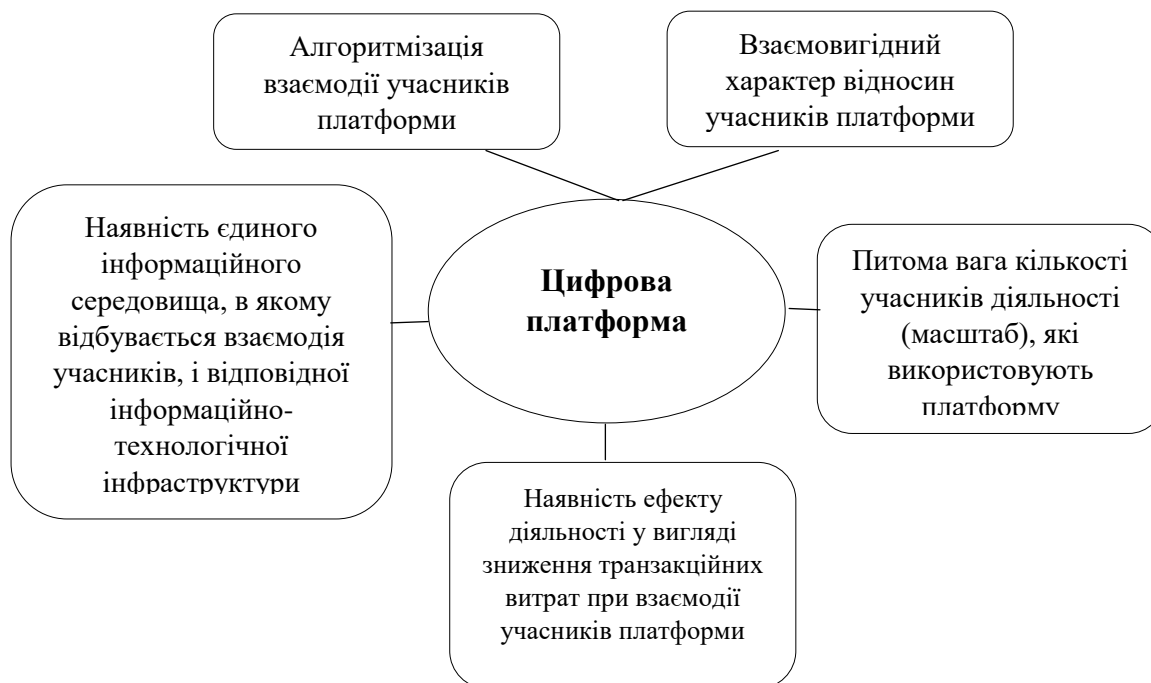
Використання цифрових платформ управління дає можливість сучасним підприємствам досягти оптимізації управлінської діяльності практично у всіх напрямках, за рахунок автоматизації та використання нових, прогресивних технологій. Дуже важливо, що таких переваг можна досягти без додаткових витрат на утримання персоналу, залучення додаткових штатних одиниць, незалежно від профілю діяльності підприємства.

Як самостійне та узагальнене поняття, цифрові платформи можуть використовуватись як самостійний інструмент для технологічної перебудови підприємства. Найважливішою відмінною рисою таких процесів є кінцева мета – максимальне задоволення потреб споживачів, клієнтів, партнерів, інвесторів та інших зацікавлених сторін за рахунок створення або зміцнення корпоративної культури, взаємозв'язку архітектури підприємства та зовнішніх комунікацій.

Насамперед, йде мова про інтеграцію CRM-систем (Customer Relationship Management) до IT-архітектури підприємства. За своєю суттю та змістом такі системи направлені на удосконалення процесів управління взаємовідносинами підприємства з його клієнтами і повинні враховувати всі стратегії, методи, інструменти та технології, які підприємство використовує для власного

розвитку, визначення перспектив діяльності, утримання та залучення клієнтів. Навіть можна визначити, що такі системи є особливим підходом до розвитку та ведення бізнесу, в якому першочергове місце займають взаємовідносини підприємства з клієнтом. Як зазначають фахівці CRM-менеджменту, основною метою розробки та реалізації таких CRM-стратегій є формування цілісної системи для роботи з існуючими клієнтами та для приваблення нових, перетворюючи нових споживачів у лояльних клієнтів, або ж перетворення партнерів у повноправних клієнтів організації [1].

Варто відзначити, що, як показує практика реалізації сучасних цифрових рішень у вигляді платформ, чим більше користувачів залучені до спільної роботи, біль більш ефективним буде синергетичний ефект та продуктивність її використання для всіх учасників, з одночасним зниженням витрат на її реалізацію та утримання. Схематично сутність цифрової платформи можна представити у вигляді поєднання найважливіших елементів (рисунок 1).

Рисунок 1 – Цифрова платформа за сукупністю її критеріїв

Побудовано автором на основі джерела [2]

Висновок. Таким чином, відмінною ключовою рисою цифрових платформ як особливого інструменту удосконалення бізнес-процесів підприємства є можливість спільної координованої роботи одночасно декількома сторонами виробничо-господарської діяльності з метою створення особливої цінності компанії, налагодження ефективних комунікаційних процесів, реалізуючи технологічні інновації.

Список використаних джерел

1. Що таке CRM-система та як вона працює? URL: <https://www.terrasoft.ua/page/definition-crm>
2. Inoue Y., Tsujimoto M. New market development of platform ecosystems: A case study of the NintendoWii. *Technological Forecasting & Social Change*. 2018. Vol. 136. P. 235–253., с. 1107 с. 236–237.

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Яровенко Тетяна

д.е.н., доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

КОНКУРЕНТНИЙ СТАТУС УКРАЇНИ НА СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ АРЕНІ

Відповідно до рейтингу «Індексу глобальної конкурентоспроможності» (The Global Competitiveness Index) у 2014 році Україна посідала 84 місце, 2015 р. – 76, 2016 р. – 79, 2017 р. – 85, 2018 р. – 81, 2019 р. – 85 місце серед 141 національних економік, при цьому у наступних 2020 та 2021 роках негативна тенденція падіння позицій у рейтингу зберігається [1]. Слід зазначити, що основними напрямками погіршення стали показники «Розвиненості фінансового ринку», «Здоров'я і початкової освіти», «Рівня технологічного розвитку», «Макроекономічної стабільності» та «Інноваційного потенціалу». Проте позиції нашої країни покращувалися за критеріями «Ефективність на ринку товарів і послуг», «Ефективність на ринку праці» та «Якість інститутів».

Щодо інших позицій, то Україна поліпшила свою позицію за рейтингами [2]:

- Всесвітньому рейтингу щастя: 2015 р. – 111, 2016 р. – 123, 2017 р. – 132, 2018 р. – 128, 2019 р. – 133, 2020 р. – 123, 2021 р. – 110 місце;
- рейтингу процвітання: 2015 р. – 70, 2016 р. – 107, 2017 р. – 112, 2018 р. – 99, 2019 р. – 96, 2020 р. – 92, 2021 р. – 78 місце;
- Глобальному рейтингу інновацій: 2015 р. – 64, 2016 р. – 56, 2017 р. – 50, 2018 р. – 43, 2019 р. – 47, 2020 р. – 45, 2021 р. – 49 місце.
- Європейському рейтингу відкритості даних: 2020 р. – 17, 2021 р. – 6 місце;
- Світовому рейтингу володіння англійською мовою: 2015 р. – 34, 2016 р. – 41, 2017 р. – 47, 2018 р. – 43, 2019 р. – 49, 2020 р. – 44, 2021 р. – 40 місце;
- рейтингу економічної свободи у світі: 2015 р. – 128, 2016 р. – 135, 2017 р. – 149, 2018 р. – 134, 2019 р. – 135, 2020 р. – 131, 2021 р. – 129 місце;
- рейтингу паспортів світу: 2021 р. – 38, 2022 р. – 34 місце;
- рейтингу найсильніших армій світу: 2018 р. та 2019 р. – 29, 2020 р. – 27, 2021 р. – 25, а у 2022 – це 22 місце.

Проте негативною тенденцією сучасності є незадовільні позиції України у інших рейтингах [2], зокрема:

- рейтингу сприйняття корупції: у 2015 р. – 130, 2016 р. – 131, 2017 р. – 130, 2018 р. – 120, 2019 р. – 126, 2020 р. – 117, 2021 р. – 122 місце (із 180 країн);
- Всесвітньому індексі свободи преси: 2015 р. – 129, 2016 р. – 107, 2017 р. – 102, 2018 р. – 101, у 2019 р. – 102, у 2020 р. – 96., 2021 р. – 97 місце.

Слід зазначити, що зміна конкурентних позицій України у рейтингах у цілому пов'язана із наслідками реформ (які можуть бути успішними та провальними). Наприклад, скасування відповідальності за недостовірне декларування отриманих доходів та зміна антимонопольного законодавства негативно вплинули на антикорупційний рейтинг. У той час як отримання безвізового режиму до країн Шенгенської зони забезпечило поліпшення позицій України у рейтингу паспортів.

Чинником низької конкурентоспроможності нашої держави на світовій арені є неспроможність реалізувати наявний потенціал, у першу чергу, природних ресурсів, географічного положення та якості людського капіталу [3]. Так, Україна знаходиться на перетині торгових шляхів Європи, Азії та Близького Сходу, що забезпечує безпрецедентну можливість використання транзитного потенціалу.

Проте нині отримана «у спадщину» промисловість, транспортна та енергетична інфраструктура зменшили власні можливості через відсутність модернізації та впровадження довгострокової політики на загальнодержавному рівні.

Україна продовжує відставати: за рівнем продуктивності праці через недостатню автоматизацію, комп'ютеризацію та механізацію виробництв; за рівнем енергоефективності – через недостатній рівень впровадження енергозаощаджуваних технологій; за рівнем доданої вартості у промисловості й агро-секторі через відсутність впровадження сучасних технологій, сортів насіння, гербіцидів й пестицидів.

Вітчизняні виробничі потужності є найбільшими у Європі, а за витратами на робочу силу та енергоносії Україна має суттєві переваги, що надає змогу розміщувати виробництва спільних підприємств. Проте в Україні відсутній сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів. Так, у 2019 р. іноземні інвестиції були у 3 рази менші, ніж у Польщі та у 5 разів нижчі за приватні грошові перекази в Україну від емігрантів [3]. Зношеність обладнання та відсутність розробки й впровадження інноваційних промислових технологій робить потенціал цієї сфери незатребуваним.

Серед складових економічного потенціалу, що у кінцевому рахунку забезпечить підвищення конкурентоспроможності України у світі та економічне зростання основними є: рівень професіоналізму робочої сили (понад 70% осіб мають вищу освіту) та інноваційна спроможність, що зумовлена прагненням впровадження інновацій. Крім того, вигідне географічне розташування, наявність міжнародних угод про вільну торгівлю, як і членство у міжнародних економічних організаціях забезпечують доступ до світових ринків товарів та послуг.

Відсутність достатньої кількості робочих місць та низький рівень заробітної плати зумовлюють трудову міграцію, що зменшує людський потенціал та робить його використання неефективним. Демографічна криза та стрімка міграція погіршить економічне становище України у перспективі.

Отже, шляхами реалізації наявного потенціалу є: реформування сфери освіти задля підвищення її якості, зміни нормативних вимог щодо відкриття та ведення бізнесу й створення сприятливого бізнес-клімату, формування грантової системи, побудова стійких взаємовигідних міжнародних відносин у різних сферах, реальна підтримка експортерів на загальнодержавному рівні тощо.

Задля поліпшення конкурентного статусу України на світовій економічній арені стратегічно важливим є забезпечення системного впровадження реформ. Зокрема, відповідно до «Національної економічної стратегії на період до 2030 року» провідними орієнтирами, принципами та цінностями економічної політики України повинні стати:

- європейська та євроатлантична інтеграція;
- декарбонізація економіки;
- розвиток цифрової економіки;
- гендерна рівність;
- недоторканна приватна власність;
- верховенство права;
- захищеність прав усіх суб'єктів права власності;
- запобігання та протидія корупції;
- економічна свобода;
- вільна і чесна конкуренція, рівний доступ для бізнесу;
- розвиток підприємництва, інновацій і талантів;
- безбар'єрний рух капіталу на території України;
- інституційна спроможність;
- прагматичність, суб'єктність у визначенні напрямів економічного розвитку;
- інтегральний економічний підхід, спроможність ефективного єднання ліберальних та інституційних підходів;
- національна безпека за рахунок партнерства та інвестицій тощо [3].

Висновок. Нині Україна знаходиться на порозі змін, які кардинально вплинуть на можливості практичного використання конкурентних переваг. Потужна світова підтримка та реформування усіх сторін національної економіки забезпечить підвищення рівня її конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Global Competitiveness Reports. World economic forum. URL: <https://www.weforum.org/reports?query=Global+competitiveness+report> (дата звернення 25.10.2022 р.).
2. Сприйняття корупції, рівень щастя, потужність армії: як змінювалося місце України у рейтингах. Слово і Діло: аналітичний портал. URL: https://media.slovoidilo.ua/media/infographics/16/150955/ukrayina-u-rejtynhax_ru_origin.png (дата звернення 25.10.2022 р.).
3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення 25.10.2022 р.).

Sokolovska O.
Candidate of Philological Sciences
Associate Professor
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES FROM THE VIEW OF COMPETITIVE ADVANTAGES

A necessary prerequisite for the existence of a market economy in any country is competition between business entities on the goods market. It performs the role of coordinating the actions of independent economic entities along with the price system, demand and supply [1, p. 21].

A. Smith is generally considered to be the founder of the theory of competitive advantages. He founded the theory according to which competition acts as a force that encourages product manufacturers to improve their quality and reduce their production costs [1, p. 25].

Conceptual approaches to structural competition involve imagining the development of the market system as a dynamic change in its properties, functions and structure. First, the expansion of the range of economic growth variables creates a methodological basis for the study of non-price forms of competition, the meaning of which in modern conditions becomes decisive. Secondly, the structural concept of competition forms a new idea of competition as a process, in contrast to it as a situation in A. Smith's model. Thirdly, an essential feature of the structural concept of competition is a shift in emphasis to the market structure analysis and those conditions that determine the course of the competitive process in specific market structures.

When studying the theory of ensuring competitiveness in general, it is reasonable to apply an approach based on four levels:

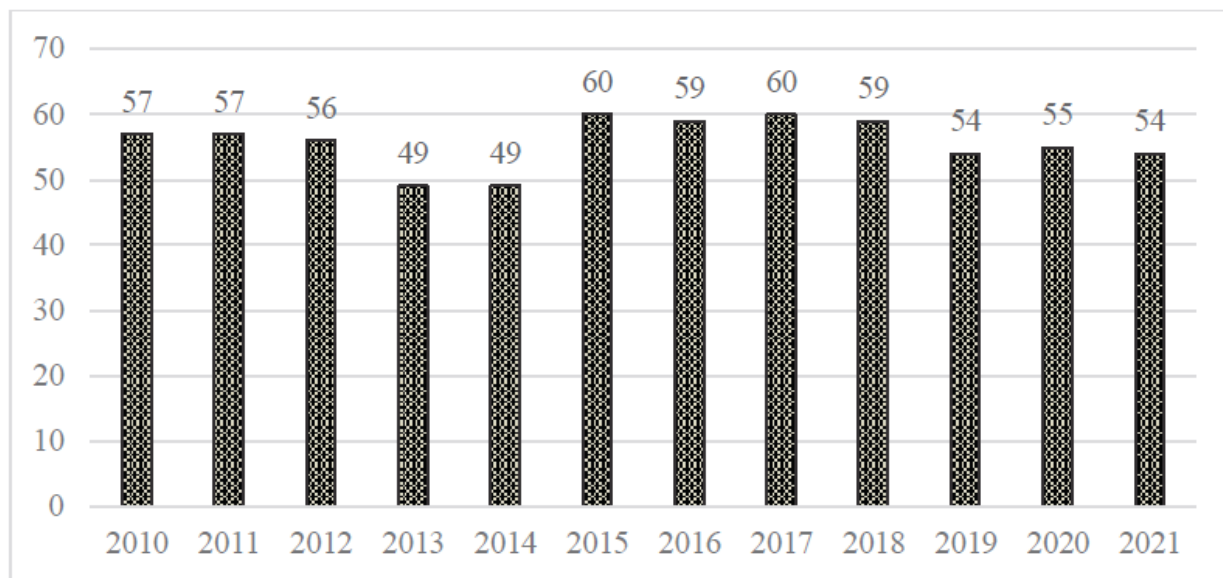
- competitiveness of an individual product;
- enterprise competitiveness (micro level);
- competitiveness of the industry (meso-level);
- competitiveness of the national economy (macro level).

There is a close relationship between all levels of analysis.

The competitiveness of the country and the industry is determined by the capabilities of a specific enterprise to produce a competitive product, the consumer, price and quality characteristics of which determine its success on the domestic and foreign markets.

When estimating competitiveness criteria, data from international organizations are used, namely the United Nations, the Organization for Economic Cooperation and Development, the World Trade Organization, the World Bank, the International

Monetary Fund and almost 50 partner organizations around the world. The business environment in the countries under study is assessed on the basis of the survey conducted by analysts, executives of large companies and development specialists. Assessments are based on ratios, where two-thirds are assessed statistically and one-third - by the method of expert assessments. The position of Ukraine in this rating is shown in fig. 1.

Fig. 1. Ukraine's position in the global competitiveness rating according to the methodology of the International Institute for Management Development, Switzerland [2; 3]

In the conditions of the global economy, Ukraine's foreign economic activity from a competitive standpoint faces both internal and external problems that require fundamental changes.

The economic mechanism of the formation of competitiveness as a feature of any market entity today cannot but be connected with the processes taking place in the modern world. The leading ones among them are globalization and the transition of humanity to the informational stage of civilizational development. Thus, competitiveness is increasingly based not on price competition, but on differentiation and improvement of production, on the ability to use new knowledge faster than competitors, on the ability to create innovations and ensure uniqueness [4].

Foreign economic activity in the conditions of modern competition on the market is the main prerequisite for the competitiveness of the enterprise, therefore the competitiveness of products can be considered a primary concept, and the competitiveness of the enterprise is a derivative, from this the main methodological aspects of this category follow.

The manufacturer's competitiveness both in the domestic and foreign markets is based on competitive advantages (a certain value inherent in the enterprise, which

distinguishes it from competitors and provides opportunities for successful contest with them) [5, p. 412].

Internal competitive advantages, in our opinion, are characteristics of internal aspects of the company's activity (cost level, labor productivity, organization of processes, management system, etc.), which exceed similar characteristics of priority competitors.

External competitive advantages are those that are based on the ability of the enterprise to create more significant values for consumers, which creates opportunities to more fully satisfy their needs, reduce costs or increase the efficiency of their activities.

It should be noted that the economy of Ukraine has not yet created a flexible and effective competitive environment for conducting foreign economic activities. The state does not provide economic entities with the same "rules of the game". The share of the monopoly sector of the economy in GDP is more than 40 %, while the normal level is considered not to exceed 10-12%. The analysis shows that a fourth of the state-owned and a third of the communal enterprises haven't had a single competitor [6].

Conclusion. The basis of the foreign economic activity of business entities is their competitiveness on the foreign market, both for products and for the enterprise as a whole. The formation of the enterprise's competitiveness is transformed into the task of adapting the management system to changes in the internal (resources and capabilities of the enterprise) and external (competitive market conditions and national factors) competitive environment, with the aim of quickly identifying directions for the development of competitive advantages.

References

1. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 264 с.
2. Дернова І. А., Боровик Т. М., Кравченко Л. В. Глобальний вимір конкурентоспроможності України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 29–34. <https://doi.org/10.32843/infrastruct42-5>.
3. Competitiveness Ranking. Ukraine. IMD World Competitiveness online. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>
4. Наврузов Ю. В. Конкурентоспроможність регіонів: взаємодія державних установ, підприємницьких і громадських організацій / Ю. В. Наврузов. К.: Видавництво НАДУ, 2023. – 208 с. – (Нац. акад. держ. управ. при Президентові України).
5. Економічний енциклопедичний словник / [авт-уклад. С. В. Мочерний]. – Л. : Світ, 2005. – Т. 1.: А-Н. – 616 с.
6. Підприємства України в 2016 році. / [звіт МФК про опитування підприємств в Україні / наук. ред. Л. О. Хамська]. – К. : 2017. – С. 36–37.

Гордійчук Данійл
студент
(науковий керівник – ст. викладач Боровик Тетяна)
Черкаський державний бізнес-коледж
м. Черкаси, Україна

ВІДКРИТТЯ НОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНІ ПОРІВНЯННЯ

Розвиток конкуренції на локальному та глобальному ринках сприяє постійному пошуку суб'єктами господарювання ефективних інструментів протидії конкурентам і пристосуванні до умов зовнішнього середовища. Однією з визначальних рис світової економіки є те, що економічні взаємовідносини її суб'єктів виявляються в конкуренції, яка є іманентною ринкової системі господарювання. Основою будь яких конкурентних відносин національної економіки є формування сприятливого середовища для започаткування та ведення бізнесу в окремій країні. За останні роки Україна стає все більш відкритою для світової конкуренції, виступає рівноправним учасником на міжнародному та глобальному ринках, визнана світовою спільнотою [1, с. 60]. Для оцінки відкритості економік до започаткування та ведення нового бізнесу в країні застосовується цілий спектр індикаторів, які відображають економічні, соціальні, політичні фактори та їх вплив на соціально-економічну сферу.

Для оцінки стану бізнес-активності країни, визначення легкості започаткування власного бізнесу та його подальшого розвитку в межах економічної системи експертами Світового банку щорічно складається рейтинг «Doing Business», який дозволяє визначити за окремими показниками стан регулювання підприємницької діяльності в розрізі 190 країн світу за підсумками дослідження стану реформ у кожній країні за 10 ключовими показниками [1, с. 65]. Позицію України в рейтингу «Легкості ведення бізнесу» наведемо в таблиці 1.

За даними рейтингу 2015–2020 рр. Україна стабільно рухається вгору в рейтингу, спостерігається покращення умов ведення бізнесу у результаті чого вітчизняна економіка піднялася у 2020 році на 7 позицій (70,2 бала, 64 місце) проти попереднього року. В розрізі окремих індикаторів позиція України покращилася, зокрема за легкістю отримання дозволів на будівництво (81,1 бали, 20 місце), захист прав інвесторів (68 балів проти 66 балів у 2019 році). Окремі індикатори свідчать про погіршення умов ведення бізнесу – сплата податків (–1,3 бали), закриття підприємства (–0,3 бали), а найгірші позиції Україна займає у сфері закриття підприємства (31,4 бали, 146 місце) та за індикатором легкістю підключення до електромереж (62,5 бала, 128 місце) [2].

Таблиця 1 – Позиція України в рейтингу «Легкості ведення бізнесу» за 2015–2020 роки

Індекс легкості ведення бізнесу	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Місце України в рейтингу	96	83	80	76	71	64
Бали України в рейтингу	62,4	64,2	65,4	68,1	69,1	70,2
Започаткування бізнесу	91	90,5	90,4	82,6	91,1	91,1
Робота з дозволами на будівництво	59,8	60,2	60,8	78,2	77,2	81,5
Отримання електропостачання	54,6	54,8	58,4	58,8	59,2	62,5
Ресстрація майна	74,8	69,4	69,6	69,7	70,0	71,3
Отримання кредиту	75,0	75,0	75,0	75,0	75,0	75,0
Захист прав інвесторів	52,0	54,0	62,0	64,0	66,0	68,0
Сплата податків	70,6	74,7	74,3	80,8	79,4	78,1
Міжнародна торгівля	73,0	73,0	73,0	73,0	77,6	80,1
Забезпечення контрактів	66,3	57,1	59,0	59,0	63,6	63,6
Закриття підприємства	31,7	31,6	31,1	31,4	31,7	31,4

Джерело: складено автором за даними [2].

Рейтинг легкості ведення бізнесу дає можливість проаналізувати наявність ринкових бар'єрів входу та виходу для суб'єктів господарювання. Порівняльну характеристику означених показників для України, країн Європи і Центральної Азії та країн ОЕСР з високим рівнем доходу за 2020 рік наведемо в таблиці 2.

Таблиця 2 – Порівняльний аналіз ринкових бар'єрів входу та виходу для суб'єктів господарювання

Індикатор	Україна	Країни Європи та Центральної Азії	Країни ОЕСР з високим рівнем доходу
Кількість реєстраційних процедур	6	5,2	4,9
Тривалість реєстрації, днів	6,5	11,9	9,2
Вартість реєстраційних процедур, % до величини доходу на душу населення	0,5	4,0	3,0
Мінімальний обов'язків статутний капітал, % величини доходу на душу населення	0,0	0,7	7,6
Середня тривалість проходження процедури банкрутства, років	2,9	2,3	1,7
Величина незворотних витрат, % від вартості майна	40,5	13,3	9,3
Коефіцієнт погашення боргу, центів до 1 долара США	9,0	38,5	70,2
Індекс ефективності нормативно-правової бази	8,5	11,2	11,9

Джерело: складено авторами за даними [2].

Для України тривалість процедури банкрутства є найвищою серед аналізованих країн (2,9 року проти 1,7 по ОЕСР). Величина незворотних витрат, % від вартості майна майже в 3 рази (40,5 %) перевищує показники аналізованих країн. Негативним є показник погашення боргу, зазначений показник є у 4,2 разу меншим, ніж у країнах Європи та Центральної Азії і в 7,8 разів – ніж у країнах ОЕСР. А от тривалість реєстрації бізнесу в Україні найоптимальніша – 6,5 днів.

У 2020 році з огляду на низку порушень, що стосуються змін у звітах 2018 та 2020 роках керівництво Групи Світового банку прийняло рішення припинити ведення рейтингу Doing Business [3].

З метою перевірки легкості ведення бізнесу в Україні Офісом ефективного регулювання (BRDO) та Спілкою українських підприємств (СУП) було розроблено рейтинг «Регіональний Doing Business», який адаптувано до методології Світового банку. В основу дослідження взято шість компонентів, які відображають взаємодію суб'єктів підприємництва з місцевими органами влади, кожний з яких має максимальне значення в 100 балів. «Регіональний Doing Business» свідчить, що найбільш привабливими для ведення бізнесу у 2020 році були Житомирська область (1 місце – 356 балів), Чернігівська область (2 місце – 348 балів), м. Київ (3 місце – 341 бал), Рівненська область (4 місце – 340 балів). П'яте місце в рейтингу розділили Івано-Франківська та Вінницька області набравши 338 балів. Останні сходинки в рейтингу обіймають наступні області: Харківська (313 балів), Херсонська (310 балів), Хмельницька (304 бали) та Миколаївська (303 бали) [4, с. 46]. Сучасні проблеми економіки спричинені світовою пандемією коронавірусу та повномасштабна війна стала новими викликами для оцінки рівня ділової активності та бізнес-середовища в Україні.

Висновок. Українська економіка, станом на 2020 рік, мала потенціал для розвитку та формування сприятливого бізнес-середовища, розробляла стратегію підвищення своїх позицій в глобальних рейтингах. У сучасних умовах, незважаючи на глобальні виклики та перешкоди, уряд приймає гнучкі рішення для збереження своїх позицій та виходу з кризової ситуації, що склалася.

Список використаних джерел

1. Дернова І. А., Боровик Т. М., Руденко А. Ю. Формування конкурентної політики України в умовах глобалізації. *Економічна безпека національного енергетичного сектору в умовах глобалізації*: колективна монографія/ За заг. ред. О. Л. Гальцової. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Розд. 1. С. 50–71.
2. Doing Business Comparing. Business Regulation in 190 Economies 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/> (дата звернення 15.10.2022).
3. Кузяків О. Doing Business більше не публікуватимуть. Може, це на краще. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*. веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=6744> (дата звернення 15.10.2022).
4. Боровик Т.М. Малий та середній бізнес як основа успішної економіки. Основні вектори розвитку малого та середнього бізнесу в Україні та світі. *Проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу*: монографія / за ред. д.е.н., професора С.Д. Лучик; Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. Розд. 1. С. 20–57.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Чиж Віра

д.е.н., професор

Гавриленко Валентина

д.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Виклики, що притаманні веденню господарської діяльності в умовах сьогодення, обумовлюють необхідність їх визначення в обліковій системі підприємства. Особливо актуальними нині є завдання розробки та впровадження адекватного методичного інструментарію оцінки, страхування та хеджування ризиків банкрутства підприємств, їх можливих наслідків, що дозволило б у майбутньому мінімізувати втрати з метою забезпечення динамічного розвитку економіки країни.

Ризику, як одній з найбільш складних економічних категорій, пов'язаних з результатами господарської діяльності, притаманні такі риси, як: ймовірнісна та економічна природа, варіантність та альтернативність, невизначеність результатів, коливання рівня та умовна постійність. Ризик є об'єктивно-суб'єктивною категорією і в багатьох випадках піддається математичному розрахунку [1]. У ситуаціях ризику ми можемо використовувати об'єктивні значення ймовірностей для статистичного прогнозування (ймовірність можна визначити на підставі попереднього періоду), в той час як у ситуаціях з невизначеністю використовується ймовірність як суб'єктивна оцінка можливих наслідків. Рішення, які неможливо запрограмувати, зазвичай приймаються в незвичайних, нестандартних ситуаціях. Більшість реальних господарських рішень знаходяться посередині. Всі рішення приймаються в умовах з наявністю ризикових обставин. Чим вищий рівень управління, тим, як правило, стрілка конкретних рішень схиляється в бік невизначеності та наростання ризику.

По відношенню до виробничої сфери, ризик визначають як ймовірність (загрозу втрати частини своїх ресурсів, недоодержання доходів або появи додаткових витрат у порівнянні з рівнями та значеннями, розрахованими виходячи з припущень про найбільш раціональне використання ресурсів та прийнятого сценарію розвитку ринкової кон'юнктури) так і можливість

отримання максимальних прибутків. В обліковій системі підприємства знаходять відображення такі види ризику: виробничий, фінансовий, інвестиційний, комерційний, інноваційний.

Виробничий (промисловий) ризик обумовлений особливостями виду економічної діяльності підприємства та пов'язаний з процесами постачання, виробництва та реалізації, а також з якістю продукції, товарно-грошовими та фінансовими операціями, маркетингом, комерційною діяльністю, здійсненням соціально-економічних та науково-технічних проектів

Фінансовий ризик – це ризик щодо покриття потреби підприємства у капіталі (кредитний, інфляційний, валютний, відсотковий та депозитний ризику, ризик неплатоспроможності та порушення фінансової рівноваги і розвитку). Може бути викликаний можливими змінами ставок за кредитами та позиками, а також необхідністю сплати додаткових сум при несвоєчасному чи неповному погашенні платежів за кредитами та позиками.

Інвестиційний ризик – виникає при прийнятті рішень з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентом грошових коштів, (ризик капіталу портфельний та будівельний, ризик зниження дохідності, портфельний ризик тощо). Його може спровокувати зміна вартості фінансових інвестицій. Вплив ризику для фінансових інвестицій, проявляється при зміні їх поточної ринкової вартості. В даному випадку наслідки ризику можуть спонукати як до збільшення так і зменшення поточної вартості фінансових інвестицій і призводити до збільшення інших доходів та інших витрат підприємства (зменшення дивідендів і відсотків по портфельних інвестиціях, непогашення основного боргу і відсотків та інші).

Комерційний – ризик пов'язаний з втратами в процесі фінансово-господарської діяльності в результаті змін в кон'юктурі ринку, інших умов (виробничо-технічні, торговельні, майнові, фінансові. Він проявляється у збільшенні витрат підприємства, пов'язаних із втратами від псування продукції під час зберігання на складах та під час транспортування, втратами від заміни неякісних товарів; сплатою штрафів, пені, неустойки за порушення умов господарських договорів. Таку інформацію надають залишки по рахунках іншої дебіторської та кредиторської заборгованості.

Інноваційні ризики виникають в результаті невизначеності в інноваційній сфері, починаючи від розробки інноваційної ідеї, втілення її в продукті або технології і закінчуючи реалізацією на ринку. Інноваційні ризики включають ризик негативних наукових або ринкових результатів, а також ризик негативних екологічних та соціальних наслідків, проектний ризик. Інноваційний ризик характеризується зростання витрат, що виникають унаслідок не прогнозованих ситуацій, що супроводжуються втратами активів підприємства, додатковими витратами на усунення наслідків надзвичайних ситуацій, витратами на відшкодування збитків нанесених навколишньому середовищу [2]. Послідовність виявлення ризику в обліку може містити п'ять етапів.

На першому етапі встановлюють наявність факторів та виявляють причини та обставини, що впливають на формування підприємницького ризику.

На другому етапі в системі фінансового обліку визначають сукупність процедур збору, реєстрації, обробки, передачі, зберігання та надання користувачам інформації про фактичний стан та зміни майнового стану суб'єкта господарювання, його виробничо-господарську та фінансову діяльність, а також досягнутих фінансових результатів. В системі фінансового обліку слід створювати інституційне забезпечення управління ризиками. Виходячи з вимоги та принципів ведення бухгалтерського обліку фінансова та управлінська звітність, яка орієнтована на оцінку ризику, повинна містити розкриття інформації про невизначеність та господарські ризики. В зв'язку з цим необхідне послідовне виконання певних процедур:

розрахунок показників про зміну статей фінансової звітності та додатків до звітності;

розрахунок аналітичних показників за даними фінансової звітності і додатків до звітності;

аналіз інформації по рахунках синтетичного та аналітичного обліку;

формування на основі зазначеної інформації бухгалтерських довідок для вирішення завдань оцінки господарських ризиків та їх впливу на фінансову звітність та складання внутрішньої фінансової звітності.

На третьому етапі в системі управлінського обліку знаходять своє відображення запити ідентифікації, класифікації та оцінки господарських ризиків, методів управління ними на підставі використання релевантної інформації та розробка альтернативних варіантів управлінських рішень.

На підставі цієї інформації доцільно формувати аналітичну довідку про оцінку ризиків та складати внутрішню управлінську звітність.

На четвертому етапі слід проаналізувати виявлені фактори впливу. При цьому можуть бути застосовані якісний та кількісний підходи.

На п'ятому етапі проводять експертну оцінку отриманих результатів аналізу. Для цього отримані результати підлягають інтерпретації, обробці та аналізу їх впливу на показники діяльності підприємства.

Висновок. Запропонований склад та алгоритм відображення підприємницьких ризиків в обліку дає змогу ідентифікувати ризики, вплив яких потрібно зменшити для підвищення результативності діяльності.

Список використаних джерел

1. Лучко М. Р. Невизначеність та ймовірнісність господарських операцій: до питання бухгалтерського обліку № 5 (III) 2013. Науково-практичне видання «Незалежний АУДИТОР», luchko@eu.edu.ua
2. Гавриленко В. О. Обліково-аналітичне забезпечення антикризового управління: теорія і практика : монографія / В. О. Гавриленко; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: : видавець ФОП Гордієнко Є.І., 2018. – 480 с.

Кейт Артем
магістрант
(науковий керівник – доц. Пасенко В. М.)
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

З кожним роком темпи розвитку світової економіки прискорюються. Подібний розвиток пов'язаний з постійними змінами, на які будь-яка країна або компанія повинні своєчасно реагувати, щоб залишатися конкурентоспроможною. Разом з розвитком світової економіки посилюється конкуренція на ринках різних рівнів – від світового до локального. Актуальність теми безпосередньо пов'язана з даними змінами в світовій економіці. Крім того, сьогодні по всьому світу відбуваються події, які, так чи інакше, впливають на зміни в світовій економіці і міжнародному бізнесі. Особливої уваги заслуговують питання інвестиційної привабливості національних економіки, яка може визначатися як узагальнююча характеристика переваг і недоліків прямих зарубіжних інвестицій з позицій інвестора.

В якості чинників, що визначають рівень інвестиційної привабливості можна обрати різні фактори соціально-економічного розвитку, зокрема: валовий внутрішній продукт, зовнішньоторговельний оборот, рівень капітальних вкладень, обсяги залучених іноземних інвестицій, рівень життя населення, рівень безробіття, обсяг промислового виробництва на душу населення, рівень інфляції, показники розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, рівень наукового розвитку, індикатори людського розвитку та ін. Показники цих факторів залежать від багатьох параметрів розвитку виробництва, технологій, суспільства, що в поєднанні дають потенційному інвесторові уявлення про став соціально-економічного розвитку країни або ж регіону і перспективи і можливості здійснення інвестування.

Варто відзначити, що суттєва відмінність в умовах соціально-економічного розвитку, забезпеченості природними, виробничими, інноваційними ресурсами може впливати на вибір інструментів та механізмів формування інвестиційної привабливості. З огляду на те, що саме іноземні інвестиції можуть стати додатковим джерелом для структурних змін в економіці, базою соціально-економічних реформ та вирішення проблем розвитку суспільства, активізація інвестиційної діяльності, формування додаткових конкурентних переваг, ефективний розподіл інвестиційних ресурсів є важливими завданнями державної політики [7, с. 10].

Стосовно національної економіки, за показниками експорту послуг у секторі ІКТ слід відзначити стабільну зростаючу динаміку впродовж 2009–2019 рр., внаслідок чого варто відзначити прогресивний розвиток ІТ-екосистеми в Україні за такими її елементами, як кількість ІТ-аутсорсингових та продуктових компаній, кількість зайнятих у цій індустрії, зростання ринкової частки українських ІТ-сервісів та продуктів.

Таке зростання багато в чому визначається посиленню конкурентних позицій вітчизняних ІТ-компаній, що надають послуги у секторі ІКТ, на світовому ринку. В першу чергу слід відзначити значну кількість компаній даного сектору, представлені на закордонних ринках. Точну їх кількість визначити доволі складно, адже цей спектр охоплює компанії, що надають аутсорсингові технологічні послуги, продуктові компанії, стартапи, які успішно завилі себе за межами країни походження. Так, за узагальненими даними Асоціації ІТ України [2] мова йде про 4000 компаній, що задіяні на ринку програмного забезпечення, активні на ринку праці, працюють у співпраці та партнерстві з міжнародними компаніями та надають послуги ІТ-розробки загалом. Такі показники зростання присутності на світовому ринку вітчизняних компаній відкриває додаткові перспективи для зростання частки вітчизняних ІТ-продуктів та ІТ-сервісів, що додатково стимулює вітчизняні компанії відкривати та повною мірою використовувати потенціал цих технологій.

Для того щоб підвищити рівень інвестиційної привабливості економіки України, варто, насамперед ефективно впливати на мотивацію іноземних інвесторів до вкладення капіталу в національну економіку та формувати довготривалі конкурентні переваги економіки України.

Україна має значний інвестиційний потенціал, а зокрема: є одним із найбільших потенційно містких ринків у Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили [22].

Україна з її унікальним розташуванням в центрі європейського ринку і дешевої в порівнянні з розвиненими європейськими країнами і в той же час досить кваліфікованої і освіченою робочою силою може стати ідеальним місцем для інвестицій в найближчим часом на тлі світової кризи. До того ж у багатьох місцях України для цього вже є відповідна інфраструктура і Україна була і залишається інвестиційно привабливою для зарубіжних інвестицій.

Проте, в той же час, варто відзначити ряд проблем формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Зокрема, варто зауважити про відсутність необхідних ринкових інституцій, що покликані забезпечити

стабільне функціонування правової системи, яка гарантує права власності, дотримання контрактних зобов'язань, дієвість антимонопольного законодавства та ін. Також негативно на формування інвестиційної привабливості впливають: недосконале законодавство щодо захисту прав власності, адміністрування податків, отримання у власність земельних ділянок, вимог до здійснення і контролю підприємницької діяльності; нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури; недостатня державна підтримка інвестиційної діяльності, неналежна система підготовки програм і проектів для державного інвестування; відсутність правових принципів і дієвих механізмів державно-приватного партнерства в інвестуванні. Як бачимо, більша частина проблемних питань знаходиться в площині факторів політико-правового середовища.

За оцінками фахівців, саме рівень балансування між позитивними і негативними, об'єктивними і суб'єктивними економічними та політичними факторами, між засторогами та позитивними очікуваннями інвесторів буде більшою мірою визначати процеси залучення іноземних інвестицій в Україну.

На сьогодні, пріоритетом мають стати ПП в розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, що сприяють розширенню експортного потенціалу та посилюють конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Максимально позитивно на інвестиційні бізнес-рішення вплинули б: ефективна боротьба з корупцією, перезапуск судової системи і призначення на ключові посади реформаторів з високою репутацією. Дії, які останнім часом відбуваються в країні, наприклад, навколо Конституційного суду, точно не додають привабливості країні і можуть викликати питання у міжнародних партнерів, чи дійсно Україна – це надійний партнер для співпраці.

Висновок. Сприятливий інвестиційний клімат уможливорює вирішення соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й впроваджувати новітні технології тощо. Визначення інвестиційної привабливості та факторів з яких вона складається дозволить країнам визначити необхідні умови для підвищення їх позицій і цим самим покращити рівень надходження інвестицій.

Список використаних джерел

1. Матвієнко П. В. Покращення інвестиційного клімату – пріоритетне завдання державного управління / Матвієнко П.В. // Інвестиції: практика та досвід. 2007. – № 1. – С. 10.
2. Барановський О. І. Залучення інвестицій: питання теорії та практики / О. І. Барановський, М.М. Туриянська. – Донецьк, 1999. – 276 с.

Пасенко Владислав

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

Айдин Новруз огли

Почесний професор ЧДТУ

директор ТОВ «Novrus-az»

м. Баку, Азербайджан

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Інноваційною вважається діяльність, спрямована на отримання результатів наукових досліджень і проведення експериментальних розробок, які повинні бути реалізовані як новий чи удосконалений продукт, затребуваний ринком, а також на створення нового або вдосконалення існуючого технологічного процесу, які будуть використані в майбутній виробничій діяльності організації. В економічно розвинених країнах 85–90 % приросту ВВП забезпечується шляхом експорту високотехнологічної продукції. В Україні ж, за оцінками експертів, пороговий рівень існування інноваційної моделі економіки визначається 40 % інноваційності, а фактичний рівень забезпечення економічного зростання за рахунок технологічних нововведень української економіки коливається в діапазоні лише 5–10 %. У всьому світі вже давно інноваційна діяльність визнана одним з основних факторів економічного розвитку.

Далекоглядні компанії досліджують, як інновації вплинуть на постачальників, партнерів, співробітників і клієнтів, і переглядають свої стратегії, а уряди розвинених країн все частіше стають стимулом для інновацій в економіці. Дослідження «Індекс інноваційності українських компаній» показали, що в Україні тенденція інша – компанії використовують старі бізнес-моделі, тільки додаючи до них нові елементи. Країна стає магнітом для зарубіжних інвесторів і створює механізми для вирішення проблеми трудової міграції, якщо на неї сприяє інноваційний вектор розвитку [1].

Стосовно національної економіки, за показниками експорту послуг у Інновації обмежуються впровадженням нових технологій виробництва, автоматизацією завдань, навчанням персоналу новим навичкам, зміною підходу до маркетингу і комунікацій. І хоча завдяки цьому вдається істотно поліпшити фінансові показники, в довгостроковій перспективі такий підхід загрожує тим, що українська економіка буде далеко позаду країн-лідерів в області інновацій і проривних технологій [2].

Таке зростання багато в чому визначається посиленню конкурентних Українська економіка цікавить іноземних інвесторів, насамперед, природно-сировинною базою і дешевою робочою силою, негативною тенденцією є те, що основний приплив ПІІ відбувається з офшорних зон. Не останнім мотивом

приходу ТНК у вітчизняну економіку також стала можливість завоювання нового великого ринку збуту продукції і послуг та участь у приватизації, особливо стратегічних об'єктів. Значний іноземний капітал прийшов у країну саме через інвестиції з боку ТНК.

В умовах глобалізації транснаціональні фінансово-промислові і холдингові групи, інші ТНК є основою розвитку світової економіки, а також сферою впровадження основного об'єму інноваційних технологій. Великі фінансово-промислові і холдингові групи володіють значними ресурсами і спроможні фінансувати масштабні НДДКР, а також впровадження інноваційних технологій. Більше того, вони просто приречені на інноваційну діяльність, інакше їх конкурентоспроможність з часом зменшиться внаслідок використання підконтрольними промисловими й іншими компаніями застарілих технологій і випуску продукції, на яку попит падатиме через низькі характеристики, що не відповідають сучасним вимогам [3].

Європейський вектор України дає гарний шанс діджиталізувати процеси. Для держкомпаній в таких галузях, як енергетика і нафтогаз, поштовхом до цифровізації стала перспектива виходу на ринки Європейського союзу. Однак без масштабних змін регуляторної системи, пріоритетів уряду і широкої кооперації влади з бізнесом реальних серйозних змін чекати не варто.

Найбільша питома вага серед ТНК – інвесторів України належить США (56,5 %). Найбільшими американськими компаніями, що здійснюють свою діяльність в Україні є: «Coca-Cola Company», «Sigma-Bleyzer», «Western NIS Enterprise Fund», «Cargill» та «Macdonald's Ukraine Ltd». З них найбільше інвестицій надійшло з компанії «Coca-Cola – 241 млн. дол. США, що складає 39,2 % від загального обсягу інвестицій ТНК США. До списку глобальних корпорацій, представлених на вітчизняному ринку можна віднести «Coca-Cola», «Samsung», «Toyota», «Nestle», «Nokia», «Metro Cash&Carry», «Hewlett-Packard», «British American Tobacco» та деякі інші ТНК. Великі промислові концерни, такі як, наприклад, «Westinghouse», «Exxon Mobil» або «General Electric», на українському ринку на жаль відсутні.

Висновок. Одним із першочергових завдань державного управління є перехід до дієвої державної політики інноваційного розвитку України. Стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією.

Список використаних джерел

1. Mind Innovation Index 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg/ua/ru/home/media/press-releases/2019/10/nazad-v-budushchee-cto-ne-tak-s-innovaciyami-v-ukraine.html>
2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України : проблеми та рішення / О. Амоша // Економіст. – 2005. – №6. – С. 28–32.
3. Місце України в глобальній битві за інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/28/665609/>

Демиденко Світлана

к.е.н., доцент

Максименко Дарина

магістрантка

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Для всіх підприємств, незалежно від форми власності, питання організації та методики обліку, формування показників звітності, а також контролю та аналізу завжди є актуальними. Однак, особливу увагу варто приділити саме малим підприємствам, оскільки їх розвиток є невід'ємною складовою соціально-економічної політики України. Варто зауважити, що на сьогоднішній день малі підприємства відіграють важливу роль у підтримці економіки країни під час воєнного стану.

Питаннями вдосконалення бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в Україні займалися такі вчені Білуха М. Т., Усач Б. Ф., Єфіменко В. І., Голов С. Ф., Бачинський В. І., Сопко В. В., Мних Є. В., Бутинець Ф. Ф. та інші. У своїх роботах Свідерський Е. І., Бабіч В. В., Трофімова Т. В., Суха О. Р. та Ластовецький В. О. досліджували особливості організації та методики обліку на малих підприємствах. Разом з тим деякі проблеми щодо організації обліку, контролю та аналізу на малих підприємствах залишаються актуальними.

Відповідно до п. 3 ст. 55 Господарського кодексу України, суб'єктами малого підприємництва є юридичні та фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Нормативними документами, які регулюють діяльність малих підприємств є Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» та Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 720.

Що стосується особливостей організації та методики бухгалтерського обліку на малих підприємствах, варто розуміти, що керівник підприємства має

право обирати систему оподаткування (якщо підприємство відповідає певним критеріям); форму організації бухгалтерського обліку; систему бухгалтерського обліку та використання плану рахунків. Таким чином, саме від цих факторів залежить: хто буде вести бухгалтерський облік на підприємстві (штатний бухгалтер/ спеціаліст з бухгалтерського обліку/аудитор/самостійно); які форми облікових реєстрів та систему оподаткування буде застосовано (загальну чи спрощену).

Відповідно до Податкового кодексу України, виділяють чотири групи платників єдиного податку. Очевидно, що платники першої та другої груп є представниками малого бізнесу, а от третьої та четвертої, за умови не більше 50 працівників. Важливо зауважити, що для першої, другої та третьої групи (фізичних осіб) облік ведеться відповідно до Податкового кодексу, а от третя та четверта групи (юридичні особи) керуються нормами бухгалтерського та податкового законодавства. Для ведення обліку платниками єдиного податку першої-третьої (фізичні особи-підприємці) груп, які не є платниками ПДВ, використовують Книгу обліку доходів. До неї щоденно вноситься інформація про обсяг отриманих коштів, як готівкою, так і на поточний рахунок. Фізичні особи-підприємці третьої групи, котрі сплачують ПДВ, ведуть облік у Книзі обліку доходів і витрат. Суть полягає в тому, щоб по закінченню операційного дня вносити інформацію про обсяг отриманих та витрачених коштів. Особливістю є те, що у Книзі чітко розмежовуються кошти отримані на рахунок, готівкою, безоплатно отримані товари (роботи, послуги), а також витрати на оплату товарів (робіт, послуг), виплата зарплати, сплата ЄСВ та інших податків тощо. Що стосується платників третьої групи (юридичних осіб) та четвертої, які підходять під критерій малих підприємств, то за ними закріплене право обирати окремі форми обліку. Варто зауважити, що підприємці мають можливість обрати загальну систему оподаткування, що також впливає на методику ведення бухгалтерського обліку. Тобто, у своїй діяльності суб'єкти малого підприємництва, які обрали загальну систему оподаткування, мають керуватись Загальним планом рахунків та використовувати або рахунки тільки 8 класу, або тільки 9 класу, або одночасно 8 і 9 класів. Підприємці, які вирішили бути на спрощеній системі, можуть користуватись Спрощеним планом рахунків або взагалі не використовувати план рахунків та подвійний запис. Переходячи до юридичних осіб варто звернути увагу, що за ними закріплено право обрати одну з форм ведення бухгалтерського обліку (журнальну чи журнально-ордерну/просту/спрощену/автоматизовану). Як правило, першу використовують для виробничих підприємств, які мають велику кількість господарських операцій та розрахунків. Проста форма характерна для підприємств з невеликим документообігом та невеликим обсягом робіт, проте метод подвійного запису є обов'язковим. Третій варіант застосовують або за

бажанням підприємця, або якщо вести облік за простою формою неможливо. У цьому випадку подвійний запис або використовується, або ні. Зрозуміло, що у еру цифрових технологій переважна більшість підприємців надає перевагу саме автоматизованому обліку, оскільки це зменшує кількість паперових документів та заощаджує час на веденні обліку, а також дозволяє уникнути багатьох механічних помилок бухгалтера.

Контроль за діяльністю малого підприємства здійснюється у вигляді податкових перевірок, які бувають плановими виїзними та позаплановими. Варто звернути увагу, що термін планової виїзної перевірки на має перевищувати 10 робочих днів, а позапланової – 5. За необхідності перевірку можна продовжити, але не довше ніж на 5 та 2 робочих дні відповідно. За наявності підстав на проведення перевірки, посадова особа органу ДПС має під розписку надати: направлення на перевірку та копії наказу керівника податкового органу, у якому чітко зазначається мета та підстава проведення контролю, а також термін її проведення. Якщо документи оформлені неналежним чином або не були надані підприємцю, то він має право відмовити у проведенні перевірки. У випадку виявлення порушень, контролер, у встановленому законом порядку, має накладати фінансові санкції, такі як стягнення донарахованих сум податків і зборів (обов'язкових платежів), штрафи та пеню.

Результати діяльності малих підприємств залежать від багатьох факторів. Для оцінки економічного потенціалу підприємства використовують аналіз темпів зростання середньої вартості активів. Аналіз темпів зростання обсягу реалізованої продукції дає уявлення про те, які види товарів користуються більшим попитом, отже, збільшення обсягів їх продажів призведе до отримання більшого прибутку. Аналіз темпів зростання прибутків (збитків) очно демонструє ефективність використання ресурсів. Зрозуміло, що доцільно проводити аналіз показників господарської діяльності малого підприємства за декілька років. Саме такий підхід дасть можливість своєчасно виявити існуючі проблеми та прийняти ефективні та оптимальні управлінські рішення.

Висновок. За умов зростання економічної кризи в країні, удосконалення існуючих стандартів бухгалтерського обліку та звітності з метою спрощення обліку на малих підприємствах дозволить керівникам оперативно оцінювати результати діяльності та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: затв. Верховною Радою України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Гевлич Лариса

к.е.н., доцент

Іваніцький Денис

магістр

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В РАМКАХ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

В умовах воєнного часу в Україні особливо важливим є ефективне використання бюджетних коштів, що вимагає оптимізації управління обліковими об'єктами, зокрема, дебіторською заборгованістю, на рівні бюджетної установи.

Дебіторська заборгованість вважається незначним об'єктом, тому останні роки вітчизняними вченими практично не досліджувалася. На наш погляд, неувага до облікових аспектів оптимізації управління дебіторською заборгованістю суб'єктів державного сектору веде до неефективного використання бюджетних коштів і має бути подолана системними дослідженнями як облікових регламентів, так і практики обліку такої заборгованості.

Метою роботи є ідентифікація проблем обліку дебіторської заборгованості бюджетними установами з точки зору їх вирішення.

Організація обліку, у тому числі дебіторської заборгованості, в бюджетних установах, вимагає дотримання вимог низки нормативних документів, передусім, Бюджетного кодексу України № 2456-VI від 08.07.2010 р. [1], закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. [2], Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі (наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203) [3].

Узагальнена система нормативного регулювання обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості бюджетних установ представлена у таблиці 1. Аналіз облікової практики вітчизняних бюджетних установ дозволив ідентифікувати такі проблеми:

1) обліковим працівникам не вистачає стандарту, присвяченого обліку дебіторської заборгованості, що впливає на якість управлінських рішень. Пропонується розробити НП(С)БОДС «Дебіторська заборгованість» за аналогією з П(С)БО 10 та урахуванням галузевих особливостей суб'єктів державного сектору;

2) суб'єкти державного сектору часто ігнорують нормативні документи, які мають розроблятися на рівні установи – Положення про бухгалтерію, Наказ

про облікову політику, Робочий план рахунків, Робоча кореспонденція субрахунків, або використовують варіанти, розроблені головним розпорядником коштів, що негативно впливає на якість управління бюджетною установою з боку її керівника. Пропонується акцентувати увагу керівників бюджетних установ на важливості даної документації.

Таблиця 1 – Система нормативного регулювання обліку дебіторської заборгованості бюджетних установ

Назва	Норм. документ
<i>ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ</i>	
<i>1 рівень – закони України</i>	
Бюджетний кодекс України	закон № 2456-VI від 08.07.2010 р.
Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні	закон № 996-XIV від 16.07.1999 р.
<i>2 рівень – обов'язкові документи центральних органів виконавчої влади</i>	
План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі	наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203
Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі	наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219
Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського бух. обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами	
Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ	наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 р. № 372
Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні	Постанова Правління Нац. банку України від 29.12.2017 р. № 148
<i>3 рівень – методичні рекомендації</i>	
Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору	наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11
<i>3 рівень – нормативні документи бюджетної установи</i>	
Положення про бухгалтерію	наказ керівника бюджетної установи
Наказ про облікову політику	
Робочий план рахунків	
Робоча кореспонденція субрахунків	
<i>ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ</i>	
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань	наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879

Наразі Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору [4] не містять жодного елементу облікової політики щодо дебіторської заборгованості, резерв сумнівних боргів не створюється. З урахуванням масового переведення вітчизняних бюджетних установ у некомерційні підприємства, що спостерігається останні роки, та з метою підвищення ефективності господарчих зв'язків бюджетних установ, вважаємо за доцільне зняття штучних обмежень на випадки виникнення дебіторської заборгованості бюджетних установ від господарської діяльності. Це обумовлює необхідність визначення резерву сумнівних боргів в якості елементу облікової політики та внесення відповідних змін у Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору.

Критичний аналіз проводок Типової кореспонденції субрахунків [5] показав, що не виділено окремого розділу Облік дебіторської заборгованості, а проводки знаходяться в розділі Облік операцій з грошовими коштами, що негативно впливає на якість управління дебіторською заборгованістю. Крім того, не всі операції представлені повно: напр., при видачі у підзвіт іноземної валюти представлені 4 операції: видано під звіт, прийнято та затверджено звіт, повернений підзвітною особою залишок авансу, відшкодовані перевитрати понад виданий аванс; а при видачі національної валюти – тільки 2: видано під звіт, прийнято авансовий звіт. Частина операцій формування дебіторської заборгованості, напр., із здачі в оренду нерухомого майна, не відображена у Типовій кореспонденції субрахунків. Такий вибіркового підхід змушує бухгалтерів бюджетних установ складати проводки за аналогією чи самостійно формувати їх, що негативно відбивається на якості ведення обліку суб'єктів державного сектору.

Узагальнення синтетичного обліку результатів інвентаризації бюджетної установи показало, що у Типовій кореспонденції субрахунків немає проводок щодо коригування величини дебіторської заборгованості за результатами інвентаризації. Така неувага до важливого активу суб'єктів бюджетного сектору, який, у тому числі, характеризує ефективність використання бюджетних коштів, є неправильною і потребує виправлення. Рекомендуємо ввести у Типову кореспонденцію субрахунків розділ відображення лишку та нестачі, пов'язаних із результатами порівняння облікової величини та фактичного розміру дебіторської заборгованості бюджетних установ.

Висновки. За результатами дослідження виділені проблеми організації обліку дебіторської заборгованості бюджетних установ та запропоновані напрями їх вирішення через коректування змісту облікових регламентів.

Дослідження проблем автоматизації обліку дебіторської заборгованості бюджетних установ буде напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. № 2542-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>.
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору: наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#n550>.
5. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. № 1219. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0086-16>.

Каплунська Ірина
магістрантка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

Галузь промисловості являє собою сукупність споріднених підприємств, продукція яких має однакове економічне призначення. Характеризує галузь однотипність використовуваної сировини, технологічних процесів, технічної бази, професійного складу кадрів і умов праці.

Переробна промисловість є галуззю промисловості, в якій як сировина використовуються продукти сільського господарства (овочі, фрукти, бавовна, вовна тощо) або видобуті видобувною промисловістю (нафта, природний газ, руда тощо).

Особливе значення в сучасних умовах повинно приділятися забезпеченню фінансової стійкості підприємств промисловості, що можливо за умов впровадження стратегічних підходів до управління підприємством.

Основні теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як: Л. О. Бакаєв, Т. Г. Бень, Є. Ф. Брігхем, І. О. Бланк, Н. І. Богомоллова, О. А. Воротилова, І. П. Гнеушева, Б. Є. Грабовецький, Л. В. Домбровська, О. В. Кендюхов, О. С. Козлова, В. М. Родіонова, Г. В. Савицька, Є. М. Сич, В. П. Яновська та інших.

Питання пріоритетних напрямів щодо управління фінансовою стійкістю підприємств також неодноразово висвітлювалися в літературі, проте питання управління стійкістю підприємств промисловості потребує дослідження.

Фінансова стійкість є ключовим показником, що відображає ефективність функціонування промислових підприємств та характеризує якість управління їх фінансовими активами. Фінансова стійкість є своєрідним барометром фінансового стану підприємств [1, с. 2].

Основна мета діагностики фінансової стійкості полягає в оцінюванні стабільності функціонування підприємства у поточному періоді та на перспективу [2, с. 96].

Основними задачами діагностики фінансової стійкості є: своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності й поліпшення структури капіталу; оцінювання фінансових ризиків діяльності; вишукування резервів покращення фінансового стану підприємства та його платоспроможності; оцінювання ймовірних фінансових результатів діяльності підприємства виходячи з реальних умов господарювання та наявних власних і позикових засобів; розробка заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства [2, с. 96].

Діагностику фінансової стійкості підприємств можна проводити як за допомогою абсолютних, так і відносних показників [4].

Аналіз підприємств галузі промисловості у 2019–2021 рр. показав, що вони мають позитивну динаміку зміни величини власного капіталу та негативну динаміку зміни власного оборотного капіталу.

Підприємства промисловості в Україні мають нестійке фінансове становище, оскільки по результатам діяльності величина запасів та витрат у 2019–2021 рр. перевищувала величину джерел формування запасів. Вказаний тип стійкості свідчить про наявність проблем з джерелами фінансування.

Аналіз відносних показників фінансової стійкості промислових підприємств показав також погіршення значень всіх показників.

Так, коефіцієнт фінансової незалежності на промислових підприємствах за період, що аналізується, зменшився з 0,28 одиниць у 2019 році до 0,25 у 2021 р. Це означає, що у 2021 р. підприємства мали можливість власними коштами фінансувати лише 25 % активів, тоді як решту фінансували за рахунок позикових коштів.

На промислових підприємствах коефіцієнт маневреності власного капіталу мав тенденцію до збільшення, тобто до знаходження власного капіталу у формі, яка забезпечує гнучкість використання власних засобів підприємств.

Значення коефіцієнту концентрації позикового капіталу упродовж 2019–2021 рр. на промислових підприємствах збільшився на 0,03 одиниці, що є негативною тенденцією, оскільки означає посилення залежності підприємств від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансової стійкості вказує, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Значення показників не відповідають нормативним значенням 0,85–0,90.

Низьке значення показників промислових підприємств свідчить про високий рівень ризику втрати платоспроможності. Значення коефіцієнтів становили 0,43 у 2019 році та по 0,40 – у 2020 а 2021 роках, це означає, що лише 40 % активів підприємств фінансувалися за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань.

Отже, розраховані показники дають змогу зробити висновок, що підприємства промисловості наразі є фінансово нестабільними, мають нестійке фінансове становище.

Концепція вдосконалення управління фінансовою стійкістю виходить з вказаних нижче положень:

- мультиплікативний ефект досягнутих результатів підприємства проявляється у посиленні ефекту фінансового важеля, якісній зміні фінансових відносин та структури джерел фінансування підприємства;
- структура елементів системи управління фінансовою стійкістю підприємства визначається рівнем розвитку групи факторів, що інтегрують;
- фінансове середовище впливає на фінансову стійкість підприємства, а остання впливає на комплекс взаємних багатосторонніх ділових зв'язків

підприємства з суб'єктами фінансових відносин, кількісний і якісний склад фінансових ресурсів;

– управління фінансовою стійкістю підприємства доцільно будувати на основі: вибору показників результативності, ідентифікації зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства з виявленням їх взаємозв'язку та пріоритетності, аналізу кількісних показників;

– управління формуванням позикового капіталу – один із найважливіших функціональних напрямів регулювання корпоративних фінансів;

– на рівень фінансової стійкості істотно впливає ефективність податкового планування [3].

Отже, промислові підприємства в Україні мають нестійке фінансове становище, тому першочерговими завданнями, що ставляться перед ними, можна вважати забезпечення покращення фінансової стійкості, оптимізацію структури капіталу на основі ефективності використання ресурсного потенціалу для максимізації прибутку та підвищення рентабельності.

Список використаних джерел

1. Пшеничникова О. Діагностика фінансової устойчивости в контексте повышения уровня финансового состояния организации. *Политика, экономика и инновации*. 2018. № 4 (21). С. 1–6

2. Пріб К. А. Діагностика в системі управління: навчальний посібник. Ін-т підгот. кадрів держ. служби зайнятості України. Київ : ЦУЛ, 2016. 431 с.

3. Киров А. В. Управление фінансової устойчивостью предприятия в контексте ресурсно-факторного подхода URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197429543.pdf> (дата звернення 17.09.2022)

4. Уманська В. Г. Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/177.pdf> (дата звернення 15.09.2022)

Крот Юлія

к.е.н., доцент

Бразілій Наталія

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ЕКСПЕРТНУ ОЦІНКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ефективне використання основних засобів зумовлюють необхідність впровадження на підприємстві науково обґрунтованої системи обліку основних засобів, яка б відповідала вимогам управління. Ринкові відносини обумовлюють об'єктивну необхідність підвищення ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством.

Для одержання достовірної та повної інформації про діяльність підприємства, необхідно мати чітке уявлення про стан і вартість його активів, найбільшу частку яких, як правило, становлять основні засоби, оскільки їх вартість значною мірою впливає на показники діяльності підприємства. Досягти цих результатів можливо при проведенні переоцінки, яка є важливим, але, водночас, трудомістким та складним процесом. Досить часто для проведення переоцінки основних засобів та визначення їх ринкової вартості є потреба та необхідність залучення професійних експертів з оцінки. Проте дискусійним є питання щодо обліку витрат на експертну оцінку об'єктів основних засобів.

Дослідженнями проблеми оцінки основних засобів займалися багато науковців, як Білуха М., Голов С., Голованов О., Гомберг Л., Дем'яненко М., Завгородній В., Линник В., Кірейцев Г., Палій В., Олійник М., Старобойт В. А., Хома С. В. та ін. Проте ряд питань мають дискусійний та нерегульований характер. Одним із них й виступає питання експертної оцінки основних засобів та відображення витрат на її проведення в системі обліку підприємства.

Згідно з ПСБО 7 «Основні засоби» підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо на дату балансу його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої [3]. Тобто в цілях бухгалтерського обліку переоцінка основних засобів – справа добровільна. Але коли підприємство вирішило її провести, то слід пам'ятати, що для визначення справедливої вартості основних засобів для їхньої переоцінки доведеться залучати спеціалізовану компанію або фахівця-оцінювача. Адже ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» зазначено, що оцінку майна обов'язково потрібно проводити у випадку переоцінки основних засобів для цілей бухгалтерського обліку [2]. Таким чином, звертатися до суб'єкта оціночної діяльності в разі проведення переоцінки основних засобів – це обов'язок, а не право підприємства.

На наш погляд, затрати на оплату послуг професійного оцінювача слід зараховувати до когорти адміністративних витрат (дебет рахунку 92 «Адміністративні витрати»). Аргументом на користь цього є положення п. 18 ПСБО 16 «Витрати» [4]. Де зазначено, що до адміністративних витрат, серед іншого, потрапляють винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо). Тому на їх суму має бути зроблено запис: Дт 92 Кт 685, 311, 372.

Щодо податкового обліку, то витрати на експертну оцінку основних засобів можуть потрапити до складу податкових витрат якщо:

- пов'язані із господарською діяльністю (пп. 14.1.36 Податкового кодексу України);
- документально підтверджені (п. 138.2 Податкового кодексу України) [1].

З першою умовою в зазначеному випадку все гаразд, адже щойно ми довели, що оцінку майна для цілей бухгалтерської переоцінки зобов'язаний

проводити суб'єкт оціночної діяльності. Тому справа лише за документальним підтвердженням таких витрат (наприклад, звіт про оцінку майна, акт оцінки майна, розрахункові та платіжні документи тощо). За цих обставин заборон та обмежень щодо фіксації витрат у податковому обліку не має. Навіть, незважаючи на положення п. 152.10 ПКУ, який говорить, що в податковому обліку не відображають результати бухгалтерської переоцінки основних засобів [1]. Але він у жодному разі не забороняє показувати витрати на її проведення.

Тож за згаданих вище обставин затрати на оплату послуг професійного оцінювача в разі переоцінки основних засобів мають залишити свій відбиток у податковому обліку. Залишилося лише з'ясувати, до яких саме витрат їх зарахувати. На наш погляд, затрати на оплату послуг суб'єкта оціночної діяльності в податковому обліку логічно зарахувати до адміністративних витрат. Адже, в пп. 138.10.2 ПКУ зазначено, що до них зараховують винагороду за консультаційні, інформаційні, аудиторські та інші послуги, які отримує платник податку для забезпечення господарської діяльності [1].

Висновок. Таким чином, витрати на проведення експертної оцінки основних засобів для проведення їх переоцінки зараховують до складу адміністративних витрат як в бухгалтерському, так й в податковому обліку з подальшим відображенням на рахунках та у відповідних рядках бухгалтерської та податкової звітності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 № 2755-VI з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.01 р. № 2658 з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене: наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене: наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. № 318. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

ТЕХНОЛОГІЧНІ, ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Присяжнюк Юрій

д.е.н., професор

Макогін Зоряна

к.е.н., доцент

Федунь Юрій

к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені І. Франка

м. Львів, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЕКОНОМІКУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Надходження інвестицій для потреб розвитку економіки має надзвичайно важливе значення для будь якої країни. У сучасних умовах глобалізаційних процесів саме інвестиції є тим драйвером економічного зростання здатного модернізувати економіку і забезпечити стале економічне зростання. Тому більшість зарубіжних країн протягом останніх років активно застосовують політику лібералізації інвестиційних потоків.

Для прикладу, Сполучені Штати Америки протягом багатьох років були лідером як в надходженні ПІІ, так і в їх інвестуванні. США мають високу інвестиційну привабливість галузей економіки, що свідчить про влучне державне регулювання з боку влади. Особливістю регулювання інвестиційних процесів у США є те, що воно відбувається безпосередньо на внутрішньому ринку, а зовнішній ринок лише підтримує рух капіталу. Серед основних напрямів стимулювання інвестиційних потоків у США можна виділити:

- 1) сприяння інвестуванню, як з боку учасників, так і з боку влади;
- 2) високу конкуренцію на фінансових ринках;
- 3) вільний обіг інвестицій завдяки сприянню законодавчої бази, державної та місцевої влади;
- 4) інститути інфраструктури стимулюють обіг інвестицій через вигідні умови кредиту і швидкість обслуговування інвестиційних коштів [1, с. 84].

Крім того, у межах податкової реформи в 2018 р. у США законом «Про скорочення податків та забезпечення робочих місць» (“The Tax Cuts and Jobs Act”) було знижено ставку податку на прибуток з 35 до 21 %, що створило нові можливості для розвитку бізнесу та забезпечення робочих місць. Також урядом США видано розпорядження № 13771 (Executive Order 13771), яке передбачає зниження регуляторного навантаження завдяки якому вдасться прискорити інвестиції у бізнес, що особливо актуально для новостворених компаній [2].

Отже, особливістю політики залучення інвестицій у США є покращення бізнес-інвестиційного клімату, зменшення податкового навантаження, розбудова інфраструктурних об'єктів, що полегшує підприємствам доставку продукції та ін. Зокрема, нещодавно Конгресом США внесено законопроект, який передбачає виділення 1 трлн. дол. США на інфраструктурні інвестиції, включаючи модернізацію міждержавної системи автомобільних доріг та інших стратегічних національних мереж вантажних перевезень.

Іншою країною, яка активно залучає іноземні інвестиції є Китай, який почав динамічно розвиватися лише з 70-х років XX століття. Вже більше 15 років Китай є привабливим для іноземних інвесторів, а близько 10 років і сам виступає в якості міжнародного інвестора. Головною особливістю в Китаї є те, що об'єктами інвестування виступають торгові партнери та підприємства, які розташовані в офшорних зонах. Також в останні роки Китай поступово лібералізує ринок потоків капіталу, що передбачено у 14-му п'ятирічному плані (2021–2025) розвитку країни (14th Five-Year Plan (2021–25)). Зокрема у розділі IV передбачено пільговий режим оподаткування для підприємств, які проводять фундаментальні дослідження та активно залучають інвестиції у цьому напрямку. Серед інших особливостей залучення інвестиційних потоків у Китаї є те, що [3, с. 44]: 1) інвестиційні потоки збільшуються відповідно до стратегічних орієнтирів інвестування; 2) інвестування стимулюється державою у нерозвинені галузі та регіони; 3) активна підтримка державою внутрішніх інвестицій; 4) обмежуються зовнішні потоки інвестицій у державні компанії, а приватний бізнес стимулюється; 5) заохочення іноземних інвестицій насамперед у високі технології, екологічно чисту енергію та експортоорієнтовані сектори.

У січні 2019 р. Китай розширив існуючу преференційну політику щодо малих та малоприбуткових підприємств. Для прикладу, компанії з річним оподатковуваним доходом менше 1 мільйона юанів (147 290 доларів США) на рік отримують пільгову ставку податку на прибуток підприємств, яка становить 20 %, при чому оподатковується лише 25 відсотків доходу, а решта 75 відсотків не оподатковується [4].

Особливо важливим аспектом залучення інвестицій у Китаї є створення спеціальних економічних зон (Чжухай, Шеньчжень, Шаньтоу, Хайнань, Сямень) та прирівняний до них за статусом Новий район Пудун (Шанхай), 32 зони економічного та технологічного розвитку (в Пекіні, Шанхаї, Гуанчжоу, Тяньцзіні та інших великих містах); 15 зон вільної торгівлі (міста Шанхай, Тяньцзінь, Далянь, Гуанчжоу тощо); 14 зон прикордонного економічного співробітництва [5, с. 119], які приваблюють інвесторів пільговою системою оподаткування. Компанії, що працюють в СЕЗ, можуть розраховувати, серед інших стимулів, на вищий рівень автономії у своїй діяльності, низку податкових пільг, субсидії на земельні ділянки, споруди та пільгову систему працевлаштування населення. Така політика уряду країни сприяла збільшенню інвестиційних надходжень до країни навіть під час світової пандемії COVID-19 (рисунок 1).

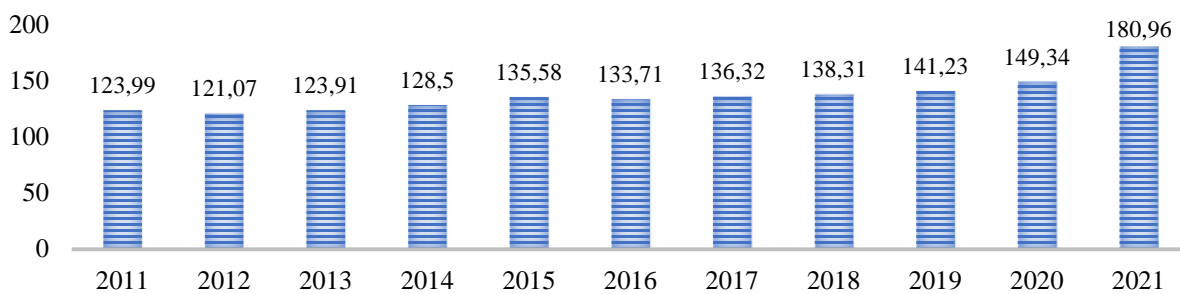

Рисунок 1 – Річний притік прямих іноземних інвестицій у Китай з 2011 по 2021 рр., млрд. дол. США [6]

Ще однією країною, яка активно заохочує надходження іноземного капіталу є Німеччина. У цій країні велике значення мають інвестиційні гарантії, які є рушійною силою промисловості цієї країни. Особливістю в даній країні є те, що іноземні інвестори мають такі ж самі права, як і місцеві підприємці. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Німеччині здійснюється завдяки «Закону про зовнішньоекономічну діяльність», який регулює притік інвестицій, національну валюту, зовнішню політику та національну безпеку.

Німеччина є досить привабливою для іноземних інвесторів державою. Уряд країни пропонує численні стимули для всіх інвесторів, незалежно від національності чи походження. Пакети заохочень включають [7]: податкові пільги; грошові стимули (субсидії); кредити на пільгових умовах або державні гарантії. Уряд надає також гранти для іноземних інвесторів (програма грошових стимулів – GRW); гранти на дослідження та розробки для різних категорій досліджень (фундаментальні дослідження, промислові дослідження, експериментальні розробки); гранти найму персоналу (програми, що зосереджуються на підтримці найму персоналу, підтримці навчання, субсидії на заробітну плату). Для регіонів, які входять до категорії «з найвищим рівнем стимулювання інвестицій» пропонуються субсидії, які покривають до 30 % витрат малих підприємств. Малі підприємства, розташовані в прикордонних з Польщею областях (переважно розташовані у Східній Німеччині), можуть отримати до 40 % фінансування.

Висновок. Отже, важливою умовою економічного розвитку кожної держави є інвестиційна активність. Вона відбувається завдяки залученню ПІІ в найбільш пріоритетні галузі економіки країни. Приплив іноземних інвестицій стимулює науково-технічний прогрес, зростання експорту, забезпечує створення нових робочих місць та сприяє інтеграції до міжнародних ринків капіталу та ін.

Список використаних джерел

1. Руденко О. А. Особливості формування та регулювання інвестиційних заходів у США // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 2. (Частина 2). С. 82–86.
2. FDI Strong: The U.S. Tops the World in Foreign Direct Investment. URL: <https://www.gray.com/insights/fdi-strong-the-u-s-tops-the-world-in-foreign-direct>.

3. Макогін З. Я., Атаманчук З. А., Науменко В. Д. Аналіз досягнень Китаю як «локомотиву» глобального економічного зростання // «SWorldJournal» (Bulgaria). Випуск № 11. (Частина 4). 2022. С. 42–47.

4. China: foreign investment. URL: <https://santandertrade.com/en/portal>.

5. Лазарчук М. О. Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники. Вісник МСУ. Економічні науки. 2013. Т. XVI. № 1–2. С. 117–124.

6. Annual inflow of foreign direct investment (FDI) to China from 2011 to 2021 (in billion U.S. dollars). URL: <https://www.statista.com/statistics/1016973/china-foreign-direct-investment-inflows>.

7. Invest in Germany. URL: <https://www.lawyersgermany.com/why-invest-in-germany>.

Паламарчук Дмитро

к.е.н., доцент

Паламарчук Наталія

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РІШЕННЯ СПІВВЛАСНИКІВ ПРО МОДЕРНІЗАЦІЮ БАГАТОКВАРТИРНОГО ЖИТЛОВОГО БУДИНКУ НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ

Курс на підвищення ефективності використання енергії Польща взяла ще в 90-х роках. Одним з ключових напрямків зростання енергоефективності в Польщі є термомодернізація будівель. За оцінками ВРІЕ (Buildings Performance Institute Europe) від стимулювання підвищення енергоефективності будівель Польща отримає вигоди пов'язані з скороченням енергетичної бідності населення, підвищенням економічної активності та створенням нових робочих місць у галузях, пов'язаних з термомодернізацією.

Таблиця 1 – Програми підвищення ефективності використання енергії Польщі

Programme name	Start - end dates	Targeted existing buildings:	Budget/source
1	2	3	4
Thermo-renovation and Repairs Fund	3 1999 р.	Single-family and multi-family residential buildings; Privately owned and publicly owned non-residential buildings	Current annual budget €48.7M + irregular additional financing/ from national budget
Thermo-renovation of single-family residential buildings	2015-2023 pp.	Single-family residential buildings	€95.2M for 2015-2020 (including €28.6M for non-refundable forms of grants)/ NFOŚiGW
Air protection – Reduction of CO2 emissions in public, residential and industrial buildings	Not limited	Single-family and multi-family residential buildings; Privately owned and publicly owned non-residential buildings	€147.6M (approximate yearly budget of all Regional Funds), the budget is indicated yearly in each Fund based on demand / Regional Funds for Environmental Protection and Water Management (WFOŚiGW)

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
“KAWKA” – Reducing air pollution by supporting an increase of energy efficiency and development of distributed renewable energy sources	2014-2020 pp.	Multi-family residential buildings and publicly owned non-residential buildings	€190.5M / €5.2M from Regional Funds for Environmental Protection and Water Management
Energy-saving investments in SMEs	2014-2017 pp.	Privately owned non-residential buildings	€14.3M/The National Fund for Environmental Protection and Water Management (NFOŚIGW)
The Operational Programme Infrastructure and Environment (OP&IE)	2014-2023 pp.	Multi-family residential buildings; Privately owned and publicly owned non-residential buildings	€165.9M – public buildings, €225.6M – residential buildings / contributions from the EU Cohesion Fund
The Regional Operational Programmes націлені на комплексну енергомодернізацію багатоквартирних житлових та громадських будівель	2014-2022 pp.	Multi-family residential buildings; Privately owned and publicly owned non-residential buildings	€85.8M – public buildings, €481.1 M – residential buildings / European Regional Development Fund (ERDF)

Джерело: [1]

Thermo-renovation and Repairs Fund та Thermo-renovation of single-family residential buildings націлені на комплексну термомодернізацію будівель, Air Protection, KAWKA and SMEs programmes використовуються для реалізації точкових рішень. Серед всіх перелічених інструментів найбільш потужним є Thermo-renovation and Repairs Fund основною метою якого є фінансова підтримка проектів термомодернізації та реконструкції.

Близько 90 % заявок поданих до Thermo-renovation and Repairs Fund це заявки на підтримку термомодернізації багатоквартирних будинків [2]. Для того щоб провести термомодернізацію багатоквартирного будинку потрібно провести голосування і на підтримку термомодернізації набрати більше половини голосів співвласників (співвласником є кожен, хто має у власності житлове чи не житлове приміщення), тобто прийняти колективне рішення.

Співвласниками будинку є представники різних верств населення з різним рівнем доходів, і досить часто це є «вузьким місцем», оскільки частина співвласників з низькими доходами має обмежені можливості для фінансування модернізації будинку (навіть розуміючи, що інвестиції в термомодернізацію в перспективі окупляться економією на опаленні). В свою чергу, окупність проекту, яка залежить від вартості модернізації та вартості енергоресурсів теж впливає на прийняття рішення. Чим коротшим є термін окупності проекту тим співвласники більш схильні до термомодернізації будинку.

Спрощено схильність співвласників до термомодернізації будинку можна зобразити як функцію від доходів, вартості термомодернізації та енергоресурсів $f(Y, p_{mod}, p_{en})$. Зростання доходів Y населення збільшить обсяг наявних

активів домогосподарств, що підвищить схильність співвласників до інвестицій в термомодернізацію. Зростання вартості термомодернізації p_{mod} негативно впливатиме на схильність до термомодернізації, оскільки збільшуватиме термін окупності проекту. Зростання вартості енергоресурсів, що споживаються p_{en} стимулюватиме співвласників до пошуку шляхів до заощадження, найочевиднішим з яких є термомодернізації будинку.

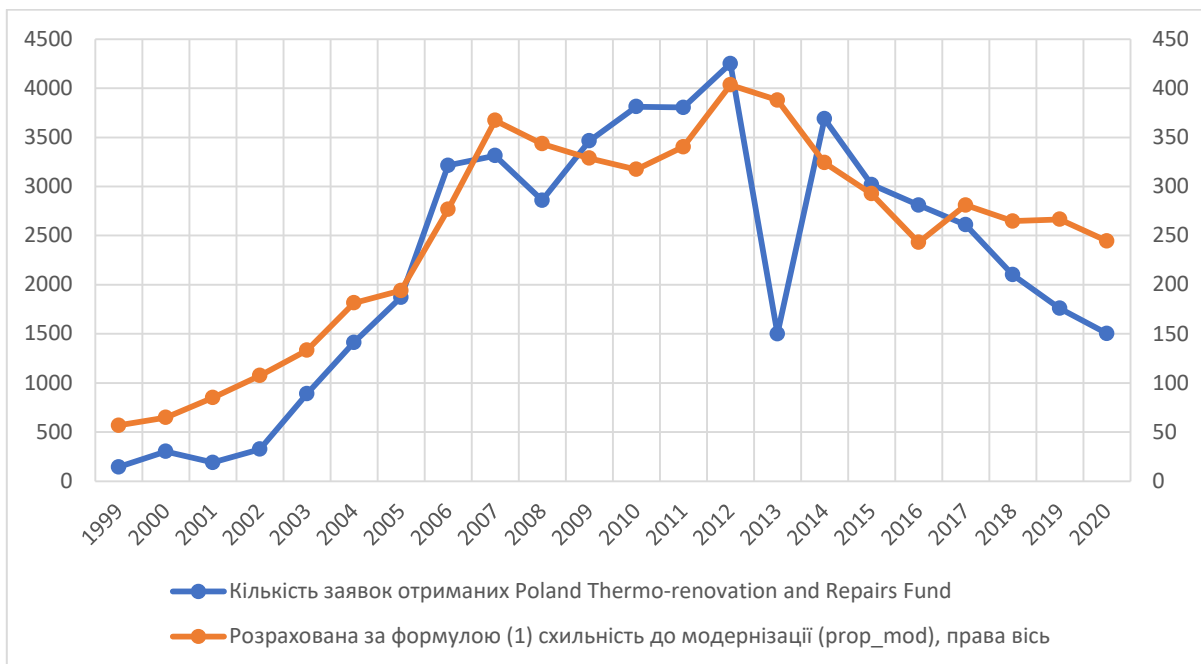
За дохід домогосподарств Y приймемо суму середньої заробітної плати за попередні 5 років.

За вартість термомодернізації P_{mod} візьмемо середню річну вартість 1 м² житла. В свою чергу, обсяг інвестицій в термомодернізацію I_{mod} виразимо як добуток вартості модернізації p_{mod} та її масштабів k , тобто $I_{mod} = kp_{mod}$.

За вартість енергоресурсів, що споживаються p_{en} візьмемо ціну 1Гкал природнього газу. Витрати на споживання енергоресурсів C_{en} – виразимо як добуток вартості p_{en} та обсягу його споживання n , тобто np_{en} .

Схильність до термомодернізації, яку ми позначимо $prop_{mod}$, прямопропорційна величині доходів співвласників Y та обернено пропорційна терміну окупності інвестицій в термомодернізацію $\frac{C_{en}}{I_{mod}}$ і має вигляд:

$$prop_{mod} = Y * \frac{C_{en}}{I_{mod}} \quad (1)$$

Рисунок 1 – Фактична кількість заявок отримана Thermo-renovation and Repairs Fund та розрахункова величина схильності населення до термомодернізації свого житла (коефіцієнти $n, k=1$)

Розраховано за даними: [2–5]

Thermo-renovation and Repairs Fund на безповоротній основі надає три форми фінансової допомоги: бонус за термомодернізацію, бонус за

реконструкцію та компенсацію (прямі виплати). З 1999 р. по I квартал 2021 р. ним було підтримано більше 43 тис. проектів модернізації на загальну суму близько 600 млн. євро (2,3 млрд. злотих). Як бонуси за термомодернізацію було виплачено 74 % коштів, 15 % як бонуси на реконструкцію і 11 % як компенсації.

Протягом терміну існування Thermo-renovation and Repairs Fund розмір відшкодування змінювався. Наприклад, розмір бонусу за термомодернізацію (найпопулярніший вид підтримки серед бенефіціарів Фонду) в 1999–2008 рр. був до 20 % вартості проекту, з 2009 р. – 16 %.

В перші чотири роки роботи (з 1999 р. по 2002 р.) було подано менше 1 тис. заявок на участь в програмі Thermo-renovation and Repairs Fund. Але вже з 2003 р. кількість заявок почала стрімко зростати і зацікавленість в термомодернізації будівель досягнула свого максимуму в 2012 р. (4251 заявка), після чого почала стійко падати з року в рік. В 2013 р. був зафіксований різкий спад кількості заявок поданих до Фонду, але це пояснюється недостатнім бюджетним фінансуванням Thermo-renovation and Repairs Fund того року а не різким падінням зацікавленості власників/управителів будівель в їх термомодернізації.

З рисунка 1 видно, що є висока повторюваність розрахунковою величиною схильності до термомодернізації ($prop_{mod}$) динаміки надходжень заявок на фінансову підтримку модернізації житла до Thermo-renovation and Repairs Fund (коефіцієнт кореляції рядів більше 0,8). Це свідчить про той факт, що при прийнятті колективного рішення про термомодернізацію свого багатоквартирного будинку співвласники керуються, переважно, раціональними мотивами. І їх рішення залежить від відповідей на два запитання: «Як швидко економія на опаленні окупить інвестиції в модернізацію нашого будинку?» і «Чи достатньо наших доходів для здійснення такого інвестування?».

Висновок. З однієї сторони, термомодернізація житлового будинку дозволяє скоротити споживання енергетичних ресурсів та, відповідно, витрати на їх оплату. Зекономлені кошти домогосподарств – це по суті додатковий дохід, який домогосподарства отримують як дохід від інвестицій в термомодернізацію і зможуть його використати в майбутньому. Втім, з іншої сторони низька вартість енергоресурсів не створює достатньої мотивації для проведення термомодернізації, особливо, якщо це поєднується з високою вартістю будівельних робіт. Також, низькі доходи є стримуючим фактором, навіть, якщо термомодернізація швидкоокупна, оскільки більшість співвласників будинку можуть просто не могли дозволити собі додаткові витрати.

Таким чином, підвищенню ефективності використання енергії житловим сектором сприятиме зростання вартості енергоресурсів, забезпечення помірної вартості термомодернізації (тобто, вартості матеріалів та обладнання, що використовується для термомодернізації), та зростання доходів населення (насамперед, в групах з нижчим за середній рівнем доходу).

Список використаних джерел

1. Status report "Financing building energy performance improvement in Poland". Buildings Performance Institute Europe (BPIE). 2016. URL: https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2016/01/BPIE_Financing-building-energy-in-Poland_EN.pdf
2. Dane liczbowe Funduszu Termomodernizacji i Remontów. Bank Gospodarstwa Krajowego. 2021. URL: https://www.bgk.pl/files/public/Pliki/Fundusze_i_programy/FTiR/Dane_liczbowe_FTIR_05.2021.pdf
3. Eurostat: Gas prices for household consumers - bi-annual data (from 2007 onwards) URL: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nrg_pc_202&lang=en
4. Stat.gov.pl. Obrót nieruchomościami w 2020 r. URL: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5492/8/4/1/obrot_nieruchomoaciami_w_2020_roku.pdf
5. ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH. Przeciętne wynagrodzenie od 1950 r. URL: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki/wskazniki/przecietne-wynagrodzenie-w-latach>

Саламаніна Софія

студентка

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Інноваційні технології у банківській сфері сприяють підвищенню загального рівня фінансового та економічного добробуту, а також розвитку країни. Важливу роль у процесі впровадження новітніх методик та засобів відіграють центральні банки, зокрема Національний банк України.

Відповідно до офіційного сайту, одним з пріоритетних завдань для НБУ є підтримання стабільної та ефективної фінансової системи, якій довіряють громадяни та бізнес. Зведення до мінімуму можливих негативних впливів та покращення рівня стійкості до криз також є важливим аспектом функціонування центральної установи [1]. Наразі різкі зміни у зовнішньому середовищі потребують від банківських підприємств кардинально інноваційних технологічних рішень задля підтримання максимально стабільного стану відповідного сектору економіки.

Якщо звернути увагу на особливості розвитку цієї галузі до різкого погіршення економічного середовища, то можливо зауважити, що більшість банківських інноваційних технологій були спровоковані попитом споживачів, а структура інноваційних продуктів упродовж останніх п'ятнадцяти років зазнала істотних змін. За різних часів підлягав змінам портрет цільового споживача та послуги, які будуть найбільш актуальними для тієї чи іншої аудиторії. Сьогодні найбільш актуальними є інновації засновані на цифрових технологіях. Сучасні банківські інноваційні технології мають відповідати задовольняти такі важливі

для споживачів потреби, як зручність, швидкість, контроль та самостійність, які сприяють спрощенню обслуговування споживачів та знижують витрати часу на проведення операцій [2, 81]. Проте різке збільшення новітніх технологічних засобів та активної диджиталізації викликає необхідність створення новітніх засобів для їхнього контролю. Однією з таких є створена Національним банком України концепція платформи інноваційних фінансових рішень у рамках розробки Стратегії розвитку фінансових технологій в Україні до 2025 року, де регуляторна пісочниця є одним із дієвих елементів [1]. Серед функцій регуляторної пісочниці можливо виокремити три найважливіші пункти:

- це платформа для взаємодії з ринком, яка відкрита до всіх учасників, які бажають впроваджувати нові сервіси та продукти на ринку, щоб поліпшити життя клієнтів;
- це спеціальний правовий режим роботи для фінансових компаній, який дозволяє тестувати нові сервіси в обмеженому середовищі без ризику порушення фінансового законодавства;
- це тестова сфера, в якій за потреби можна випробовувати нові продукти на обмеженому колі споживачів.

У світі вже існують приклади застосування таких «пісочниць» або Sandbox, які з'явилися недавно. У 2015 році у Великобританії було зафіксовано перше використання такої платформи. Відтоді вона стала найпопулярнішим форматом взаємодії фінансових регуляторів.

Наразі у світі з реальними кейсами активно працює 13 регуляторних «пісочниць» – у США, Британії, Канаді, Австралії, Швейцарії, Сінгапурі, Литві, ОАЕ, Малайзії, Філіппінах, Таїланді, Індонезії. Ще майже стільки ж розробляються або плануються до запуску [3].

Висновок. Таким чином, в сучасних умовах стрімкого розвитку інновацій, завданням Національного банку є контроль та допомога коректної реалізації сучасних технологій у банківській сфері. Також через кризовий стан економіки важливою функцією є підтримка приватних підприємств, створення найбільш сприятливих умов функціонування. Регуляторна «пісочниця» зможе стати дієвою інноваційною платформою для перевірки та вдосконалення запланованих впроваджень у банківському секторі економіки.

Список використаних джерел

1. bank.gov.ua [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Матвійчук М., Основні тенденції розвитку банківських інновацій в Україні / М. Матвійчук, С. Теслюк // Фінанси, банківська справа та страхування. – 2021. – №1 – С. 79–87.
3. minfin.com.ua [сайт]. URL: <https://minfin.com.ua/>

Грищенко Данило
студент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄС

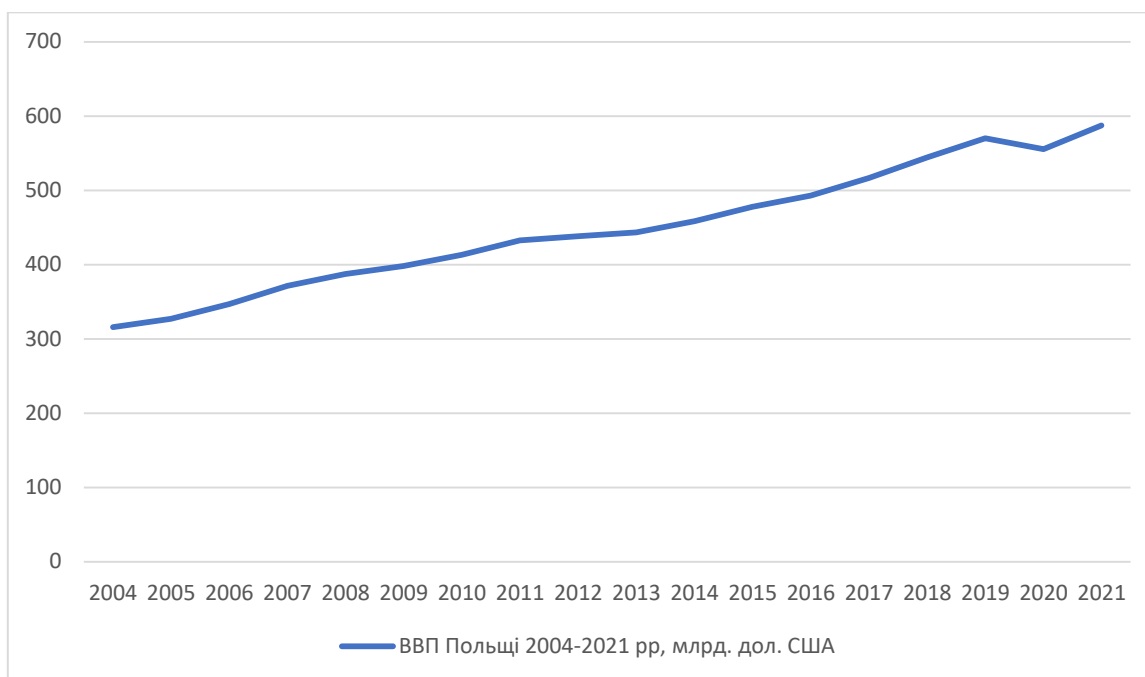
На сьогодні така форма міжнародних економічних відносин як міжнародне інвестування набула широкого значення у контексті глобального економічного розвитку. І, звісно, найбільше інтеграційне об'єднання у світі – ЄС – не є винятком. Варто зауважити, що в залежності від розвитку країни-члена блоку, необхідність у інвестиціях різниться – чим менший ВВП, тим більше сфер мають потребу у внутрішньому та зовнішньому фінансуванні.

Гарним прикладом можна вважати поглиблення економічного розвитку Польщі на тлі дотацій із спільного бюджету держав Європейського Союзу, що насправді і є ілюстрацією зовнішнього інвестування. У період декількох минулих років дана країна йшла у розріз із позицією усього об'єднання, що як мінімум двічі ставало приводом або для затримки надходження коштів, або для їх перерозподілу не на користь Польщі. У 2020 році окремі воєводства та муніципалітети Польщі оголосили себе непривітними до ідеології ЛГБТ та заборонили проведення маршів за рівність у питанні сексуальних вподобань. Реакцією Єврокомісії стали попередження про часткове або повне припинення фінансування проєктів у країні, що створювалися коштом бюджету ЄС [1].

У 2021 році Польща визнала своє національне законодавство вище за право Євросоюзу. Такі події викликали занепокоєння у Брюсселі, бо судова реформа, що почалася в країні ще у 2017 році, фактично віддала верховенство права в політичні руки.

Аналізуючи ці два випадки, можна зауважити, що фінансування з боку ЄС має великий вплив на національну політичну, соціальну та економічну кон'юктуру в Польщі, тому що після погроз від Брюсселя в адрес польських чиновників, 4 з 5 воєводств відкликали резолюцію щодо утисків прав ЛГБТ на своїй території. Автор роботи пропонує проаналізувати стан економіки Польщі та зробити відповідні висновки.

Польський ВВП увесь час перебування країни в ЄС мав тенденцію до зростання і варто виокремити, що фактором впливу є не тільки інвестування, але воно в більшій мірі. Лише у 2022 році Польща може отримати близько 36 мільярдів євро від союзу. Завдяки європейському фінансуванню Польща вже змогла значно покращити стан доріг, мережу водопостачання і каналізації у багатьох містах. Однозначною перевагою фінансування із Фонду відбудови є те, що його кошти можуть використовувати лише на подібні проєкти. Тобто Євросоюз фактично стимулював Польщу покращувати стан своєї інфраструктури [3].

Рисунок 1 – Зміни у ВВП Польщі за період членства в ЄС [2]

Особливо необхідним зовнішнє фінансування стає у період кліматичних змін, коли Польщі неминуче доведеться щось робити зі своєю вугільною енергетикою.

Висновок. Аналізуючи наведені дані, можна стверджувати, що інвестиційні аспекти розвитку національної економіки у контексті глобалізаційних зворушень є досить значущими, і особливо для країн, що зростають. Сьогодні Польща може похизуватися великими обсягами внутрішніх та зовнішніх, приватних, державних та внутрішньосоюзних дотацій та кредитів. Варто зауважити, що хоча і економічне зростання відбувається під дією багатьох факторів, жодна країна світу не хоче втрачати фактор інвестицій у критичні сектори економіки. Польща є найяскравішим прикладом цього.

Список використаних джерел

1. ЄС попередив польські регіони про втрату фінансування через «вільні від ЛГБТ зони». URL: <https://www.euointegration.com.ua/news> (дата звернення: 16.10.2022)
2. GDP (constant 2015 US\$) – Worldbank data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?locations=PL> (дата звернення: 16.10.2022)
3. Без фінансування ЄС Польща стане найбідніших у союзі – Rzeczpospolita. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-58965335> (дата звернення: 16.10.2022)

Фесенко Вікторія

студентка

(науковий керівник – ст. викладач Боровик Тетяна)

Черкаський державний бізнес-коледж

м. Черкаси, Україна

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Важливим фактором забезпечення сталого розвитку економіки країни та становлення її позитивного іміджу на світовій арені є інвестиційна привабливість держави.

Вперше термін «інвестиційна привабливість» почав використовуватися в 80–90-х роках ХХ століття. Тоді як на території вже незалежної України поняття «інвестиційна привабливість підприємства» вперше було сформульоване та законодавчо закріплено наказом № 22 від 23.02.1998 року Агентством з питань банкрутства в «Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємства та організації» та визначає рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки [1]. Окремі науковці розглядають інвестиційну привабливість як набір фінансово-економічних показників які визначають оцінку зовнішнього середовища, рівень позиціонування на ринку та потенціал отриманого в кінці результату [2]. Загалом інвестиційна привабливість країни розглядається як сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів [3, с. 10]. Інвестиційна привабливість національної економіки в глобальному вимірі визначається індексом інвестиційної привабливості, який визначає привабливість регіону, галузі, країни в цілому для потенційних інвесторів. Дослідження щодо визначення Індексу інвестиційної привабливості проводить Європейська Бізнес Асоціація. Зазначений індекс показує ставлення бізнесу до інвестиційного клімату країни та вимірюється за 5-бальною шкалою Лайкерта, умовно-позитивним є значення більше 3. Якщо індекс перебуває в межах від 1 до 3 то ставлення бізнесу негативне, якщо від 3 до 4 – нейтральне і від 4 до 5 – позитивне. За даними Європейської бізнес-асоціації, тільки протягом чотирьох років упродовж останнього десятиліття індекс інвестиційної привабливості України перевищував 3 бали [5].

Позиція України в глобальних рейтингах, компоненти яких містять інформацію щодо інвестиційної привабливості національної економіки за 2014–2019 рр. наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Рейтингові позиції України в глобальних економічних рейтингах

Рік	Індекс економічної свободи	Рейтинг глобальної конкурентоспроможності	Рейтинг легкості ведення бізнесу	Рейтинг інвестиційної привабливості	Рейтинг сприйняття конкуренції
2014	155	84	112	109	144
2015	162	76	96	89	142
2016	162	79	83	130	130
2017	166	85	80	134	131
2018	150	81	76	131	130
2019	147	83	71		120

Джерело: складено автором за даними [5, 6].

Згідно дослідження бачимо, що у таких рейтингах, як індекс економічної свободи, рейтинг легкості ведення бізнесу Doing Business та рейтинг сприйняття корупції, у 2019 році Україна має кращі позиції, ніж у 2014 році. За такими рейтингами, як рейтинг глобальної конкурентоспроможності та рейтинг інвестиційної привабливості, спостерігаємо погіршення позицій України. Якщо порівнювати місце у рейтингу в 2019 році з 2018 роком Україна у 2019 році втратила дві позиції в індексі глобальної конкурентоспроможності й опустилася на 85-те місце серед 141 країни. Загалом у 2019 році Україна покращила свої позиції у світових рейтингах, окрім рейтингу інвестиційної привабливості. У цьому рейтингу у 2019 році Україна впала до рівня 2016 року. Динаміку показників індексу інвестиційної привабливості подано на рисунку 1.

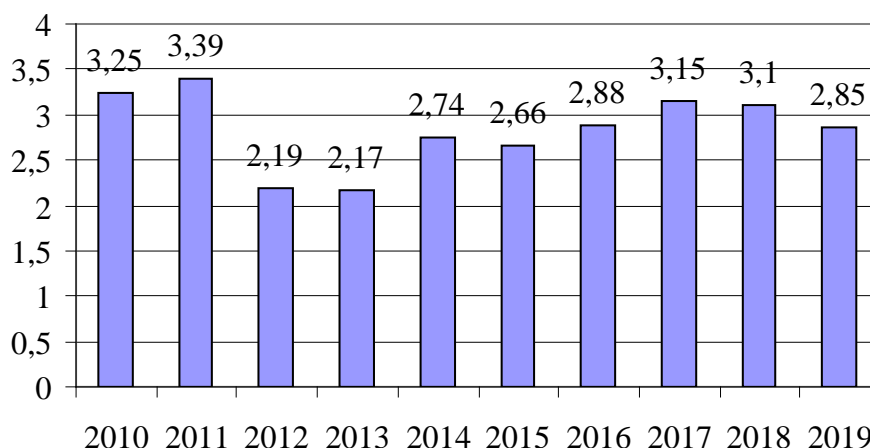

Рисунок 1 – Динаміку показників індексу інвестиційної привабливості

Джерело: складено автором за даними [5].

Протягом 2010–2019 років індекс жодного разу не сягнув позитивної зони. Найвищий показник індексу спостерігаємо в 2011 році. У 2019 р. спостерігаємо, зниження індексу порівняно з попередніми роками. Відповідно, зниження індексу у 2019 р. свідчить про погіршення ставлення бізнесу до інвестиційного середовища країни. Відповідно до опитувань, здійснених Європейською Бізнес

Асоціацією, основними причинами погіршення інвестиційного бізнес-клімату країни, на думку інвесторів, є політична нестабільність, високий рівень корупції, відсутність земельної та судової реформ і брак кваліфікованих кадрів. Серед позитивних змін у інвестиційному бізнес-кліматі країни доцільно зазначити лібералізацію валютного законодавства, стабільність національної валюти, зниження рівня інфляції, співпраця з Міжнародним валютним фондом. За результатами нової хвилі експертного дослідження у 2020–2021 роках показник індексу складав 2,4 та 2,73 з 5-ти можливих балів відповідно. Для порівняння, під час активної фази пандемії Covid-19, а у першому півріччі 2022 року знизився до 2,17 балів. Для порівняння за часів Євромайдану індекс знижувався до 1,8 балів, що досі є найнижчим значенням за увесь час проведення дослідження. Варто зазначити, що одразу після Революції гідності Індекс показав відчутний стрибок та подальше зростання, тож маємо надію на аналогічну динаміку по завершенню війни.

Серед основних причин, що обумовлюють несприятливий інвестиційний клімат в Україні та стримують економічний розвиток традиційно відзначають нестабільність українського законодавства, нерозвиненість ринкової інфраструктури, зокрема фондового ринку, сильний податковий тиск, корупцію в місцевих і центральних органах влади. В той же час, Україна має конкурентні переваги, до яких належать велика територія; вигідне геополітичне розміщення; перспективи для сільськогосподарської діяльності; високий рівень природно-ресурсної забезпеченості; дешева кваліфікована робоча сила тощо.

Висновок. Україна, незважаючи на економічні перешкоди та глобальні виклики, залишається привабливою та сприятливою в інвестиційному розвитку країною.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ Агенство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. від 23.02.1998 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text> (дата звернення 15.10.2022).
2. Вірянська О. В. Оцінка інвестиційної привабливості. URL: <https://cutt.ly/UBDbyVT> (дата звернення 15.10.2022).
3. Антонюк, К. Г. Дослідження основних показників економічного розвитку України на ринку інвестицій. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1 (91). С. 9–14.
4. Укрінформ. веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/> (дата звернення 15.10.2022).
5. Індекс інвестиційної привабливості. *Європейська Бізнес Асоціація*. веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (дата звернення 15.10.2022).
6. Дернова І. А., Боровик Т. М., Руденко А. Ю. Формування конкурентної політики України в умовах глобалізації. *Економічна безпека національного енергетичного сектору в умовах глобалізації*: колективна монографія/ За заг. ред. О. Л. Гальцової. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Розд. 1. С. 50–71.

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бережна Леся

к.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

ЗВІТ ГЛОБАЛЬНОЇ БАЗИ ДАНИХ FINDEX ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Фінансова інклюзія є одним із важливих стратегічних завдань центральних банків різних країн та міжнародних фінансових організацій, що забезпечує прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку ООН. Починаючи з 2011 року Світовий банк раз на 4 роки (2011 р., 2014 р., 2017 р. та 2021 р.) проводить дослідження та формує глобальну базу даних Findex, в якій міститься інформація про те, як дорослі люди в усьому світі користуються фінансовими послугами, здійснюють платежі та заощадження, отримують позики, приймають фінансові рішення щодо великих витрат або ситуацій із втратою доходів. Визначення впливу такої інформації про фінансове включення, яка міститься у Звіті глобальної бази даних Findex у 2021 р. [1], на стратегічні цілі регуляторів, є досить актуальним питанням.

Дослідження 2021 р. засноване на репрезентативних опитуваннях близько 125 000 дорослих у 123 країнах під час пандемії COVID-19 та містить оновлені показники щодо:

– доступу та використання офіційних і неофіційних фінансових послуг, в т.ч. платежів із використанням карток, мобільних телефонів та Інтернету (особливо під час пандемії);

– розумної поведінки та усвідомленого прийняття рішень населенням з питань забезпечення їх фінансової стійкості.

Дані, що наведені в Базі також визначають прогалини в доступі та використанні фінансових послуг жінками й бідним дорослим населенням. Результати опитування відображають «моментальний знімок у часі» базуючись на запитаннях, на які респонденти відповідають про свої звички та досвід минулого року. Порівняння поточного опитування 2021 року з результатами 2011, 2014 та 2017 років показують, які тенденції зберігаються, поширюються та розвиваються упродовж тривалих періодів часу. У звіті Світового банку ілюструються загальні закономірності, обчислюються середні глобальні показники, а також середні показники для країн з високим рівнем доходу та країн, що розвиваються.

Аналіз наведених в глобальній базі Findex даних дозволяє усвідомити, що такі фінансові послуги, як здійснення платежів, відкриття ощадних рахунків та отримання кредиту, є обов'язковою умовою розвитку населення. Адже рахунки, відкриті чи то в банку чи в небанківській установі (кредитній спілці, мікрофінансовій установі тощо) дозволяють своїм власникам безпечно та доступно зберігати, надсилати та отримувати гроші для повсякденних потреб, планувати витрати на випадок надзвичайних ситуацій та здійснення продуктивних інвестицій у майбутнє, наприклад, у здоров'я, освіту та бізнес. Люди, які не мають рахунку, навпаки, змушені розпоряджатися своїми грошима за допомогою неофіційних механізмів, які можуть бути менш безпечними, менш надійними та дорожчими, ніж формальні методи.

Наведені в Базі результати свідчать, що домогосподарства та підприємства, які мають доступ до фінансових послуг, краще витримують фінансові потрясіння, аніж ті, яким таких можливостей бракує. Так, наприклад, у Чилі жінки з низьким рівнем доходу, які були членами мікрофінансової установи та відкрили безкоштовні ощадні рахунки, змогли зменшити свою залежність від запозичень. Це надало їм можливість більш впевнено себе почувати в умовах надзвичайної економічної ситуації, в той час, коли інші жінки намагалися хоч якось фінансово звести кінці з кінцями.

Поряд з цим, такі цифрові фінансові послуги, як мобільні гроші, дозволяють користувачам безпечно та недорого зберігати кошти, швидко та доступно переказувати їх на великі відстані, що веде до збільшення кількості та обсягів грошових переказів і споживання, а також до збільшення інвестицій. У Кенії, наприклад, користувачі мобільних грошей, у яких несподівано зменшився дохід, змогли отримати через соціальні мережі гроші від родини та друзів, які знаходились географічно віддалено. Тому цим домогосподарствам не потрібно було скорочувати свої витрати. У Бангладеш дуже бідні сільські домогосподарства з членами сім'ї, які переїхали до міста, отримували більші грошові перекази за умов наявності в них мобільного грошового рахунку, і тому змогли витратити більше на їжу та інші предмети споживання. Це також допомогло їм зменшити обсяги позичок та практично зменшити шанси зазнати крайньої бідності.

Також, Звіт глобальної бази даних Findex у 2021 р. показує, що для жінок облікові записи, тобто відкриті фінансові рахунки, можуть забезпечити фінансову незалежність і зміцнити економічні можливості. Так, на Філіппінах, жінки, які використовували ощадні фінансові продукти, яких заохочували регулярно вносити кошти на депозитні банківські рахунки, підвищили свої можливості та впевненість щодо прийняття фінансових рішень у домогосподарствах. Це дозволило їм здійснювати їхні витрати на домашні товари відповідно їхнім потребам, купляючи, наприклад, пральні машини. З іншого боку, в Індії, державна програма оплати праці, яка охопила понад 100 мільйонів людей показала такі результати: перераховуючи жінкам заробітну

плату безпосередньо на їхній власний рахунок, а не на рахунок голови домогосподарства (чоловіка), держава зменшила гендерну нерівність в напрямку працевлаштування жінок та стимулювала їх цим до пошуку роботи. На противагу тим, хто отримує зарплату готівкою.

В іншому дослідженні зазначено, що в Кенії жінки, які отримали доступ до безкоштовних ощадних рахунків, змогли витратити на 15 відсотків більше на продукти харчування, аніж це було раніше.

Отримання таких платежів, як заробітна плата та державна підтримка безпосередньо на рахунок споживача фінансових послуг, може допомогти досягти цілей сталого розвитку. Наприклад, дослідження показали, що працівники, які отримували свою заробітну плату шляхом прямого зарахування коштів на фінансовий рахунок, зрештою мали вищі заощадження, ніж працівники, які отримували готівкові кошти. Наразі, у Бангладеш робітники фабрик, які отримували свої заробітну плату безпосередньо на рахунок фінансової установи, навчилися використовувати свій обліковий запис без сторонньої допомоги та уникати незаконних операцій з їх рахунками.

Також, проведені в Звіті дослідження свідчать, що оцифрування державних платежів може зменшити адміністративні витрати та втрати, які пов'язані з тим, що деякі платежі не досягають кінцевих бенефіціарів. Такі докази переваг фінансової доступності спонукали центробанки країн та міжнародні фінансові організації до зусиль щодо розширення володіння населенням фінансовими рахунками (або інакше обліковими записами) та їх продуктивного використання. Починаючи з 2011 року опитування Global Findex задокументувало зростання (інколи дуже поступове) кількості відкритих у фінансових установах рахунків громадян у понад 140 країнах. Потрібно також зазначити, що опитування Global Findex 2021 було проведено під час пандемії COVID-19 – кризи, яка ще більше мобілізувала зусилля щодо фінансової інклюзії по всьому світу за допомогою різних механізмів, включаючи виплати надзвичайної допомоги, які надсилають уряди.

Висновок. Фінансова інклюзія є однією із особливих умов щодо досягнення цілей сталого розвитку. Тому важливим є для світових фінансових організацій та центральних банків країн не лише здійснювати постійний моніторинг рівня фінансового залучення населення, а й вкладати інвестиції в навички фінансової грамотності, дизайн фінансового продукту, який враховує моделі підтримки прийняття рішень, використання та можливості клієнтів. З іншого боку, потрібно забезпечити також потужний захист прав споживачів, щоб гарантувати клієнтам не лише вигоду від доступу до фінансів, а й створити сталу довіру суспільства до фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Веб-сайт Global Findex [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/globalindex>

Кривошея Андрій
студент
(науковий керівник – доц. Паламарчук Д. М.)
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

КРИПТОВАЛЮТИ

На сьогодні виникнення особливого виду інноваційного продукту – криптовалюти – вважається однією з новинок останнього часу. Науковці все ще вивчають таку грошову одиницю як феномен, що претендує на роль грошей нового покоління.

Криптовалюта – різновид цифрової валюти, емісія та облік якої виконується децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі. Творцем криптовалюти – є Сатоші Накамото, саме він розробив в 2009 році платіжну систему «Bitcoin».

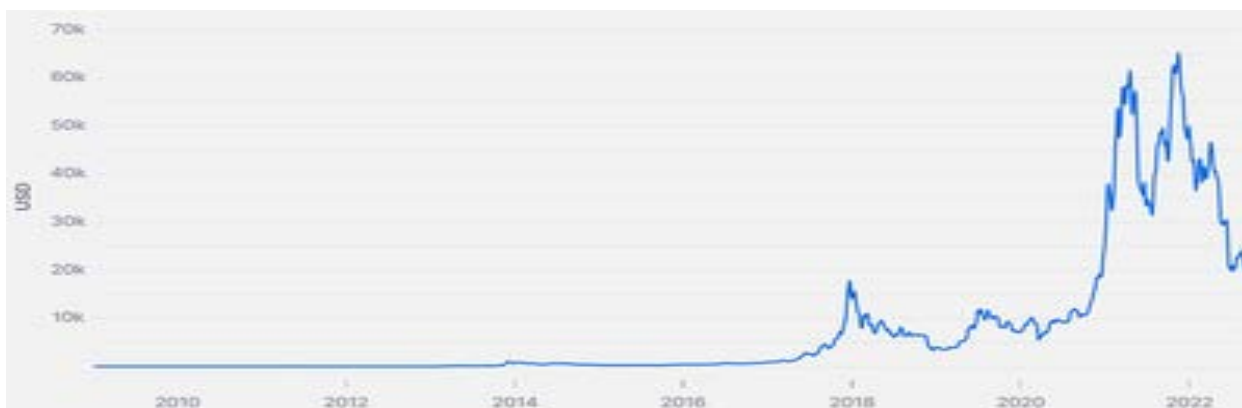
Поява криптовалют і технологій блокчейн є частиною ширшої хвилі технологій, які сприяють одноранговій (P2P) комерції, у розділенні продуктів і гнучкості методів виробництва. Великі цифрові платформи, такі як Alibaba, Amazon, Uber і Airbnb, замінюють багато звичайних магазинів, сервісних компаній і довгострокових трудових відносин.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій трансформує сучасну економічну систему. За різними підрахунками обсяг Інтернет-торгівлі у 2017 році перевищив позначку в 2,5 трлн. дол. США. Водночас, якщо Інтернет-торгівля – це лише зміна способу продаж, то новації останніх десятиліть у сфері IT-технологій, то криптовалюти кидають виклик існуючій грошовій системі та базовим її засадам [5].

Криптовалюти є першим найбільш розвиненим застосуванням технологій. Вони створюють гроші без центральних банків і спрощують платежі без фінансових установ. Успіх кількох криптовалют чинить конкурентний тиск на методи транзакцій існуючих фінансових установ.

Успіх криптовалют почався через десять років після експерименту зі створення криптовалюти яка дозволяє здійснювати безпечні та анонімні цифрові транзакції без участі банків. До грудня 2017 року середня ціна одного біткойна – так саме називалася перша криптовалюта, зросла з кількох центів(2009р) до 15 000 доларів США, подвоївши свою вартість за один місяць. Хоча в квітні 2018 року ціна біткойна знизилася приблизно до 8000 доларів США, станом на 10 квітня 2018 року вартість біткойнів в обігу становила близько 150 мільярдів доларів (рисунок 1).

На хвилі успіху біткойна було створено сотні альтернативних криптовалют але Bitcoin залишався не повторним і оригінальним завдяки успішній технології Блокчейн.

Рисунок 1 – Вартість біткойнів в обігу

Технологія Блокчейн – це розподілена база даних яка зберігає впорядкований ланцюжок блоків(записів) що постійно довшас та зберігає інформацію. Кожен блок містить в собі часову позначку, хеш попереднього блоку та дані транзакцій. Це все нагадує схематичне хеш-дерево.

Мета блокчейну – дозволити записувати цифрову інформацію, але не редагувати її. Таким чином блокчейн є основою незмінних бухгалтерських книг та записів транзакцій, які не можна змінити, видалити або знищити.

Основні переваги криптовалюти:

1. Анонімність. Власники криптовалют є застрахованими від розкриття своєї конфіденційної інформації.

2. Криптовалюти децентралізовані. Це означає, що оборот валюти не залежить від банків чи державних органів, що мають доступ до внесення змін та нав'язування своїх правил.

3. Зручна у користуванні. Децентралізація системи біткойна сприяє усуненню між транзакціями посередників у вигляді банків, нотаріусів чи інших фінансових структур, що економить час транзакцій, крім того, завдяки прямій передачі біткойнів транзакції проходять без комісії.

4. Мережа типу peer-to-peer (або P2P). Заснована на принципі рівноправності учасників, на відміну від традиційної архітектури. Ця можливість дозволяє будь-якому користувачу криптовалют відслідковувати всі транзакції всередині мережі. Також вся інформація про рух криптовалют зберігається одночасно на усіх комп'ютерах, які задіяні чи були задіяні хоча б в одній операції. В чистій мережі «peer-to-peer» не існує поняття клієнтів або серверів, лише рівні вузли, які одночасно функціонують як клієнти та сервери по відношенню до інших вузлів мережі. Така організація дозволяє зберігати працездатність мережі при будь-якій конфігурації доступних її учасників.

5. Криптовалюти не оподатковуються. Водночас, поки ні одна криптовалюта офіційно не визнана в Україні, адмініструвати операції з криптовалютою фактично неможливо. Це новітня офшорна зона і лазівка для підприємців. Тому сьогодні криптовалюти привертають значну увагу

центральної банків, законотворців та інших регуляторів. Адже окрім потенційних вигод, таких як зниження трансакцій, зменшення платіжних періодів, існує загроза виникнення низки ризиків у сферах безпеки, захисту прав споживачів та запобігання фінансовим злочинам [1].

Висновок. Сьогодні у світі формується нова революційна економіка, яка пов'язана із застосуванням технології блокчейн. Без сумніву ця технологія вже змінила світову фінансову систему і продовжуватиме впливати на неї в майбутньому. Втім, на сьогодні, до криптовалют прикована значна увага, в тому числі і спекулянтів, що чинить значний вплив на волатильність її курсу до національних валют та збільшує ризики користування нею.

Список використаних джерел

1. Сословський В. Г., Косовський І. О. Ринок криптовалют як система. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2016. С. 236–246.
2. Ковальчук А., Стеценко С. Фінансово-правові засади регулювання криптовалютного ринку. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 85–92.
3. Двуліт, З. П., Передало, Х. С., Тиліпська, Р. Б., Терно, Р. М., & Стибель, Р. І. (2019). Криптовалюта: стан та тенденції розвитку. *Економіка та держава*, (1), 10–14.
4. Стеблянко, А. В., & Репін, Д. А. (2021). Криптовалюта як феномен сучасності: переваги, недоліки, проблеми правового регулювання.
5. World Bank (2018, May) Cryptocurrencies and blockchains -World Bank ECA economic update. <http://doi.org/10.1596/978-1-4648-1299-6>

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

<i>Захарова О.</i> Перепрофілювання фахівців як перспективний напрям забезпечення тенденцій розвитку ринку праці України	3
<i>Петкова Л.</i> Політичні та економічні виклики глобального світу	5
<i>Болгов В., Ахновська І.</i> На зламі епох: цивілізаційні цикли суспільного розвитку	7
<i>Сахно Т., Горобчук А.</i> Регулювання валютних операцій в умовах дії воєнного стану в Україні	10
<i>Шевчук В.</i> Бізнес-міграція як тренд міжнародного бізнесу в умовах глобалізації	12
<i>Загоруйко І.</i> Моделі наближення країн до світового технологічного рубежу	14
<i>Сахно Т., Яшин Я.</i> Функціонування фінансово-валютної системи України в умовах воєнного стану	18
<i>Новак О.</i> COVID-19 as a global threat to food security of states in the world	21
<i>Боброва Д., Дон О.</i> Причини та наслідки сучасної міжнародної трудової міграції	24
<i>Долженков К.</i> Розвиток людського капіталу в корпоративній системі ТНК	26
<i>Горбачова Д., Миценко І.</i> Перспективні шляхи ослаблення впливу ризиків для фінансової безпеки	28
<i>Захарченко Б., Дон О.</i> Проблеми та перспективи розвитку ТНК	31
<i>Kudelia Y., Reshitko T.</i> The agricultural sector of Ukraine's economy on the way to European integration	33
<i>Процидило В.</i> Сучасна динаміка індексу людського розвитку в контексті міжнародних співставлень	36
<i>Пасенко В., Ірада Агамирова Салман кизи.</i> Конкурентні переваги іноземних юрисдикцій для реєстрації бізнесу	39
<i>Leshchenko M.</i> The optimization methods of the decision-making support on FDI	42
<i>Дегтяренко В.</i> Особливості використання цифрових платформ в міжнародних корпораціях	44

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

- Яровенко Т.* Конкурентний статус України на світовій економічній арені..... 46
- Sokolovska O.* Foreign economic activity of business entities from the view of competitive advantages 49
- Гордійчук Д.* Відкриття нового бізнесу в Україні: міжнародні порівняння 52

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

- Чиж В., Гавриленко В.* Виявлення ризиків в системі бухгалтерського обліку 55
- Кейт А.* Інвестиційні передумови розвитку міжнародного співробітництва України 58
- Пасенко В., Айдин Новруз огли.* Інноваційна діяльність міжнародного бізнесу в Україні..... 61
- Демиденко С., Максименко Д.* Особливості організації та методики обліку, контролю та аналізу на малих підприємствах..... 63
- Гевлич Л., Іваніцький Д.* Удосконалення обліку дебіторської заборгованості в рамках реформування державного сектора економіки..... 66
- Каплунська І.* Діагностика фінансової стійкості підприємств промислової галузі 69
- Крот Ю., Бразілій Н.* Питання обліку витрат на експертну оцінку основних засобів в сучасних умовах господарювання..... 71

ТЕХНОЛОГІЧНІ, ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

- Присяжнюк Ю., Макогін З., Федунь Ю.* Залучення інвестицій у економіку: досвід зарубіжних країн 74
- Паламарчук Д., Паламарчук Н.* Дослідження факторів впливу на рішення співвласників про модернізацію багатоквартирного житлового будинку на прикладі Польщі 77
- Саламаніна С.* Інноваційні технології національного банку України..... 81
- Грищенко Д.* Важливість інвестицій у контексті економічного розвитку країн ЄС 83
- Фесенко В.* Аналіз інвестиційної привабливості України в умовах сталого розвитку економіки 85

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

- Бережна Л.* Звіт глобальної бази даних Findex як елемент інформаційної підтримки підвищення рівня фінансової інклюзії 88
- Кривошея А.* Криптовалюти 91

Наукове електронне видання

СТРАТЕГІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИМІРИ

МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

28 жовтня 2022 року

В авторській редакції

Технічний редактор *Манжура Т.А.*

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 7,14. Зам. № 22-96.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Редакційно-видавничий відділ ЧДТУ
red_vidav@chdtu.edu.ua